

Nuoruus, vapaa-aika ja toimijuus

Jyväskylässä asuvien maahan muuttaneiden nuorten naisten näkemyksiä

Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen
pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Tampereen yliopisto
Milla Ukkonen
8. tammikuuta 2018

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

UKKONEN, MILLA: Maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aika ja toimijuus

Pro gradu -tutkielma, 109 s., 2 liites.

Nuorisotyö ja nuorisotutkimus

Ohjaaja: Päivi Honkatukia

Tammikuu 2018

Globaalin liikkuvuuden myönteisiä merkityksiä liitetään helpommin joihinkin ihmisryhmiin kuin toisiin. Länsimaiden ulkopuolelta muuttaneisiin nuoriin naisiin kohdistuu kategorisointia, joka perustuu 'rodullistavaan' ja uhriuttavaan puhetapaan tuottaen huolipuhetta. Tämä tutkimus tarkastelee kriittisesti uhriuttavaa puhetapaa ja huolipuhetta maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaan liittyvässä kontekstissa. Tutkimuksessa vapaa-aikaa tarkastellaan ympäristöjen, toimintojen, ihmissuhteiden ja toimijuuden näkökulmista. Intersektionaalisen tutkimusotteen avulla analyysissä on tarkasteltu sukupuolen, iän, etnisyyden ja maassaoloajan vaikutuksia nuorten naisten tulkintoihin vapaa-ajasta.

Tutkimus osoittaa, että kotiin pakotetun uhriaseman sijaan nuorten naisten vapaa-aika muodostuu monista ympäristöistä, toiminnoista ja ihmissuhteista. Erityisesti yhteiskunta määrittää nuorten naisten vapaa-aikaa. Esimerkiksi opiskelu ja siihen liittyvä väsymyksen kokemus ohjaa vapaa-ajan resursseja ja mahdollisuuksia. Tutkimus osoittaa, että maahan muuttaneet nuoret naiset hyödyntävät vapaa-aikanaan erilaisia julkisia, puolijulkisia ja yksityisiä tiloja. Organisoituun vapaa-ajan toimintaan osallistutaan harvoin uskonnon harjoittamiseen liittyviä kokoontumisia lukuun ottamatta.

Nuorten naisten vapaa-ajan ihmissuhteet muodostuvat pääosin saman kieli- ja kulttuuri-taustan omaavista vertaisista tai muista maahan muuttaneista. Kaverisuhteiden solmiminen kantasuomalaisien kanssa on toiveista huolimatta vähäistä, ja nuoret naiset voivat alkaa itse sulkea kantasuomalaisia pois kaveripiireistä kielteisten kokemusten vuoksi. Maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan toimijuus rakentuu sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä, joissa yhteiskunta luo mahdollisuuksia ja rajoitteita nuorten naisten käytössä olevien resurssien, kuten elämönhallintataitojen, hyödyntämiseen vapaa-ajan suunnittelussa.

Uhriuttava ja huoleen keskittyvä puhetapa estää tunnistamasta maahan muuttaneiden nuorten naisten nuoruuden elämänvaihetta ja vapaa-ajan monia paikantumisia stereotyyppisen 'maahanmuuttajanaisen' kategorian vuoksi. Samalla jää tunnistamatta se, että heidän vapaa-aika paikantuu globaalien kokemusten lisäksi hyvin paikallisesti länsimaalaiseen vapaa-aikaan.

Asiasanat: sukupuoli, sukupuolentutkimus, nuoruus, nuoret naiset, toimijuus, nuorisotutkimus, vapaa-aika, maahanmuutto, maahanmuuttaja

ABSTRACT

UNIVERSITY OF TAMPERE

Faculty of Social Sciences

UKKONEN, MILLA: Immigrant Young Women's Leisure Time and Agency

Master's thesis, 109 pages, 2 attachment pages

Youth Work and Youth Studies

Supervisor: Päivi Honkatukia

January 2018

Many positive things are attached to global mobility. These issues do not, however, concern similarly all the groups of people. Immigrant young women from outside the West are one such differently categorized group. The categorization is based on perception of the 'race' and their assumed role as a victim which causes concern. This qualitative research critically analyzes those perceptions in the context of immigrant young women's leisure time. Leisure time is analyzed from the perspectives of environments, activities, relationships and agency. By using intersectional research orientation this study analyzes young women's leisure time from the perspective of gender, age, ethnic and immigration.

The research shows that immigrant young women spend their leisure time in different environments and activities. They spend time at homes and different public places. The society produces structures for leisure time. Young women's experiences of demanding studies and fatigue do not leave much resources for their leisure time. According to my observations immigrant young women don't usually take part of the organized leisure activities except religious meetings.

The research shows that immigrant young women have usually relationships with people who came from the same cultural background and speak the same language. They also wish to have Finnish friends but they feel that it is difficult to acquaintance with them. They have had difficulties in trying to get to know Finnish young people. The research shows that immigrant young women start to exclude Finnish young people from their relationships by using their own agency. The agency of immigrant young women is formed from the possibilities of the society and their own resources like life management skills.

I argue that it is important to identify meaning related to being young of the immigrant young women instead of seeing their leisure time formed by subordinated position in family, home, culture and religion. It is important to notice the diverse ways in which immigrant young women spend their leisure time in the West.

Key Words: gender, gender research, youth, young woman, agency, youth research, leisure time, immigration, immigrant

KIITOKSET

Haluan kiittää Nuorisotutkimusseuraa sen myöntämästä apurahasta tutkimukseni tulkkauskustannuksiin. Apurahan avulla pystyin rahoittamaan haastatteluiden tulkkauksia ja käännöksiä. Haastateltavien äidinkielille käännettyjen infokirjeiden avulla pystyin varmistamaan, että tutkimukseeni osallistuneet nuoret naiset saivat riittävän informaation tutkimukseni tarkoituksesta ja tutkimukseen osallistumisen periaatteista. Apuraha mahdollisti siten osaltaan luottamuksen rakentumista ja avoimen vuorovaikutuksen syntymistä haastattelutilanteissa vahvistaen tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta.

Kiitän tutkimukseni informantteja, jotka rohkeudellaan mahdollistivat tutkimukseni toteutumisen. Olen pyrkinyt tutkimusprosessissa olemaan uskollinen sille, että teidän ääni kuuluu tutkimuksessani. Haluan kiittää pro gradu -tutkimukseni ohjaajaa Päivi Honkatukiaa. Ohjauksen merkitys on ollut suuri tutkimuksen prosessin etenemisessä sekä luotettavuuden, laadun, kieliasun sekä motivaationi vahvistamisessa. Kiitän myös puolisoani Teijoa, jonka vankkumaton usko osaamiseeni on saanut ylittämään ne hetket, kun oma usko on ollut koetuksella.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. SUKUPUOLISTETTU MAAHANMUUTTO JA VAPAA-AIKA.....	4
2.1 Tutkimuksen paikantumiset ja käsitteet	4
2.2 Sukupuoli ja maahanmuutto	8
2.2.1 'Rodullistavaa' puhetta	9
2.2.2 Uhriuttaminen ja huolipuhe	12
2.2.3 Kulttuuri maahanmuuton kontekstissa	13
2.2.4 Intersektionaalisuus tutkimuksen lähestymistapana	16
2.3 Nuoruus, vapaa-aika ja toimijuuden monet tulkinnat	18
2.3.1 Nuoruus elämänvaiheena.....	19
2.3.2 Vapaa-aika	20
2.3.3 Vapaa-aika ja toimijuus.....	23
2.4 Tutkimuskysymykset	26
3. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT, AINEISTO JA TOTEUTUS.....	26
3.1 Teemahaastattelu.....	27
3.2 Haastateltavana maahan muuttanut nuori nainen.....	33
3.3 Tutkimuksen aineisto	36
3.4 Analyysiprosessin kuvaus	39
3.5 Eettistä pohdintaa ja tutkimuksen luotettavuus.....	42
4. MONIMUOTOINEN VAPAA-AIKA JA TOIMIJUUS	46
4.1 Maailma, Suomi ja asuinkaupunki vapaa-ajan ympäristöinä.....	46
4.2 Koti, kännykkä ja sosiaalinen media vapaa-ajan tiloina	52
4.3 Vapaa-ajan resurssit ja sisällöt	58
4.4 Vapaa-ajan ihmissuhteet.....	65

4.5 Vapaa-ajan toimijuus.....	75
4.5.1 Toimijuutta vahvistavat tekijät	75
4.5.2 Toimijuutta rajoittavat tekijät.....	83
5. KOHTI VAPAA-AJAN TOIMIJUUDEN TUNNISTAMISTA	91
5.1 Uhriuttavasta puhettavasta nuoruuden ikävaiheen tunnistamiseen	92
5.2 Uhriuttavasta puhettavasta paikantumisten merkitysten tunnistamiseen	94
5.3 Helpot ja haastavat vapaa-ajan ihmissuhteet.....	96
5.4 Ehdotuksia nuorisotyöhön	99
LÄHTEET	102
LIITTEET	110

PRO GRADU -TUTKIELMAN KUVIOT JA TAULUKOT

KUVIO 1: Aikajana arkipäivän toiminnoista. s. 31.

KUVIO 2: Teoriat ja analyysi. s. 41.

TAULUKKO 1: Vapaa-ajan toimijuus – mahdollistavat ja vahvistavat tekijät. s. 76.

TAULUKKO 2: Vapaa-ajan rajoitettu toimijuus – estävät ja rajoittavat tekijät. s. 83.

1. JOHDANTO

Minulle vapaa-aika on semmonen esimerkiksi kahvi. Joo, eli opiskelu on semmoinen alaston kahvi ja vapaa-aika on maito vai kerma. Kun ne yhdistyvät, sitten tulee sellainen hyvä maku. Eli se riippuu semmoinen oma maku; joku haluaa latte, joku haluaa machiatto. (kiinalaistaustainen 27-vuotias, asunut Suomessa 10 vuotta)

Näin kuvasi tutkimukseeni osallistunut kiinalaistaustainen nuori nainen käsityksiään vapaa-ajasta ja sen monimuotoisuudesta. Vapaa-ajan merkitykset voidaan nähdä risteävän monella tapaa yksilön ja ympäröivän yhteiskunnan tuottamien mahdollisuuksien ja rajoitteiden tasoilla. Näitä pyrin tunnistamaan ja tuomaan esiin tässä tutkimuksessa, jossa tutkin maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan sisältöjä, merkityksiä ja toimijuutta.

Tutkimukseni aihealue koskettaa monella tapaa ajankohtaisia muuttoliikkeeseen liittyviä globaaleja ja paikallisia ilmiöitä. Maailmanlaajuinen muuttoliike on lisääntynyt, ja Suomi on osa globaalia liikkuvaa maailmaa. Maailmassa on 214 miljoonaa maahanmuuttajaa (Di Liberto 2014, 69). Suomessa vuonna 2015 myönnettiin noin 20 000 uutta oleskelulupaa, joista 65 prosenttia 14-34-vuotiaille hakijoille. Samaisena vuonna Eurooppaan tulneiden turvapaikanhakijoiden määrää kasvoi merkittävästi ja Suomeen vastaanotettiin noin 32 000 turvapaikanhakijaa, joista 70 prosenttia oli iältään 14-34-vuotiaita. (Maahanmuuttovirasto).

Monia globaaliin liikkuvuuteen liittyviä myönteisiä arvoja, joita tarkastellaan usein osaamisen ja tuottavuuden näkökulmista, ei liitetä kaikkiin muuttoliikkeissä mukana oleviin ihmisryhmiin. Jälkikolonialistiset teoriat ovat osoittaneet 'rodullistavia' ajattelumalleja, jotka jakavat muuttoliikkeen keskellä yksilöitä ja ryhmiä toiseuttaviin kategorioihin esimerkiksi ulkoisten ja kulttuuristen piirteiden määrittäminä. Länsimaiden ulkopuolelta maahan muuttaneisiin tyttöihin ja naisiin on tunnistettu kohdistuvan uhriuttavaa ja huolien värittämää puhetapaa, jossa tytöt ja naiset nähdään alisteisessa asemassa perheen, kulttuurin ja uskonnon vaikutuspiirissä. (mm. Honkasalo 2011; Peltola 2014).

Tämä tutkimus paikantuu sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen kentille tarkastelemalla maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaa. Tutkimus on laadullinen teemahaastattelututkimus, jonka tavoitteena on antaa maahan muuttaneille nuorille naisille mahdollisuus sanoittaa itse omaa vapaa-aikaansa ja tuottaa näkökulmia heitä koskevaan keskusteluun. Nuorten naisten puheen kautta olen kiinnostunut tarkastelemaan kriittisesti 'rodullistavia' ja uhriuttavia sekä huolipuheeseen liittyviä diskursseja.

Vapaa-aikaan liittyvässä kontekstissa on tärkeää tunnistaa, että yhteiskunnalliset ja institutionaaliset tekijät sekä arvomme, asenteemme ja mahdollisuutemme määrittävät, miten ja mihin aikaa käytämme. Nämä tekijät eivät ole pysyviä asioita, vaan muuttuvat ajan ja elämänvaiheiden muutoksina (Ylikännö 2011, 67). Pyrin tarkastelemaan näitä vapaa-aikaa ohjaavia merkityksiä tutkimuksessani intersektionaalisen tutkimusotteen avulla kiinnittämällä huomiota sukupuolen, iän, etnisyyden ja maassaoloajan merkityksiin.

Tutkimukseni tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävää tietoa, vaan osallistua maahan muuttaneita nuoria naisia koskevaan tutkimuskeskusteluun sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen kentillä oman paikallisessa kontekstissa kootun tutkimusaineiston avulla. Sukupuolta, ikää, etnisyyttä ja vapaa-aikaa tarkastelevia tutkimuksia on Suomessa tehty jonkin verran (mm. Honkasalo 2011; Peltola 2014; Kivijärvi 2015; Isotalo 2015). Aiheen moniulotteisuuden sekä globaalien ja paikallisten muutosten nopeuden vuoksi on tärkeää, että aiheen ympärillä tapahtuva tutkimuskeskustelu jatkuu aktiivisena uusien tutkimusten myötä. Haluan tuoda tutkimukseni mukaan keskusteluun tarkastelemalla millaisia rooleja ja merkityksiä vapaa-aikaan tuotetaan maahan muuttaneille nuorille naisille.

Tutkimukseeni osallistuneet yhdeksän nuorta naista olivat asuneet Suomessa yhdestä vuodesta yhteentoista vuoteen, ja he olivat iältään 14-27-vuotiaita. Kahta nuorinta naista lukuun ottamatta he olivat iältään yli 17-vuotiaita. Suurin osa haastatelluista oli siten aikuisuuden kynnyksellä eläviä nuoria aikuisia. Veronika Honkasalo (2011, 13, 153) on havainnut väitöskirjassaan, että nuorisotyöntekijät näkevät usein kahtakymmentä ikävuotta lähestyvät maahan muuttaneet, ja erityisesti muslimitaustaiset nuoret naiset, erityisen haavoittuvassa asemassa oleviksi. Tällaisten käsitysten taustalta voidaan löytää tulkintoja huolesta. Honkasalon esiin nostamat näkökulmat perustelevat osaltaan tämän tutkimuksen tärkeyttä; tutkimukseni pyrkii tuottamaan nuorten naisten omaan puheeseen pohjautuvaa tietoa heidän vapaa-ajasta ja sinne sijoittuvasta toimijuudesta sekä toimijuutta vahvistavista ja rajoittavista tekijöistä.

Olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut tarkastelemaan, mistä maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aika rakentuu; mitä ovat heidän ymmärtäminään vapaa-ajan ympäristöt ja tilat, sisällöt ja toiminnot sekä ihmissuhteet. Vapaa-ajan sisältöjen tunnistamisen kautta tarkastelen, miten maahan muuttaneet nuorten naiset kuvaavat omaa toimijuuttaan suhteessa vapaa-ajan eri ulottuvuuksiin. Lisäksi tarkastelen, millaisia toimijuutta vahvistavia ja rajoittavia tekijöitä on tunnistettavissa maahan muuttaneiden nuorten naisten kuvauksissa vapaa-ajastaan. Näiden näkökulmien kautta tarkastelen kriittisesti maahan muuttaneisiin nuoriin naisiin kohdistettua uhriuttavaa ja huoleen keskittyvää puhetapaa.

Oma kiinnostukseni tutkimusaiheeseeni on syntynyt nuorisotyön kokemusteni yhdistyessä sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen tuottamiin oivalluksiin. Työni maahan muuttaneiden tyttöjen ja nuorten naisten parissa avasi minulle mahdollisuuden rakentaa yhdessä luottamusta ja jakaa kokemuksia työssä, jossa muun muassa jalkauduimme tyttöjen ja nuorten naisten koteihin vapaa-ajan aktiviteettien kera. Työ tarjosi mahdollisuuden havainnoida kotia ja tehdä nuorisotyötä perheen läsnä ollessa. Yhteiset ryhmätoiminnot tarjosivat uusia näkökulmia Suomesta ja vapaa-ajasta, kun niitä päästiin tarkastelemaan maahan muuttaneiden tyttöjen ja nuorten naisen rinnalla. Työtä ei ohjannut uhriuttava ajattelutapa, vaan ennemminkin erilaisuuksien ja samanlaisuuksien oivallukset, puolin ja toisin. (Mennään niiden kotiin. Kotinuorisotyö tavoittamassa maahanmuuttajataustaisia tyttöjä ja nuoria naisia.) Työkokemuksen ja tutkimustiedon yhdistäminen tuotti halun osallistua maahan muuttaneisiin nuoriin naisiin liittyvään tutkimuskeskusteluun. Kiinnostus erityisesti uhriuttavan ja huolipuheen kriittiseen tarkasteluun on syntynyt siitä lähtökohdasta, että en tunnistanut työssäni perusteita tälle kategorisoinnille. Samalla tunnistin yhteiskunnallisia rakenteita, jotka tuottavat ja ylläpitävät toiseuttavia käsityksiä 'meistä' ja 'heistä'. Tutkimukseni on siten osa omaa polkuani nuorisotyön jo hieman pidemmällä matkalla ja sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen alkutaipaleellani.

Tutkimukseni teoreettiseksi taustaksi olen lukuun kaksi laatinut katsauksen sukupuoleen ja maahanmuuttoon kietoutuviin tutkimuskeskusteluihin. Tarkastelen maahan muuttaneiden nuorten naisten asemaa 'rodullistavan', uhriuttavan ja huolipuheeseen perustuvan erotte-
lun näkökulmasta. Teen myös valintoja siitä, miten ymmärrän kulttuurin maahanmuuton kontekstissa. Tarkastelen valintojani liittyen intersektionaaliseen lähestymistapaan maahanmuuttoa käsittelevässä tutkimuksessani. Luvussa kaksi paikannan tutkimukseni myös

nuorisotutkimuksen kentälle kiinnittämällä sen nuoruuden, vapaa-ajan ja toimijuuden tulkintoihin.

Luvussa 3 kuvaan tutkimukseni aineistonkeruun ja analyysin prosesseja sekä tarkastelen tekemiäni valintoja tutkimuseettisten periaatteiden valossa. Tutkimustulokset raportoin Luvussa 4. Tulokset jakaantuvat alaluvuittain vapaa-ajan ympäristöjen ja tilojen, resurssien ja sisältöjen, ihmissuhteiden sekä toimijuuden teemoihin. Luvussa 5 otan osaa maahanmuuttoa, sukupuolta ja toimijuutta käsitteleviin tutkimuskeskusteluihin tutkimustulosteni kautta. Luvun lopussa tuon esiin tutkimustuloksiini perustuen kehittämisehdotuksia nuorisotyön kentälle maahan muuttaneiden nuorten naisten kohtaamiseen ja ennen kaikkea heidän toimijuutensa vahvistamiseen.

2. SUKUPUOLISTETTU MAAHANMUUTTO JA VAPAA-AIKA

2.1 Tutkimuksen paikantumiset ja käsitteet

Tämä tutkimus paikantuu sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen kentille tarkastelemalla maahan muuttaneiden nuorten naisten asemaa länsimaalaisesti tuotetussa ja arvotetussa suomalaisessa vapaa-ajassa. Tutkimus paikantuu siten 'länteen' pyrkien tarkastelemaan kriittisesti 'läntistä' tapaa määrittää ja arvottaa vapaa-aikaa. Tämän näkökulman lisäksi tutkimuksessa on läsnä myös muita paikantumisia. Elina Lahelma ja Tuula Gordon (2007, 31) toteavat, että kaikki tutkimus voidaan jossain määrin tulkita paikalliseksi. Siksi on tärkeää pohtia kontekstia, jossa tutkimusta tehdään; paikallistuuko tutkimus tilaan, ympäristöön, kaupunkiin, sosiaalisiin järjestyksiin vai laajemmin yhteiskuntaan, valtioon tai länsimaihin. Tunnistan tässä tutkimusta useampia paikantumisia, jotka nousevat esiin teo-

reettisissä valinnoissa, analyysissä ja johtopäätöksissä. Fyysisesti tutkimus paikantuu Jyväskylään, jolloin tutkimuksessa on läsnä myös alueellinen ulottuvuus. Tutkimukseni vapaa-ajan merkitykset muodostuvat siten osittain paikallisiin merkityksiin nivoutuen. Nuorisotutkimuksessa on tunnistettu asuinympäristön tuottavan merkityksiä nuorten elämään, asenteisiin ja hyvinvointiin (mm. Puuronen & Saari 2015; Paju 2004).

Tutkimukseni teoreettiset ja menetelmälliset valinnat kumpuavat sosiaalisesta konstruktionismista, jossa todellisuus nähdään rakentuvan historiallis-kulttuurisesti kielellisessä vuorovaikutuksessa. Sosiaalisessa konstruktionismissa tieto tulkitaan rakentuvan kriittisyydestä itsestäänselvyksiä kohtaan eikä absoluuttisista totuuksista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämä kriittinen ajattelu on tässä tutkimuksessa läsnä tarkasteluna niitä itsestäänselvyksiä kohtaan, joiden kautta on tulkittu maahanmuuttoa ja erityisesti maahan muuttaneita tyttöjä ja naisia historiallis-kulttuurisista lähtökohdista käsin.

Sosiaalisessa konstruktionismissa tiedon tuottamisessa nähdään yhdistyvät yksilön rooli merkitysten tuottajana sekä kieli ja kulttuuri. Tiedon absoluuttisuuden sijaan todellisuus nähdään rakentuvan kielen, diskurssien ja neuvotteluiden kautta. Tässä viitekehyksessä myös tutkijan rooli tulkitaan tiedon subjektiivisena tuottajana yhdessä tutkimuksen informanttien kanssa. Subjektiivinen rooli tuo tutkimusprosessiin mukanaan haasteita. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on tuoda esiin nuorten naisten omaa ääntä. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa yhteiskunnallisista esteistä, jotka heikentävät maahan muuttaneiden nuorten naisten toimijuutta vapaa-ajan kontekstissa. (Puuronen 2005, 22-23; 2006, 265-266.)

Puhe, diskurssit ja neuvottelut ovat yhteiskuntatieteellisesti kiinnostavia tutkimusaineistoja. Kielen tuottama tutkimusaineisto ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, vaan ennemminkin monimutkaista, herkkää ja abstraktia. Kielen taustalla on käsityksiä, jotka perustuvat monirakenteiseen tietoon ja ymmärrykseen elämästä ja yhteiskunnasta. Tämän monimuotoisuuden kautta kieli kuitenkin tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää elämän syviä merkityksiä haastattelutilanteen vuorovaikutuksessa. (Korhonen & Keränen & Lindroos & Nousiainen & Ojakangas & Tilli 2013, 97-99.)

Nuorisotutkimusta on tehty runsaasti viime vuosikymmeninä sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksestä, jolloin tämä tutkimus on osa laajempaa tähän viitekehykseen liittyvää tut-

kimuskenttää. Vesa Puuronen (2005, 25-26; 2006, 249-250) esittää kritiikkiä konstruktionistisesta nuorisotutkimuksesta todeten, että nuorisotutkimukseen tarvittaisiin laajempaa viitekehysten läsnäoloa. Puuronen toteaa, että kaikkia nuorten elämään liittyviä ilmiöitä ei voida tarkastella vain konstruktionistisesta lähestymistavasta käsin, koska kaikki ilmiöt eivät rakennu nuorten omista valinnoista ja käsityksistä tai eivät ole tulkittavissa kielen, diskurssien ja neuvotteluiden kautta. Konstruktionistisen tutkimuksen myötä nuorisotutkimuksessa on nuorten omien asenteiden, toiminnan ja elämän sijaan oltu kiinnostuneita myös siitä, miten mielikuvia nuorista ja heidän elämästään konstruoidaan muualla kuin nuorten omassa puheessa ja kielessä. Haasteena on, että kielellisten konstruktioiden analyysit voivat tuottaa tulkintoja, joissa nuorten elämään liittyvät haasteet ja ongelmat nähdään heidän omina valintoinaan ilman yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja asenteisiin kohdistettuja muutokseen tähtääviä suosituksia.

Tässä tutkimuksessa analysoidaan nuorten naisten puhetta sekä tulkintoja siitä, miten nuorista puhutaan ja miten nuoruus ymmärretään. Tutkimuksen tarkoituksena on saada maahan muuttaneiden nuorten naisten ääntä kuuluviin tuottamalla tietoa haastateltavien vapaa-ajasta. Se, miten tutkimuksen kohderyhmän elämää laajemmin yhteiskunnassa konstruoidaan, on historiallisesti ja kulttuurisesti tuotettua. Tämä näkökulma on läsnä tutkimuksen teoreettisissa valinnoissa ja aiempien tutkimusten havainnoissa. Jälkikolonialistinen tutkimus on tunnistanut 'rodullistavaa' kategorisointia, jossa ulkoiset ja kulttuuriset piirteet ohjaavat käsityksiä yksilöistä ja ryhmistä (mm. Andreassen & Ahmed-Andresen 2014; Peltola 2014; Karkulehti & Saresma & Harjunen & Kantola 2012). Tarkastelen haastattelemieni nuorten naisten puhetta suhteessa sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen esiin nostamiin epäkohtiin siitä, millaisia käsityksiä ja merkityksiä maahan muuttaneisiin nuoriin naisiin on Suomessa ja länsimaissa liitetty (mm. Honkasalo 2011; Peltola 2014).

Puurosen esiin nostama kritiikki nuorten omien valintojen ja käsitysten rajallisuudesta on tässä tutkimuksessa aiheellista huomioida kohderyhmään ulkopuolelta asetettujen määrittelyiden vuoksi. Pyrin huomioimaan tämän rajallisuuden käyttämällä tutkimuksessa sukupuolentutkimukselle tuttua intersektionaalista lähestymistapaa, jonka avulla pyrin tunnistamaan nuorten naisten oman äänen taustalla vaikuttavia yhteiskunnallisia ja asenteellisia kategorisointeja (mm. Honkasalo 2011; Peltola 2014).

Anna Rastas (2013, 159) muistuttaa, että tutkimuksessa, jossa on läsnä nimeämisen politiikkaan liittyviä ulottuvuuksia, kuten tässä tutkimuksessa nuorten naisten maahanmuuttajatausta, on tärkeää pysähtyä tarkastelemaan nimeämiseen liittyviä valintoja ja valintojen seurauksia. Mirja Määttä ja Tarja Tolonen (2011, 24) muistuttavat, että monikulttuurisessa tutkimuksessa käsitteiden valinnassa tulee tunnistaa, että millään käsitteellä ei pääse eroon enemmistön ja vähemmistön välisestä valta-asetelmasta. Veronika Honkasalo (2011, 25) tarkastelee monikulttuurisuuden käsitteitä maahanmuuton, nuoruuden ja sukupuolen yhteen liittämissä diskursseissa, joissa esimerkkisi käsite 'maahanmuuttajanainen' voidaan tunnistaa ulkoapäin annetuksi ja sosiaalisesti kategorisoivaksi käsitteeksi. Toisaalta 'monikulttuurinen nuori' käsitteellä on pyritty tuomaan esiin nuorten erilaisia taustoja ja nuorten kokemia rasismia ja syrjintää.

Maahanmuuttajakäsitteen toiseuttavasta kaiusta johtuen en halua tässä tutkimuksessa puhua 'maahanmuuttajanaaisista', vaan käytän käsitettä 'maahan muuttanut' silloin, kun on tarve kuvata henkilön elämänsisällönsä liittyviä merkityksiä. Tulkitsen 'maahanmuuttajanainen'-käsitteen lukitsevan yksilöä ja identiteettiä kategorisoivasti elämän historiaan liittyvän vaiheen ja sukupuolen mukaan. Tätä kategorisointia en halua tässä tutkimuksessa vahvistaa. Toisaalta tunnistan, etten käsitteiden valinnoilla pääse eroon niistä valtapositiioista, joita maahanmuuttoon liittyvät käsitteet pitävät sisällään (Honkasalo 2011, 26).

Harkitsin myös käsitteen 'globaalinuori' käyttämistä. Aineistoa kerätessäni tunnistin, että se ei kuvaa kaikkien haastateltavien elämää. Osalla heistä kokemukset ja elämä ovat rajautuneet globaalia todellisuutta suppeammin muutamiin maihin ja jopa hyvin paikallisesti, jolloin 'globaalinuori' ei kuvaisi oikeutetusti sitä elämänpiiriä, jossa haastattelemani nuoret elävät. Toisaalta voidaan ajatella, että nykyisin kaikkia nuoria voidaan pitää 'globaaleina nuorina', jolloin käsitteellä en pystyisi kuvaamaan sitä nuoren ryhmää, jonka ääntä haluan tutkimuksella tuoda esiin. En halua sulkea pois sitä kokemusmaailmaa, jonka maasta toiseen muuttaminen tuottaa yksilön historiaan ja elämään. Näiden valintojen kautta käytän tutkimuksessani myös käsitettä 'kantasuomalainen' kuvaamaan kantaväestöön kuuluvaa väestöryhmää. Tunnistan myös tämän käsitteen ristiriitaisuuden ja valtapositiot. Pyrin tätä käsitettä käyttämällä tuomaan esiin toiseuttavia kategorisointeja tarkastelemalla kriittisesti maahan muuttaneiden nuorten naisten asemaa vapaa-ajan kontekstissa.

2.2 Sukupuoli ja maahanmuutto

Sukupuolentutkimus on kiinnostunut valtasuhteita ja valtarakenteista etsien tapoja, joilla niitä voidaan horjuttaa ja luoda uusia tapoja ajatella ja toimia. Läsä on luonnollisesti myös sukupuoli, jota halutaan tarkastella ruumiillisuuteen pohjautuvan mies-nainen kategorisoinnin sijaan kulttuurisesti tuotettuna monimuotoisena prosessina. Sukupuoli voidaan siten nähdä tekemisenä, jossa sukupuolta tuotetaan kulttuuristen tapojen ja normien vaikutuksessa, eikä niinkään olemisen tilana. Nämä tavat ja normit herättävät kysymyksiä sukupuolen tekemisen subjektiivisuudesta ja objektiivisuudesta. Sukupuolentutkimus on tarkastellut kriittisesti yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita, jotka määrittävät sitä, miten sukupuolta tulisi tuottaa ja millaisia rooleja sukupuolelle asetetaan. Kulttuuri voidaan siten sukupuolentutkimuksen mukaan nähdä vallan voimana samalla, kun se luo myös mahdollisuuksia uudella tavalla tekemiseen. (Liljeström & Anttonen & Lempinen 2000, 9; Pulkkinen 2000, 52-56; Kantola & Harjunen 2013, 245.)

Johanna Kantola ja Hannele Harjunen (2013, 242-251) kuvaavat sukupuolta sukupuolentutkimuksessa analyyttiseksi välineeksi, jonka avulla tarkastellaan valtaa, rakenteita ja kategorioita. Nämä sosiaaliset rakenteet ylläpitävät yhteiskunnallisia käytänteitä. Valta käsitteenä on kuitenkin moniulotteinen ja sen liittäminen sukupuolidiskurssiin tuottaa uusia tulkin-toja. Valtaa voidaankin ymmärtää neljän näkökulman kautta. Ensinnäkin valta voidaan ymmärtää resurssina, jota jaetaan, toisekseen alistavana valtana, kolmanneksi voimauttavana ja mahdollistavana valtana tai neljänneksi tuottavana valtana. Valtaa voidaan tarkastella myös patriarkaalisen ja maskuliinisen ylivallan kautta.

Tässä tutkimuksessa en voi olla tekemättä valintaa vallan ymmärtämiseen tutkimuksen si-joitessa sukupuolentutkimuksen kentälle. En keskity tarkastelemaan patriarkaalista val-taa, joka usein liitetään maahan muuttaneisiin naisiin liittyviin diskursseihin, vaan valtaa edellä kuvatun neljän ulottuvuuden kautta. Ymmärrän tutkimukseni lähtökohdaksi vallan monimuotoisuuden mies-nais kategoriaa laajemmin. Tuon esiin valtarakenteita, jotka ris-teävät, ei vain sukupuolen, vaan monirakenteisten ulottuvuuksien kautta, joissa 'rotu', et-nisyys ja ikä tuottavat merkityksiä. Nämä ulottuvuudet määrittävät maahan muuttaneiden nuorten naisten yksityistä ja yhteiskunnallista elämää ja niistä tehtäviä tulkintoja. Valtaa

voidaan tunnistaa ja tulkita alistavan voiman lisäksi myös positiiviseksi voimaksi, jota pyrin tunnistamaan maahan muuttaneiden naisten puheessa. (Kantola & Harjunen 2013, 253).

Marianne Liljeströmin (2014, 63-64) mukaan sukupuolentutkimuksessa on usein mukana halu emansipatorisiin muutoksiin. Tavoitteena on vahvistaa yleistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä vähentää sukupuolitettua kontrollia, jolla ylläpidetään käsityksiä ja rakenteita sukupuolen mukaisesti määritellystä hyväksytystä toiminnasta. Yhtenä haasteena sukupuolentutkimuksessa on, ettei se ajaudu tuottamaan uutta tapaa kategorisoida päinvaltaisista tavoitteistaan huolimatta. Tätä haastetta voidaan ehkäistä tekemällä sukupuolentutkimusta, joka pyrkii muutokseen tekemällä näkyväksi kategorisointien merkityksiä ihmisten elämässä. Tutkijan roolissa pyrin pitämään tämän mielessäni, kun tuon esiin maahan muuttaneiden nuorten naisten ääntä yhteiskunnassa. Pyrin edistämään tasa-arvoa niin sukupuolten välillä kuin yleisesti maahanmuuttoon liittyen tuottamalla tietoa sukupuolen tekemisen monimuotoisuudesta länsimaalisessa kontekstissa ja osallistumalla kriittiseen tutkimuskeskusteluun maahan muuttaneiden nuorten naisten kategorisoinneista.

2.2.1 'Rodullistavaa' puhetta

Pohjoismaissa on totuttu ajattelemaan, että kolonialistinen historia ei koskettaisi näitä maita. Rikke Andreassen ja Uzma Ahmed-Andresen (2014) käyvät artikkelissaan omakohtaisiin kokemuksiin liittyvää keskustelua siitä, kuinka 'rotu', sukupuoli ja yhteiskuntaluokka ovat läsnä tämän päivän Pohjoismaissa tuottaen erottelua ja toiseutta sekä toisaalta etuoikeuksia ihmisten päivittäisessä elämässä. He tuovat esiin kolonialistisen historian merkityksiä ja vaikutuksia Pohjoismaiseen politiikkaan, kulttuuriin ja talouteen. Myös Ulla Vuorela (2009, 52) kuvaa, kuinka kolonialistisen historian ei ole tunnistettu koskettavan Suomea. Suomi on kuitenkin osa tätä historiaa ja 'kolonialistista ajattelua', jolla on vaikutuksensa tämän päivän monikulttuuriseen yhteiskuntaan.

Lisääntyvä maahanmuutto on tuonut esiin kolonialistiseen historiaan ja 'rodullistamiseen' liittyvää todellisuutta, jossa ihmisryhmiä toiseutetaan 'rodullistavalla' erottelulla myös Pohjoismaissa. Tällaisella erottelulla luodaan ryhmiä, joita lukitaan ulkoapäin määriteltyyn etnisyyteen. Etnisyys linkitetään maahanmuuttoon, jolla pyritään määrittelemään maahan muuttaneita sekä heidän jälkeläisiään. Toisaalta maahanmuuttajan käsitteellä viitataan vain osaan maahanmuuttajista, kun sillä kuvataan tietynlaista etnisesti määriteltyä yksilöä tai ryhmää. Tällaisessa jaottelussa on läsnä 'rodullistavia' elementtejä, joissa toiseutta luodaan ulkoisiin ja etnisiin piirteisiin, kuten ihonväriin tai naisilla pään peittävään huiviin, perustuen. (Tuori 2012, 276; Di Liberto 2014, 72-74; Vuorela 2009, 53.)

Tähän tutkimukseen osallistuneet Afrikasta, Aasiasta ja Lähi-idästä muuttaneet naiset joutuvat mitä todennäköisemmin kohtaamaan 'rodullistavia' kategorisointeja ulkoisiin piirteisiin, kuten ihonväriin tai huivinkäyttöön liittyen. Osa tähän tutkimukseen osallistuneista nuorista naisista käytti pään peittävää huivia. Tosin huivi ei aina ollut käytössä haastattelutilanteissa. Tähän saattoi vaikuttaa haastattelijan ja haastateltavan tuttuus sekä se, että haastattelut toteutettiin yksityisessä tilassa, jonne ei ollut odotettavissa muita läsnäolijoita. Tällainen huivinkäyttöön liittyvä tilannesidonnaisuus oli minulle tuttua nuorisotyön kentältä.

Linda Duits ja Liesbet van Zoonen (2006, 105-109) kuvaavat artikkelissaan huivinkäyttöön liitettyjä tulkintoja eurooppalaisessa ilmapiirissä. Huivinkäyttöä tulkitaan uskontoon liittyvänä sukupuolten epätasa-arvoa ilmentävänä ja erilaisuuden signaalina tuottavana piirteenä, jossa huomiotta jäävät esimerkiksi historialliset ja poliittiset ulottuvuudet. Myös Antti Kivijärvi (2015, 29-32) on tunnistanut suomalaisessa yhteiskunnassa ilmenevää ihonväriin ja huivinkäyttöön liittyvää kategorisointia tarkastellessaan monikulttuuristen ja kansuomalaisten nuorten välisiä suhteita. Huivinkäyttöön liittyville diskursseille on tyypillistä, että niissä sivuutetaan nuorten naisten oma ääni. Päivi Honkatukia ja Suvi Keskinen (2017) tuovat tätä ääntä esiin artikkelissaan, jossa he nostavat esiin huivinkäyttöön liittyviä monia merkityksiä ja nuorten naisten omaa päätösvaltaa huivinkäyttöön liittyen.

Ylirajainen muuttoliike valtioiden ja kulttuurien välillä jättää kokemuskälkiä yksilöön, mutta muuttaa myös väestörakenteita ja tuo esiin rodullistavia ilmiöitä luoden uusia sosiaalisia järjestyksiä. Suomessa ei ole totuttu käyttämään käsitettä 'rotu' sen rasismiin liitettyjen yhteyksien vuoksi. 'Rodun' käsite on pyritty korvaamaan käsitteellä etninen, joka ei myös-

kään ole yksiselitteinen. Käsitteen 'rotu' poissaolo yhteiskunnallisista diskursseista on tehnyt vaikeaksi tunnistaa olemassa olevaa sosiaalista kategorisointia, joissa yksilöitä ja ryhmiä luokitellaan syntyperän tai ulkoisten piirteiden mukaan. Etenkin diasporaan ja pakolaisuuteen liittyvät ilmiöt ovat Suomessa vahvistaneet toisaalta sosiaalista kategorisointia, mutta toisaalta myös keskustelua siitä, mitä tarkoitetaan suomalaisuudella. 'Rotu' ja rodullistaminen voidaan siten ymmärtää sosiokulttuurisesti tuotetuiksi käsityksiksi, joiden vaikutukset ihmisten elämään ovat jokapäiväisiä. (Rastas 2013, 154-156; Andreassen & Ahmed-Andersen 2014, 25, 27; Keskinen 2013, 231.)

En pureudu tässä tutkimuksessa tarkemmin 'rodun' ja rasismien väliseen suhteeseen, mutta käsitteiden nivoutuminen yhteen jälkikolonialistisessa teoriassa on hyvä tunnistaa. Teorian mukaan tämän päivän yhteiskunnassa voimistunut rasismi ei ole seurausta lisääntyneestä maahanmuutosta, vaan 'rodullistamisen' ja rasismien pitkästä historiasta. Voidaankin todeta, että rasismi ei ole lisääntynyt maahanmuuton myötä, vaan ennemminkin voimistunut ja noussut selkeämmin esiin. Samalla voidaan tunnistaa 'rodullistamisen' saavan uusia muotoja ja ilmentymiä yhteiskunnallisten tilanteiden muuttuessa. (Andreassen & Ahmed-Andersen 2014, 25-26.) Kun näiden yhteiskunnan tilojen ja muutosten merkityksiin liitetään mukaan sukupuoli, löydetään uusia monimuotoisia todellisuuksia, joiden 'rodullistavat' tulkinnat tuottavat rakenteita, jotka ovat läsnä ihmisten elämässä monimuotoisesti.

'Rodullistavissa' määrittelyissä on läsnä valta-asetelmia, joissa enemmistöön kuuluvat tuottavat 'rodullistavaa' diskurssia samalla, kun vähemmistöön kuuluvien omat mahdollisuudet ja oikeudet määritellä itseään ja elämäänsä ovat vähäiset. Maahan muuttaneilla nuorilla myös ikä ja maahanmuutto moniulotteisena prosessina luo merkityksiä identiteetin ja elämän rakentamiseen (Helander 2002, 116). Tämä asetelma luo haasteita myös tutkimusprosessille, jossa tavoitteena on tarjota vähemmistöihin kuuluville nuorille mahdollisuus tuoda esiin omaa ääntä. Tutkijan tulee olla herkkä 'rodullistaville' kategorisoinneille pyrkiessään tuomaan esiin todellisuutta, jonka tutkimukseen osallistuvat voivat itse hyväksyä ja joka ei vahvista tai luo uusia tapoja kategorisoida. (Rastas 2013, 170-171.)

Sukupuolentutkimuksen perinteissä, jossa on tutkittu 'rodun' merkityksiä, on tunnistettu jo varhain 'rodun', sukupuolen ja yhteiskuntaluokan yhteisvaikutuksia ja risteämiä (Rantonen 2000, 197). Sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen kentillä on tunnistettu 'rotuun' perustuvaa uhriuttavaa puhetapaa ja huolipuhetta, joita kohdistetaan maahan muuttaneisiin tyttöihin ja naisiin (mm. Honkasalo 2011; Peltola 2014).

2.2.2 Uhriuttaminen ja huolipuhe

Uhriuttava puhetapa ja huolipuhe ovat rodullistettuja diskursseja, jotka vaikuttavat ta-poihimme tulkita maahan muuttaneita naisia ja heidän elämäänsä uudessa asuinmaassa. Nämä tulkinnat luovat kategorisointeja, jotka vaikuttavat naisten päivittäisen elämään. Nuoriin naisiin liitetyn huolipuheen tunnistamista haastaa sen taustalla oleva 'hyvä tarkoi-tus', jossa tavoitteena on 'nuorten naisten paras'. 'Hyvällä tarkoituksella' maahan muutta-neet nuoret naiset kuitenkin kategorisoidaan avuntarpeessa oleviksi. Avun tarve taas tulki-taan tarpeeksi vapauttaa nuoret naiset kodin, perheen ja uskonnon rajaamasta elämästä, mutta ei kuitenkaan liian 'länsimaalaiseksi'. (Honkasalo 2011, 206.)

Marja Peltola (2014; 2016, 22-24) on tarkastellut kriittisesti länsimaiden ulkopuolelta maa-han muuttaneisiin perheisiin kohdistuvaa ongelmadiskurssia, johon kietoutuu käsitys nais-ten alisteisesta asemasta ja jonka taustalta voidaan tunnistaa rodullistavia ja homogeni-soivia puhetapoja. Ongelmapuheessa maahanmuuttajataustaiset perheet nähdään ho-mogeenisena ryhmänä ja heidän elämäänsä pidetään ongelmaisena. Toisaalta perheet nähdään positiivisessa valossa tiiviinä ja yhteisöllisenä, joka kuitenkin värityy käsityksiin yksilöä rajoittavasta kahlitsevuudesta. Ongelmapuheen taustalla on tapa määritellä ja ar-vottaa 'normaali' perhe länsimaalaisen, valkoisen ja keskiluokkaisen määritelmän kautta. Näin maahanmuuttajuus länsimaiden ulkopuolelta tulkitaan lähtökohtaisesti 'ongelmaksi'. Tämä saa aikaan sen, että kun perheellä ilmenee ongelmia, ne tulkitaan johtuvan heistä itsestään sen sijaan, että ongelmien syitä tunnistettaisiin yhteiskunnasta ja sen rakenteita. Nämä diskurssit ja tavat määritellä maahanmuuttajataustaisia henkilöitä ja perheitä vah-vistavat tapaa ajatella toiseuttavasti 'meistä' ja 'heistä'. Kun tähän ajatteluun liitetään su-kupuoli, syntyy uusia kategorioita, jotka tuottavat uhriuttavaa ja huolipuhetta.

Maahan muuttaneita nuoria naisia uhriuttava huolipuhe liittyy usein väkivaltaan ja kunnia-väkivaltaan liittyviin diskursseihin. Suvi Keskinen (2009, 17-21) on tutkinut näitä diskursseja ja tunnistanut sekä rodullistavaa, että kulttuuristavaa puhetapaa. Maahanmuuttoon liitty-vässä kontekstissa yksittäistapaukset tulkitaan yleistävästi kuvaamaan tiettyjä etnisiä ryh-miä ja heidän elämää Suomessa. Etnisten ryhmien sisällä olevat erilaiset käsitykset ja asen-teet jäävät diskursseissa usein piiloon. Väkivaltaan liittyvä diskurssi vahvistaa käsityksiä

'meistä' ja 'heistä' kuvaten samalla maahan muuttaneita naisia ryhmänä, jolla on lähtökoh-
taisesti uhka joutua väkivallan kohteeksi oman etnisen ryhmän, perheen, kulttuurin ja us-
konnon vaikutuspiirissä. Naisten asema väkivaltaan liittyvässä kontekstissa voi saada myös
kiinnostavia piirteitä siinä mielessä, että samalla, kun naiset tulkitaan kuuluvaksi 'heihin',
ovat he myös osa 'meitä' eli naisten asemaa, jota tulee globaalisti edistää.

Veronika Honkasalo (2011, 13) on tutkinut väitöskirjassaan sukupuolten tasa-arvoa ja maa-
han muuttaneiden tyttöjen asemaa suomalaisessa nuorisotyössä tunnistuen myös siellä
uhriuttavaa puhetapaa ja huolipuhetta. Nuorisotyönkentällä uhriuttava puhetapa ja huoli-
puhe kietoutuivat yhteen erontekojen, samanlaisuuksien sekä nuorisotyön huolehtijan
roolien kautta. Nuoruus nähdään erityisenä elämänvaiheena, jossa tuen ja avun saaminen
on tärkeää. Maahan muuttaneiden nuorten kohdalla auttajan ja huolehtijan rooli voi ko-
rostua uhriuttavan ajattelun kautta, jota tuotetaan hyvää tarkoittavana huolipuheena. Sa-
malla luodaan tulkintoja, ei vain maahan muuttaneiden nuorten naisten 'erityisestä' nuo-
ruudesta, mutta myös heidän perheistään, joiden vallan alta nuoret naiset tulisi vapauttaa.
Mutta heidän ei kuitenkaan haluta tulevan liian 'länsimaalaiseksi'. Tässä ajattelutavassa jää
huomiotta perheen monet merkitykset ja se, että maahan muuttaneilla nuorilla on tunnis-
tettu samaa lojaaliutta vanhempia kohtaan kuin kantasuomalaisilla nuorilla. (Aaltonen &
Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 51.)

2.2.3 Kulttuuri maahanmuuton kontekstissa

Tässä tutkimuksessa on läsnä kulttuuri, jota tarkastelen erityisesti sukupuolentutkimuksen
teorioiden valossa. Teoreettisen tarkastelun taustaksi on tärkeää, että määrittelen, miten
tulkitsen tässä tutkimuksessa kulttuuria olemisen ja tekemisen tilana. Vaikka tutkimus ei
edusta kulttuurintutkimusta, on kulttuuri vahvasti läsnä tutkimuksessa yksilöiden elämään

vaikuttavana tekijänä sekä toisaalta siinä, miten kulttuuria ja monikulttuurisuutta yhteiskunnassa konstruoidaan. Suvi Keskinen (2009, 25) muistuttaa, että kulttuuripuheessa tulisi olla harkitseva ja ymmärtää ero kulttuurin, monikulttuurisuuden ja etnisyyden välillä.

Valintani kulttuurin ymmärtämisen tapaan pohjautuu Gerd Baumannin (1999) näkemyksiin kulttuurista jatkuvasti muuttuvana prosessina, jossa sitä tulkitaan eteenpäin vievän voiman sijaan ennemminkin kompassina, jota yksilö käyttää suuntautuessaan eri kulttuurien risteämisissä. On ymmärrettävä, että mikään ihmisryhmä ei tuota toiminnassaan yhtä yhteistä kulttuuria, vaan jokainen tuottaa erilaisia kulttuurisia merkityksiä arkisessa toiminnassaan. Tämä pätee myös ymmärrykseen ihmisryhmistä, joita jaotellaan ja kategorisoidaan kansallisuuksien ja uskontojen mukaan. Kulttuurisia ympäristöjä tuottavat niin kansalliskulttuurit, uskonto, kaupunki, kieli kuin sosiaaliset kategoriat, kuten esimerkiksi opiskelu, työssäkäynti tai harrastukset. Näin monikulttuurisuus ei määrity ainoastaan maahanmuuton kautta, vaan esimerkiksi Suomi nähdään lähtökohtaisesti monikulttuurisena maana (Tuori 2012, 273).

Kulttuurista puhuttaessa on totuttu representaatioon kulttuurieroista. Monikulttuurisessa kontekstissa kulttuurieroja on totuttu tulkitsemaan ymmärryksenä kulttuurisista ryhmistä ja rajoista sekä niihin liitetystä tavoista ja tottumuksista. Monikulttuurisuutta ideana tuotetaan usein kulttuuristen tapojen ja tottumuksien 'juhlimisella'. Tällainen ymmärrys luokitsee kulttuurin pysyväksi ja muuttumattomaksi tilaksi, joita yksilöt vain ilmentävät toiminnassaan. Tällöin kulttuuri ymmärretään tilaksi, joka meillä on, sen sijaan, että se nähtäisiin prosessina, jota me tuotamme. Tässä tutkimuksessa ymmärrän kulttuurin neuvoteltuna, dialogisena prosessina, joka muuttuu ja muokkaantuu yksilön toiminnan myötä. Tällä määritelmällä Gerd Baumann pyrkii murtamaan jakoa enemmistöihin ja vähemmistöihin vapauttamalla yksilöt tuottamaan monikulttuurisuutta monimuotoisesti ja risteävästi. Samalla määritelmä poistaa maahanmuuttoon liittyen kulttuurisen muutospaineen maahanmuuttaneiden harteilta, joille muutospaineet on suurimmalta osin osoitettu. Tällöin kulttuurien risteämiset ymmärretään olevan läsnä yhtä aikaa ja yhtä paljon kaikille, eikä muutospaineita jaella eriasteisina eri ryhmille. (Baumann 1999; Liebkind 2000, 171, 176.)

Laura Huttunen (2005, 119) esittää kritiikkiä kulttuurien kohtaamisen tulkintaan maahanmuuttoon liittyen. Tulkinnessa ymmärretään, että maahanmuuttajat vähemmistöryhmänä ovat monikulttuurisessa suhteessa muuhun yhteiskuntaan ja niin sanottuun valtakulttuu-

riin. Tällöin kulttuurin ymmärtäminen perustuu enemmistökulttuurien ja vähemmistökulttuurien eroihin. Valtakulttuuri käsitteenä tulkitaan kuvaavan asetelmaa, jossa vähemmistöjen tulee jossain määrin sulautua vallitsevaan suureen, valtakulttuuriin, jota on vaikeaa muuttaa. Myös Olli Löytty (2005, 162) löytää tästä asetelmasta epätasa-arvoa, jossa valta tuottaa toiseutta. Tätä toiseutta voidaan tunnistaa maahanmuuttoon liittyvänä tulkintana, jossa tyypillistä suomalaisuutta pidetään tavallisena ja normaalina suhteessa maahanmuuttajien elämään ja kulttuureihin. Samalla syntyy prosessi, jossa yksi tunnistettu ero herkistää uusien erojen tunnistamiseen ja sitä kautta vahvistaa stereotyyppistä ajattelua.

Suvi Keskinen (2009, 19, 24) käyttää käsitettä kulttuuristaminen kuvatessaan käsitystä, jossa kulttuuria tulkitaan erojen, muuttumattomuuden ja ryhmää määrittävän yhtenäisyyden kautta. Tällaisessa monoliittisessä ymmärrystavassa kulttuureja asetetaan vastakkaiseen asemaan, kun tulkitaan, mitä 'oma kulttuuri' on suhteessa 'toiseen kulttuuriin'. Ymmärrys vastakkaisuudesta perustuu ymmärrykseen kulttuurisista eroista, mutta ei ota huomioon historiallisia ja sosiaalisia merkityksiä. On muistettava ensinnäkin, että saman etnisen ryhmän sisällä yksilöt eivät jaa kaikkia samoja kulttuurisia piirteitä, arvoja ja asenteita, ja toisekseen, että ihminen voi muuttaa käsityksiään. Kulttuuristamisessa voidaan tunnistaa myös valta-asetelmia, kun kulttuureista tulee toisensa poissulkevia ja siten eriarvoisuutta luovia jäykkiä rakenteita, joissa jako 'meihin' ja 'muihin' tuottaa valta-asemia. Kulttuuristaminen tuottaa myös selitysmalleja, joilla tuotetaan yksinkertaistavia totuuksia etnisten ryhmien elämästä.

Gerd Baumann (1999, 18-23) muistuttaa, että valtio- ja kansallisuusajattelu on vahvasti läsnä ymmärryksessä, joka synnyttää jaottelua 'meihin' ja 'muihin', enemmistöihin ja vähemmistöihin tai etnisiin ryhmiin. Maahanmuutto ohjaa helposti ajatteluun, jossa valtiot ja kansallisuudet rajaavat kulttuureja. Valtio ja kansalaisuudet ovat tosia ja määrittävät ihmisten elämää ja liikkumista, mutta kulttuureja ei tulisi lukita niiden mukaan. Valtioiden merkitystä kulttuureihin voidaan tarkastella kulttuuristen ja elämän maisemien merkitysten kautta. Nämä kulttuuriset maisemat eivät yksiselitteisesti ja automaattisesti määrity valtioiden rajojen mukaan. Samalla on muistettava, että yhteinen jaettu maisema ei tarkoita sitä, että asioita ja merkityksiä nähtäisiin, tulkittaisiin ja tuotettaisiin samalla tavalla. Yhtä yhteistä tulkintaa maisemasta ei ole olemassa. (Huttunen & Löytty & Rastas 2005, 32-33; Tuori 2012, 274.)

Gerd Baumann (1999) problematisoi myös uskontoa suhteessa käsityksiin kulttuurista ja monikulttuurisuudesta. Myös uskontoa voidaan yhtä lailla tulkita jatkuvasti muuttuvana ja neuvoteltavana prosessina. Tiilikainen (2003, 80) nostaa esiin uskontoihin liittyvää muuttumattomuutta ja pysyvyyttä kuvatessaan uskonnollisia tekstejä, perinteitä ja rituaaleja usein muuttumattomiksi. Samalla hän kuitenkin muistuttaa, että pinnan alla on tunnistettavissa muutosta, kun vuosien saatossa muuttumattomiin rituaaleihin ja perinteisiin liittyvät tulkinnat ja merkitykset muuttuvat. Sama pätee kaikkiin uskontoihin ja valtioihin, jotka eivät ole myöskään Länessä uskonnollisesti neutraaleja.

2.2.4 Intersektionaalisuus tutkimuksen lähestymistapana

Intersektionaalisessa tutkimusotteessa lähtökohtana on moniperustaisuus, jossa sukupuoleen kohdistuvan erottelun ja vallan rinnalla nähdään muita luokittelevia perusteita, kuten etnisyys, 'rotu', yhteiskuntaluokka, ikä, seksuaalisuus ja terveys. Nämä luokittelut tuottavat kategorioita ja hierarkioita, jotka saavat aikaan toisille etuoikeuksia ja toisille syrjintää. Moniperustaisuus nähdään monin tavoin risteävinä ja monimutkaisina kytköksinä suhteessa yhteiskuntaan. Intersektionaalinen lähestymistapa tuottaa parhaimmillaan tietoa hierarkioiden ja sosiokulttuuristen kategorioiden dynamiikasta ja mekanismeista. (Karkulehto & Saresma & Harjunen & Kantola 2012, 17-18.)

Intersektionaalisessa tutkimusotteessa lähtökohtana on tunnistaa 'naisten' välisiä eroja, jotka risteävät esimerkiksi iän, etnisyyden, 'rodun' ja yhteiskunnallisen aseman monimuotoisissa merkityksissä. Monimuotoiset merkitykset tuottavat konstruktioita, joissa sukupuoli saa monia merkityksiä yhden 'nais' kategorian sijaan. Nämä erot ja sosiaaliset statukset luovat vaikutuksia yksilön jokapäiväiseen elämään sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja valtasuhteisiin. (Kantola & Harjunen 2013, 243-244.) Antti Kivijärvi (2015, 33) muistuttaa, että intersektionaalisen lähestymistavan haasteena voi olla, että sen kautta eroja pilkkotaan

lukemattomiin kategorioihin. Liian hienojakoinen erojen tarkastelu voi johtaa laajaan erojen ja niiden risteämien tarkasteluun, jossa yksittäisten kategorioiden merkityksiä ei enää tunnisteta ja tarkastelu jää yksilötasolle.

Sanna Karkulehto, Tuija Saresma, Hannele Harjunen ja Johanna Kantola (2012, 18-19, 23) tarkastelevat intersektionaalista tutkimusotetta kolmen tason kautta; rakenteellinen intersektionaalisuus, representaatioiden intersektionaalisuus ja poliittinen intersektionaalisuus. Performatiivinen intersektionaalisuus yhdistää nämä kolme tasoa yhteen. Tässä tutkimuksessa on läsnä rakenteellinen ja representaatioiden intersektionaalisuus, joiden kautta tarkastelen analyysissä sukupuolta, etnisyyttä, ikää ja maassaoloaikaa sekä niiden monimuotoista kytkeytymistä haastateltavien vapaa-aikaan ja sitä kautta yhteiskuntaan, jossa he elävät ja toimivat. Rakenteellisessa intersektionaalisuudessa pyrin tarkastelemaan yhteiskunnallisten vapaa-aikaan liittyvien rakenteiden tuottamia moniperustaisia vaikutuksia vapaa-ajan tulkintoihin ja sille asetettuihin merkityksiin. Rakenteellisessa intersektionaalisuudessa on siten tarkastelun kohteena esimerkiksi moniperustainen syrjintä ja rakenteellinen epätasa-arvo, joita tuottavat institutionaalinen piilevä rasismi ja yhteiskuntaluokat. Tässä näkökulmassa on muistettava, että epätasa-arvoa tai tasa-arvoa tuottavat rakenteet ovat kytkeytyneitä ryhmiin ja yksilöihin monimuotoisesti ja ristiriitaisesti eikä yksiselitteisiä tulkintoja siten ole. Representaatioiden intersektionaalisuudessa on kiinnostuttu siitä, millaisia merkityksiä, tulkintoja ja todellisuuksia yhteiskunnassa tuotetaan representaatioilla. Nämä merkitykset, tulkinnat ja ymmärrykset todellisuudesta muokkaavat käsityksiä kohteistaan, kuten esimerkiksi maahan muuttaneista nuorista naisista. Näiden kautta syntyy käsityksiä 'maahanmuuttajanaisisista', joita tulkitaan tietona siitä, millaisia 'kaikki maahanmuuttajanaiset' ovat. Tätä näkökulmaa tarkastelen tässä tutkimuksessa.

Rakenteellisen ja representaatioiden intersektionaalisuuden yhdistäminen tuottaa moniulotteista tietoa valtajärjestelmistä, eroista ja yhtäläisyyksistä. Rakenteet ja representaatiot ovat monin tavoin toisiinsa linkittyneitä muun muassa toistojen kautta. Performatiivisessa intersektionaalisuudessa on rakenteellisen ja representaatioiden lisäksi läsnä myös poliittinen ulottuvuus, jossa ollaan kiinnostuneita tarkastelemaan politiikan merkityksiä erojen tuottamiseen. Tällöin poliittiseksi ymmärretään sekä institutionaaliset rakenteet että yhteiskunnalliset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät diskurssit. Poliittisen ulottuvuuden kautta tarkastelun kohteena ovat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus muodollisissa

ja epämuodollisissa instituutioissa, poliittisissa prosesseissa, rakenteissa ja käytänteissä sekä niiden kerrostumisissa. (Karkulehto & Saresma & Harjunen & Kantola 2012, 20-22.)

2.3 Nuoruus, vapaa-aika ja toimijuuden monet tulkinnat

Tässä tutkimuksessa merkittävänä näkökulmana ovat aika ja ajankäyttö (Ylikännö 2011). Tutkimuksessa on läsnä aika nuorten naisten ikänä. Toisaalta tarkastelen haastattelemini nuorten naisten Suomessa oloaika ja sen merkityksiä naisten puheessa vapaa-ajastaan. Vapaa-ajaksi ymmärrän tässä tutkimuksessa koulun, opiskeluiden ja työn ulkopuolisen ajan. Tutkimukseni sijoittuu vapaa-ajan tutkimuksen kentälle, jossa olen kiinnostunut maa-han muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan ajankäytöstä ja etenkin siitä, miten naiset konstruoivat vapaa-aikaansa.

Minna Ylikännön (2011, 17-18, 26) mukaan ajan tutkimusta voidaan tehdä eri tieteenalojen kautta, jotka tuovat ajan ja ajankäytön tutkimukseen eri näkökulmia. Omassa tutkimuksessani tarkastelen ajankäyttöä puheen kautta, jossa haastattelemani nuoret naiset konstruoi-vat vapaa-ajan käyttäytymismalleja kuvaten ajankäyttöön liittyviä merkityksiä eri ympäris-töissä, toiminnoissa ja ihmissuhteiden verkostoissa. Tämän tyyppinen ajankäytön koke-muksellisuuteen liittyvä tutkimus tuokin Minna Ylikännön mukaan ajankäytön tutkimuk-seen tärkeän ulottuvuuden. Ajan ja ajankäytön kokemuksellisuus tuo tutkimuksessa esiin merkityksiä, joita ajankäyttöön liitetään sen sijaan, että tutkimuksessa oltaisiin kiinnostu-neita vain siitä, minkä verran aikaa käytetään mihinkin asiaan.

2.3.1 Nuoruus elämänvaiheena

Tutkimukseni paikantuu nuorisotutkimuksen kentälle, jolloin on tärkeää tarkastella, miten ymmärrän tässä tutkimuksessa nuoruutta käsitteenä ja ilmiönä. Haluan tutkimuksellani tuottaa tietoa nuoruutta käsitteleviin tutkimuskeskusteluihin maahanmuuton kontekstissa. Ymmärrän samalla myös länsimaalaisen viitekehyksen luovan nuoruuden ymmärtämiseen merkityksiä, jolloin monikulttuurisuus ja maahanmuutto tuovat ilmiöön uusia ulottuvuuksia ja tulkintoja. Nuoruus ikävaiheena sisältää monia muutoksia, joissa lapsuuden ja aikuisuuden välissä rakennetaan omaa identiteettiä ja suhdetta maailmaan. Ikään liitetyt rakennelmat voidaan nähdä kulttuurisesti tuotettuina ja valtasuhteisiin luokittelevina rakennelmina. (Kaivola & Rikkinen 2003, 35.)

Tarja Juvonen (2015, 25-29) tarkastelee tutkimuksessaan nuoruutta kulttuurisesti tuotettuna ja hankalasti määriteltävänä siirtymävaiheena, jota ei voida lukita universaaliksi ilmiöksi. Nuoruuden kulttuurisesti tuotetut määritelmät perustuvat yhteiskunnallisiin päätöksiin ja käytännön elämän tarpeisiin. Nuoruuden alkamisen ja päättymisen rajat voidaan tulkiten kulttuurisesti tuotetuiksi. Nuoruuden alkua ja päättymistä on määritelty muun muassa lapsuuden ja aikuisuuden välivaiheen, aikuisuuteen kasvamisen, teini-iän, 'orastavan aikuisuuden' ja nuoren aikuisen käsitteillä. Nuorisolaki (1285/2016) määrittelee nuoriksi kaikki alle 29-vuotiaat. Nuoruus voidaan ymmärtää ajaksi, jolloin rakennetaan identiteettiä, maailman- ja elämäkatsomuksellisia käsityksiä, arvoja ja ihanteita. Rakentamisen vaiheeseen kuuluu jäsentymättömyys, jossa käsityksiä, arvoja ja ihanteita muodostetaan katsomukselliseksi kokonaisuuksiksi. Yksilöllinen maailmankuva rakentuu vuorovaikutuksessa kulttuurin, yhteiskunnan ja ajan vaikutusten kanssa. (Helve 2005, 205-207.)

Maasta toiseen muutto tuo nuoruuden ikävaiheeseen ulottuvuuksia, joissa itseä ja identiteettiä paikannetaan uudessa ympäristössä. Nuori ja vanhemmat voivat kohdata arjessaan usein myös eritahtisen sopeutumisen, jossa kielen oppiminen ja uuden kulttuurin tapojen ja arvojen omaksuminen voivat olla nuorille nopeampaa. Eritahtinen sopeutuminen on tullut tuottavan ristiriitoja perheeseen arjen kulttuurien ja käytänteiden muuttuessa. Tätä käsitystä on myös kritisoitu tulkiten sen vahvistavan erottelevaa ja kategorisoivaa ajattelua (mm. Peltola 2014). Suurin osa haastattelemistani nuorista naisista oli muuttanut Suomeen

teini-ikäisenä tai teini-iän kynnyksellä. Osa heistä oli muuttohetkellä lapsia. Maahan muuttaneiden nuorten naisten elämää tutkiessa tuleekin huomioida ryhmän monelta kannalta erityinen elämänvaihe. Maahanmuuton hetken ikä ja maassaoloaika luovat omia merkityksiä nuorten elämään ja sen tutkimiseen. (Leinonen 2013, 11, 21, 49.)

2.3.2 Vapaa-aika

Tutkimuksessani tarkastelen maahan muuttaneiden nuorten naisten asemaa suomalaisessa vapaa-ajassa. Tässä tutkimuksessa vapaa-aika rajautuu lähtökohtaisesti opintojen ja työn¹ ulkopuoliseksi ajaksi. Opintojen ja työn ulkopuoliseksi ajaksi määritelty vapaa-aika kuvaa perinteistä länsimaalaista vapaa-aikakäsitystä, joka teollistumisen ja kaupungistumisen myötä alkoi määrittää työn jälkeistä aikaa. Tällä rajauksella rajaan sitä aikaa, jota haluan tutkimuksessa tarkastella ymmärtäen samalla rajauksen haasteet. Haastattelemini nuorten naisten oma kokemus 'vapaa-ajasta' voi olla eri suhteessa tekemääni rajaukseen. Tutkimuksellisesti rajausta kuitenkin ohjaa sitä aikaa ja ajankäytön kontekstia, josta olen tutkimuksessa kiinnostunut.

Vapaa-aikaa voitaisiin tutkia myös niin sanottuna 'puhtaana' vapaa-aikana, jolloin yksilön ymmärretään olevan vapaa erilaisista kokemistaan velvoitteista (Ylikännö 2011, 48). Toisaalta nuorten vapaa-ajan tutkimus osoittaa, että nuoret eivät määrittele myöskään 'puhdasta' vapaa-aikaa yksiselitteisesti. Esimerkiksi kotitöiden määrittelyyn vapaa-ajaksi tai sen ulkopuoliseksi ajaksi tuo vaihtelua esimerkiksi se, kenen kanssa nuori asuu ja millaiset välit hänellä on muihin perheenjäseniin. (Myllyniemi 2009, 25.) Vapaa-aikaa voidaan tulkita myös kolmen näkökulman kautta; 1. virkistytminen ja hauskanpito, 2. pitkäjänteinen harrastaminen sekä 3. työn ja opintojen ulkopuolinen palkaton ja vapaaehtoinen tavoitteellinen toiminta (Laine & Gretscher & Siivonen & Hirsjärvi & Myllyniemi 2011, 107). Tämän

¹ Tutkimukseen osallistuneista naisista neljä kävi peruskoulua, kolme opiskeli kotoutumiskoulutuksessa ja kaksi ammatillisessa koulutuksessa.

määritelmän tulkitseen sijoittumaan 'puhtaan' vapaa-ajan määrittelyyn sen sulkiessa pois vapaa-aikaan, kotiin ja perheen piiriin sijoittuvat velvoitteet. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut vapaa-ajasta kokonaisuutena, sisältäen velvoitteet ja 'puhtaan' vapaa-ajan tai arvottamatta ja erottelematta niitä toisistaan. Näin ollen olen kiinnostunut ajankäytöstä ja sen sisällöistä opiskeluiden tai työn ulkopuolella.

Vapaa-ajan määrittelyn laajempi tarkastelu osoittaa, että vapaa-aikaan asetetaan erilaisia arvoja; vapaus, omat valinnat ja toisaalta suorittaminen ja näyttäminen. Vapaa-ajan suhde työhön ja opintoihin ei ole kuitenkaan yksiselitteinen. Länsimaissa koulunkäyntiin liitetään käsitteet oppivelvollisuus ja 'pakko'. Monissa muissa maissa, joissa esimerkiksi kaikilla ei ole mahdollisuutta koulunkäyntiin, koulu ja opinnot kuvastavat vapautta ja mahdollisuuksia. Nuorten vapaa-aika voidaan nähdä kasvamisen ja kehittymisen toimintakenttänä, jossa luodaan ihmissuhteita, kokeillaan eri identiteettejä ja opetellaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. (Määttä & Tolonen 2011, 5, 6.) Tarja Juvonen (2015, 27) muistuttaa, että nuoruuden vaiheeseen kuuluu toisaalta huolettomuus ajankäytön suhteen, jossa yhdistyvät etsintä, rajojen kokeilu ja sitoutumattomuus.

Valtarakenteiden ja -suhteiden näkökulmasta vapaa-ajan tutkimuksessa tulee kiinnittää huomiota tulkintoihin siitä, mitä tarkoitetaan hyvällä tai huonolla vapaa-ajalla, ja kuka määrittelee, mitä vapaa-ajalla tulisi tehdä. Nuoret käyttävät vapaa-aikaansa sekä rentoutumiseen, että suorittamiseen. (Määttä & Tolonen 2011, 19.) Vapaa-aikaa onkin tutkimuksissa tarkasteltu passiivisen ja aktiivisen ajankäytön kautta. Passiiviseksi ajankäytöksi voidaan nimittää esimerkiksi television katselu ja oleilu. Aktiiviseksi ajankäytöksi taas harrastuksiin osallistuminen, liikunta, lukeminen tai sosiaalinen kanssakäyminen joko kotona tai kodin ulkopuolella. Näiden lisäksi kaupallis-viihteelliseksi toiminnaksi voidaan ymmärtää ravintoloissa ja kahviloissa käynti sekä erilaisiin kulttuuri- ja huvitapahtumiin osallistuminen. (Ylikännö 2011, 46.) Tällaisessa tulkinnoissa on kuitenkin tunnistettava haasteet siitä, kuka määritelmän tekee ja millaisia seurauksia sillä on tutkimukseen osallistuvien ja tehtyjen tulkintojen näkökulmasta. Nuorten omaehtoinen ja itseohjautuva vapaa-aika onkin usein tulkittu vähemmän arvokkaaksi ja turvalliseksi verrattuna aikuisten organisoimaan ja ohjaamaan vapaa-aikaan (Kestilä & Määttä & Peltola 2011, 142).

Omassa tutkimuksessani vapaa-ajan tarkastelu rajautuu opintojen ja työn ulkopuoliseen aikaan. Toisaalta en voi todeta, etteikö vapaa-aika tutkimuksessani määrittyisi myös muulla tavoin. Tutkimuksessani olen kiinnostunut maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-

ajan toimijuudesta. Toimijuus voidaan jo sinällään tulkita aktiivisuudeksi, jossa nuori tekee päätöksiä ja toimii. Haluan tunnistaa toimijuutta arvottamatta vapaa-aikaa lähtökohtaisesti aktiiviseksi tai passiiviseksi, vaan pyrkimällä tuomaan esiin nuorten naisten omaa puhetta toimijuuden merkityksistä vapaa-ajassa.

Vapaa-aikaan ja sen tutkimukseen liittyy olennaisena osana ympäristöt ja tilat. Nuorisotutkimuksessa on tarkasteltu nuorten käyttämiä vapaa-ajantiloja ja niiden merkityksiä. Ympäristöjen, maisemien ja tilojen tutkimus on moniulotteista ja monikäsitteistä. Ympäristömaantieteenä luo kuvaa globaalista ja paikallisesta, sekä yksilön kiinnittymisistä niihin ja niiden tuottamiin eritavoin koettaviin maisemiin. Toisaalta teknologia muuttaa jatkuvasti globaalin ja paikallisuuden kokemuksia. (Kaivola & Rikkinen 2003.) Myös omassa tutkimuksessa kiinnitän huomiota niihin tiloihin ja paikkoihin, joissa maahan muuttaneet nuoret naiset viettävän vapaa-aikaansa. Tilat ja paikat luovat todellisuuksia tekemisen ja olemisen sisältöihin, eivätkä siten ole merkityksettömiä vapaa-ajan kontekstissa.

Teknologia luo nuorten vapaa-aikaan virtuaalisia vapaa-ajan tiloja. Kännykkä, teknologia ja virtuaaliset tilat ovatkin nuorten arjen välineitä ja tiloja. Nuoret käyttävät eri välineitä ja sovelluksia paikallisesti ja globaalisti. On todettu, että nuoret tapaavat usein virtuaalisesti niitä ihmisiä, joita he tapaavat myös kasvotusten. Ihmissuhteiden näkökulmasta teknologia siten laajentaa olemassa olevaa elinpiiriä ja tapoja olla yhteydessä tuttujen ihmisten kanssa. (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 41-42.) Teknologian käyttämisessä voidaan tunnistaa sosiaalisen kanssakäymisen lisäksi myös monia muita elementtejä, kuten ajanviete ja viihtyminen. Teknologian ja eri medioiden käyttämistä voidaan tarkastella myös kahden eri nautinnon kautta; kokeilevassa nautinnossa medioiden käyttäminen perustuu etenkin vastaanottamiseen esimerkiksi elokuvien ja videoiden katseluna, kun taas tuottamisen nautinnossa tuotetaan itse digitaalista materiaalia. (Laine & Gretschel & Siivonen & Hirsjärvi & Myllyniemi 2011, 103-104.)

Teknologian nopean kehittymisen aikakautena on tunnistettava, että nuorten teknologian käyttäminen muuttuu nopeasti. Samalla tutkijat ovat kritisoineet 'diginatiivin' käsitettä, jolla on pyritty kuvaamaan tämän päivän nuorisoa sukupolveksi, jolle teknologian käyttö on lähtökohtaisesti mahdollista ja he hallitsevat laitteiden ja sovellusten käytön. 'Diginatiivin' käsitettä on kritisoitu muun muassa siitä näkökulmasta, että se luo kuilua sukupolvien välille tuottaen samalla mielikuvaa kaikkien nuorten mahdollisuuksista ja osaamisesta. On

tunnistettava se, että teknologia ei ole samalla tavalla kaikkien nuorten ulottuvilla, teknologian käytön oppiminen vaatii myös nuorilta resursseja, eivätkä kaikki nuoret käytä teknologiaa ja sen tuomia mahdollisuuksia samalla tavoin. Perheen sosioekonomisella taustalla on myös merkitystä siihen, millaista teknologiaa nuorella on käytettävissä. (Athreya & Mouza 2017, 11-19.)

Eri tilat paikantavat nuoria maailman ja ihmissuhteiden verkostoihin, joista olen kiinnostunut tässä tutkimuksessa. Ihmissuhteiden merkitys nuorten vapaa-ajalla on merkittävä ja siksi sen tarkastelu vapaa-ajan tutkimuksessa on tärkeää. Perheenjäsenten ohella kaverisuhteet ovat monella tapaa tärkeitä ja heidän kanssaan vietetään aikaa erilaisissa fyysisissä ja virtuaalisissa tiloissa. Kaverisuhteiden luomista ja ylläpitämistä tulkitaan usein yksilöllisten diskurssien kautta, joissa korostuvat yksilön vastuu ja vapaus. Määritelmä ei huomioi yhteiskunnallisten rakenteiden, asemien, sukupuolen ja etnisen taustan tuottamia vaikutuksia yksilön toimintaan ihmissuhteiden verkostoissa. (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 29-30.)

2.3.3 Vapaa-aika ja toimijuus

Olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut tarkastelemaan toimijuuden kuvauksia maahanmuuttaneiden nuorten naisten puheessa vapaa-ajastaan. Vapaa-aikaan ja ajankäyttöön liittyen toimijuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Toimijuutta voidaan tarkastella yksilön mahdollisuuksilla tehdä elämäänsä liittyviä päätöksiä ja toteuttaa niitä (Honkasalo 2011, 32). Toimijuutta voidaan tarkastella myös aikaperspektiivin kautta, jossa merkityksiä tuottavat menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Menneisyys ei yksilön ajattelussa ja toiminnassa ole pysyvää, vaan menneisyyden merkitykset muokkaantuvat nykyhetken ja tulevaisuuden merkitysten kautta. Nykyhetken toimijuudessa päätöksiä ja toimintaa tuotetaan käsillä olevassa ajassa. Tulevaisuuteen suuntautuvassa toimijuudessa tarkastelun kohteena ovat tulevaisuuteen sijoittuvat mahdollisuudet ja vaihtoehdot tai niiden puuttuminen.

Nämä toimijuuden ajalliset ulottuvuudet eivät rakennu pelkästään yksilön resursseista, vaan yhteiskunta luo rakenteet toimijuuden toteutumiselle. (Juvonen 2015, 36-38.)

Anu Isotalo (2015, 55) on määritellyt somalityttöjen elämää Suomessa tarkastelevassa tutkimuksessaan etnisyyteen, sukupuoleen ja ikään nivoutuvaa toimijuutta motivaation, vapauden, valintojen, luovuuden ja identiteetin rakentumien kautta, jotka yhdessä rakentavat toimijuuden ehtoja ja näkymiä. Toisaalta erilaiset toimijuuden loukut ovat myös osa elämää. Toimijuuden loukut voivat tuottaa yksilölle mahdollisuuksia kehittää erilaisia ratkaisemiskykyjä, kun taas yhteiskunta luo rakenteita toimijuuden mahdollisuuksille tai loukujen syntyemiselle. Toimijuus ja toimijuuden loukut ovat siten jatkuvassa vuorovaikutuksessa yksilöiden, kulttuurien ja yhteiskunnan välillä. Länsimaista yhteiskuntaa kuvastaa valintojen tekemisen mahdollisuus ja pakko samalla, kun toiminnallisuuden loukut ovat vahvasti kytköksissä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen. (Salonen & Oksanen 2011, 8-9; Melin & Blom 2011, 194.) Voidaan olettaa, että yhteiskunnalliset mahdollisuudet ja pakot saavat monia uusia merkityksiä, kun niitä tarkastellaan sukupuolen, iän ja etnisyyden tuottamien merkityksen kautta.

Ajankäytön valintoihin liittyen toimijuudesta voidaan tehdä tulkintoja aktiivisuuden ja passiivisuuden näkökulmista. Haastavaa kuitenkin on, mitä aktiivisuudella ja passiivisuudella ymmärretään. Passiiviseksi toiminnaksi voidaan esimerkiksi tulkita television katselu, ja olla samalla tunnistamatta ajankäytön ja toimijuuden taustalta yhteiskunnallisia arvojen, normien tai taloudellisten mahdollisuuksien tuottamia merkityksiä vapaa-aikaan. Ajankäyttö voidaan tulkita yksilön vapaudeksi, johon kuitenkin liitetään vahvoja arvolatauksia. (Ylikännö 2011, 156.)

Maahan muuttaneiden naisten toimijuutta kyseenalaistetaan usein uhriuttavalla puhettavalla, jonka vuoksi naisten omat resurssit ja reflektointi jää huomiotta. (Kestilä & Määttä & Peltola 2011, 140.) Toisaalta maahan muuttaneiden naisten toimijuutta voidaan hyödyntää myös uhriuttavan puhettavan kriittisessä tarkastelussa, jossa toimijuuden rakenteita tarkastellaan yhteiskunnan rakenteiden ja valta-asetelmien kautta. Toimijuuden käsitettä on kritisoitu sukupuoleen liittyvässä kontekstissa. Sen on tulkittu lähtökohtaisesti tuottavan käsitteitä maahan muuttaneiden naisten passiivisuudesta, jolloin tulkintoja on tehty länsimaalaisen ja suomalaisen naistoimijuuden kautta. Tämän tulkinnan kautta maahan muuttaneiden naisten toimijuus on ymmärretty syntyvän siitä, että he 'vapautuvat' suomalaisen tasa-arvoiseen naiseuteen. (Honkasalo 2011, 30-31, 187, 205.) Tässä tutkimuksessa

olen kiinnostunut siitä, miten maahan muuttaneet nuoret naiset mieltävät itse vapaa-aikansa ja millaista toimijuutta he siihen itse liittävät sen sijaan, että tarkastelun lähtökoh-tana olisi uhriuttavan puhetavan kautta käsitys passiivisista nuorista naisista.

Veronika Honkasalo (2011, 84, 108-109) tunnistaa tutkimuksessaan maahan muuttaneiden tyttöjen toimijuudelle asetettuja ristiriitaisia tulkintoja, joissa toimijuus tulkitaan tasa-ar-voiseksi toiminnaksi kodin ja perheen ulkopuolella. Maahan muuttaneiden tyttöjen toimi-juutta nähdään rajoittavan koti ja perhe. Toisaalta tyttöjen liiallinen sulautuminen suoma-laiseen yhteiskuntaan tulkitaan huolen kautta, jossa vaarana on kulttuurisen identiteetin heikentyminen. Huolipuheen kiinnittyminen kotiin ja perheeseen rakentuu suomalaiseksi ja 'oikeanlaiseksi' perheeksi tulkittujen käsitysten kautta, jossa tyttöjen tulkitun passiivi-suuden syitä etsitään kodista ja perheestä. Tämä tulkinta sulkee ulkopuolelle sekä toimi-juuden monimuotoisemman ymmärtämisen, että passiivisuuden yhteiskunnalliset tulkin-nat. Honkasalo (2011, 210) muistuttaa, että passiivisuudelta näyttävä käyttäytyminen voi sisältää toimijuutta. Passiivisuus voi ilmetä muun muassa aktiivisena vetäytymisenä ja kiel-täytymisenä, jota voidaan tehdä esimerkiksi suhteessa vapaa-ajan toimintoihin. Myös ko-din ja perheen piiriin sijoittuva aika sisältää toimijuutta, jossa nuori tietoisesti mukautuu perheen yhteiseen tilaan, toimintaan ja arvomaailmaan.

Tässä tutkimuksessa ymmärrän toimijuuden kietoutuvan yksilön, kulttuurin ja yhteiskun-nan merkityksiin. Intersektionaalisesti ajateltuna olen kiinnostunut iän, sukupuolen, etni-syyden ja maassaoloajan tuottamista merkityksistä naisten kuvauksiin vapaa-ajastaan suo-malaisessa yhteiskunnassa peilaten niitä 'rodullistavaan' ja uhriuttavaan puhetapaan ja huolipuheeseen. Olen kiinnostunut tarkastelemaan nuorten naisten puheesta esiin nouse-vaa toimijuutta vapaa-aikaan sijoittuvien tekemisen ja olemisen kuvausten kautta. Toimi-juuden kuvausten lisäksi olen kiinnostunut niistä tekijöistä, jotka naisten puheen mukaan mahdollistavat tai estävät toimijuuden toteutumista.

2.4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on antaa maahan muuttaneille nuorille naisille mahdollisuus sanoittaa itse omaa vapaa-aikaansa vastapainona heihin kohdistetulle 'rodullistavalle' ja uhriuttavalle puhetavalle sekä huolipuheelle. Näitä puhetapoja sijoitetaan naisten vapaa-aikaan tuottaen käsityksiä alisteisesta asemasta suhteessa kotiin, perheeseen, kulttuuriin ja uskontoon. Olen kiinnostunut nuorten naisten vapaa-ajalle antamista merkityksistä; mitä ovat heille vapaa-ajan ympäristöt ja tilat, sisällöt ja toiminnot sekä vapaa-ajan ihmissuhteet. Kuvausten kautta pyrin tunnistamaan nuorten naisten esiin tuomaa toimijuutta sekä sen taustalla vaikuttavia toimijuutta vahvistavia ja rajoittavia tekijöitä. Erilaiset tulkinnat ajasta kulkevat osana tutkimusta vapaa-ajan, iän ja maassaoloajan merkityksissä.

Tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Mistä maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aika rakentuu; mitä ja millaisia ovat heidän ymmärtäminään vapaa-ajan ympäristöt ja tilat, sisällöt ja toiminnot, ihmissuhteet?
2. Millaista toimijuutta ja sitä vahvistavia ja rajoittavia tekijöitä on tunnistettavissa maahan muuttaneiden nuorten naisten kuvauksissa vapaa-ajastaan ja sen eri ulottuvuuksista?

3. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT, AINEISTO JA TOTEUTUS

Tutkimuksessa käytetty aineisto on tutkimuksen perustava osa ja sen tulee olla tutkimuksen kannalta oikeanlainen ja riittävästi informaatiota tarjoavaa. Metodologiset ratkaisut ovat siten olennaisia koko tutkimusprosessin toteuttamiseksi. Valinnassa tulee huomioida

myös tutkijan kannalta oikealta valinnat, joita voidaan tarkastella tutkimusfilosofisten pohdintojen kautta. (Hakala 2015, 14-15.) Olen tässä tutkimuksessa päätenyt kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimusotteeseen tutkimusfilosofisten pohdintojen, teoreettisten valintojen ja tutkimuskysymysten rakentumisen kautta. Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen viitekehyksenä luo kiinnostusta yksilöihin, ryhmiin sekä kieleen, puheeseen ja kulttuuriin ohjaten metodologiasia valintojani. Tämän näkökulman kautta tutkimus on toteutettu laadullisena haastattelututkimuksena. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on prosessiluonteisuus, osallistuvuus, suhteellisen pieni määrä tapauksia ja tutkijan keskeinen asema (Eskola & Suoranta 2008, 20).

Laadullisessa tutkimuksessa yleistä on suhteellisen pieni määrä tutkimusyksiköitä, kuten omassa tutkimuksessani, jossa toteutuneita haastatteluja oli yhteensä yhdeksän. Laadullisen tutkimuksen osalta yleistettävyydestä on käyty keskustelua puolesta ja vastaan. Omassa tutkimuksessani en pyri havaintojeni yleistettävyyteen, vaan tuottamaan tietoa tutkimuskeskusteluun, johon tutkimukseni liittyy. Tuon tutkimuksessani esiin tulkintoja siitä, miten maahan muuttaneet nuoret naiset rakentavat käsityksiään vapaa-ajastaan ja toimijuudestaan. (Moilanen & Räihä 2007, 65-66.)

3.1 Teemahaastattelu

Valitsin tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun peilaten sitä menetelmänä tutkimuskysymykseeni ja tietoon, jota haluan tutkimuksellani tuottaa. Teemahaastattelu mahdollistaa informaation tuottamisen tutkimukseni tarkoituksen mukaisesti. Teemahaastattelu sopii menetelmänä myös minulle tutkijana sen vuorovaikutteisuuden vuoksi. Teemahaastattelua voidaan kuvata keskusteluksi, jossa valitut teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta teemojen järjestystä voidaan vaihdella yksilöllisesti vuorovaikutuksen ja keskustelun vaihteluiden myötä. (Eskola & Suoranta 2008; Eskola & Vastamäki 2015, 29).

Monimuotoinen vuorovaikutteisuus on harjaantuneet nuorisotyössä, mutta tutkijana olen pyrkinyt tietoisesti siirtymään ohjaajan roolista haastattelijaksi pitäen mielessä haastattelun tarkoituksen. Jari Eskola ja Jaana Vastamäki (2015, 27, 28) muistuttavat, että haastattelun keskustelunomaisuus ei saa hämärtää tutkimushaastattelun tehtävää relevantin tutkimusaineiston tuottajana. Tutkimuksen haastattelukeskusteluissa on läsnä haastattelijan rooli haastatteluprosessin organisoijana ja eteenpäin viejänä. Harriet Strandell (2005, 34) nostaa esiin yhden aineistonkeruuseen liittyvän haasteen, joka ohjaajan roolista haastattelijaksi siirtyvän tutkijan on tunnistettava. Tutkijalta saatetaan kysyä kommentteja ja neuvoja, jotka voivat tuottaa valtaa suhteessa haastateltavaan. Tässä on ero ohjaajan ja haastattelijan erilaisissa rooleissa, kun kommentit ja neuvot kuuluvat luonnollisella tavalla ohjaajan rooliin, mutta tutkimushaastattelijan roolissa kommenttien ja neuvojen antamista tulee tarkastella tutkimuseettisistä lähtökohdista.

Tutkimukseni tarkoituksen näkökulmasta voidaan todeta, että teemahaastattelu toimii hyvänä aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessani, jossa haluan kerätä tietoa ihmisten mielipiteistä, arvoista, käsityksistä ja toiminnasta sekä näiden taustamotiiveista ja merkityksistä. Haastattelu mahdollistaa myös haastateltavan subjektiivisen roolin sekä tarjoaa väylän osallistumiseen ja vaikuttamiseen laajempiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin, kuten tutkimuksessani pyrin. Nämä haastattelututkimuksen piirteet tukevat tutkimukseni lähtökohtaa tarjota haastateltaville nuorille naisille mahdollisuus kuvata omaa vapaa-aikaansa ja sen toimijuuden merkityksiä. Tutkimukseni aihe on monella tapaa myös ajankohtainen, jolloin tutkimukseni tarjoaa haastateltaville mahdollisuuden osallistua ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun, joka koskettaa heitä itseään. Haastattelututkimuksessa on tunnistettava, että haastatteluaineisto on lähtökohtaisesti hankalasti tulkittavaa ja epätäydellistä, jolloin haastateltujen vaikuttamisen mahdollisuudet eivät ole suoraviivaisia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11-48; Eskola & Vastamäki 2015, 28; Virokannas 2013, 83; Högbäck & Aaltonen 2015, 20.)

Haastateltavan subjektiivisuus ei synny haastattelutilanteessa automaattisesti ja subjektiivista roolia onkin tarkasteltu myös kriittisesti. James Holstein ja Jaber Gubrium (2003, 4) toteavat, että haastateltavan rooli kysymyksiin vastaajana voidaan tulkita myös passiiviseksi prosessissa, joka pohjautuu pitkälti tutkijan tekemiin päätöksiin. Myös tässä tutkimuksessa osa haastatteluista jäi kumpuilevan dialogin sijaan vuorovaikutukseksi, jossa oli

selkeästi läsnä roolit kysyjänä ja vastaajana. Vastaajan rooli voidaan siten tulkita passiiviseksi. Samalla haastateltavien vastaukset sisälsivät tutkimuksen kannalta tärkeitä viestejä. Näin voisi ajatella, että eri tyyppisten haastatteluiden yhteisenä ensisijaisena tehtävänä on tutkimuksen kannalta olennaisen tutkimusaineiston tuottaminen, joka onnistui tämän tutkimuksen haastatteluissa.

Riikka Högbacka ja Sanna Aaltonen (2015, 17) esittävät kritiikkiä osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin haastattelutilanteissa niiden sisältäessä monia rooleja ja valtasuhteita, joilla on omat vaikutuksensa haastateltavan vastauksiin. Tekemissäni haastatteluissa oli läsnä monia rooleja, joilla voidaan olettaa olleen merkityksiä siihen, millaiseksi haastattelutilanteet rakentuivat. Rooleja ja valtasuhteita voidaan tunnistaa esimerkiksi yhteiskunnallisten rakenteiden kautta, kun valtaväestön edustaja haastattelee maahan muuttanutta henkilöä. Toisaalta tämän tutkimuksen haastatteluissa rooliristiriitoja ja valta-asetelmia voidaan tunnistaa syntyneen tuttuuden kautta, jossa aiemmat kohtaamiset syntyivät nuorisotyössä ohjaajan ja ohjattavien rooleissa. Tutuus luo myös luottamusta, joka oli läsnä osassa haastatteluista. Myös haastattelun kontekstisidonnaisuus haastattelun aiheen kautta voivat luoda haastateltavalle ennakkokäsityksiä siitä, millaisen roolin kanssa hänen oletetaan osallistuvan haastatteluun (Virokannas 2013, 86).

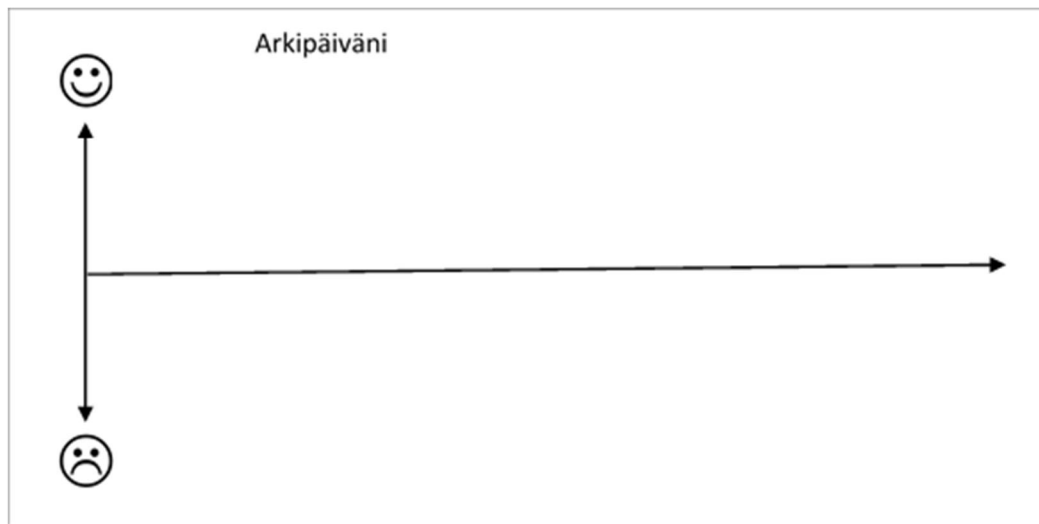
Erilaisten roolien tunnistaminen haastatteluprosessissa tukee haastattelun tavoitteiden saavuttamista sekä roolien, roolivaihteluiden ja -odotusten eettisten merkitysten tunnistamista. Tutkijana ja haastattelijana olen haastattelutilanteessa aina tavoitteellisessa ammatitiroolissa ja tämän tiedostaminen vahvistaa ammatillisen empaattisuuden käyttöä tilanteessa, jossa molemmilla osapuolilla on tilanteeseen liittyen omia rooliodotuksia. Nämä rooliodotukset voivat saada aikaan myös rooliristiriitoja. Rooliristiriidat voivat liittyä esimerkiksi haastattelijan tehtävään viedä aloitettu haastattelu tavoitteellisesti päätökseen luoden samalla motivoivaa ja luottamuksellista keskusteluilmapiiriä. Toisaalta rooliristiriidat voivat liittyä tutkijan ja haastateltavan erilaisiin elämäntilanteisiin ja sosiaalisiin todellisuuksiin sekä näiden erojen vaikutuksiin haastattelun etenemisessä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 93-98; Kokkonen & Pyykkönen 2015, 91.)

Vuorovaikutuksen ja roolivaihteluiden lisäksi haastattelukysymykset ohjaavat haastattelun kulkua ja tutkimuksen tarkoituksen kannalta relevantin aineiston keräämistä. Laadin tutkimuseni teemahaastattelurungon (LIITE 1) perehtymällä ensin kirjallisuuteen. Jari Eskola ja Jaana Vastamäki (2015, 35) toteavat, että teemahaastattelurungon laatimisessa on hyvä

käyttää apuna teoriaa, tutkimustietoa, kirjallisuutta ja luovuutta. Luovuus ei siis yksistään riitä, vaan rungon laadinnassa on pidettävä mielessä tutkimuksen tarkoitus, tutkimusongelma ja tuleva analyysivaihe. Työkokemukseni on luonnollisesti myös läsnä teemahaastattelurungon laadinnassa. Hanna Vilkkä (2005, 105) toteaa, että teemahaastattelurungon laatimisessa auttaa kohderyhmän tuntemus, jota minulle oli syntynyt nuorisotyön kokemusten kautta.

Pyrin rakentamaan tutkimukseni teemahaastattelurungon teknisesti selkeäksi kokonaisuudeksi haastattelutilanteiden keskustelunomaisen vuorovaikutuksen varmistamiseksi. Päädyin rakentamaan haastattelurungon kolmitasoisien teemahaastattelurungon mukaan, jossa ylimmällä tasolla ovat teemat, toisella tasolla teemaa tarkentavat asiasanat tai apukysymykset ja kolmannella tasolla yksityiskohtaisemmat kysymykset. Kaksi ensimmäistä tasoa ohjaavat haastattelukeskustelua ja kolmannen tason kysymykset ovat listattuna keskustelun eteenpäin viemiseksi. (Eskola & Vastamäki 2015, 37, 38.)

Haastattelututkimuksen vuorovaikutteisuuden pohdintojen kautta päädyin käyttämään haastattelutilanteissa teemoihin johdattelevia materiaaleja, jotka tukisivat etenkin kielitaitoon liittyvissä haasteissa. Materiaalina käytin jokaiselle haastateltavalle jaettua neljän sivun monistenippua. Kahdessa ensimmäisessä paperissa oli karttoja; Maailman, Suomen ja Jyväskylän kartat. Kartat olivat välineinä käsitellessä teemahaastattelurungon teemoja 'Minun maailmani' ja 'Minun Suomeni ja Jyväskyläni'. Kahdessa viimeisessä paperissa oli aikajanoja, joiden avulla tarkasteltiin ajankäyttöä arkena, viikonloppuna ja vuodenaikojen mukaan. Kimmo Jokinen ja Henna Pirskanen (2015, 52-53) kuvaavat aikajanan käyttömahdollisuuksia tutkittaessa ajan merkityksiä ja aikaan sisältyviä tapahtumia, muutoksia tai jatkuvuutta. Käytin omassa aikajanamateriaalissani kaksiosaista aikajanaa, jossa oli horisontaalinen ja vertikaalinen viiva. Horisontaalinen viiva käsitti aikaa ja vertikaalinen viiva tunnetta. Alla olevassa aikajana -esimerkissä horisontaalisen viivan vasemmalla puolella kerroin olevan aamu, kun herää ja oikealla ilta, kun menee nukkumaan. Aikajanan käyttö toimi kysymysten selkeyttäjänä haastattelutilanteissa.

Kuvio 1 Aikajana arkipäivän toiminnoista

Käyttämäni visuaalinen materiaali ei ole osa analysoitavaa aineistoa, joten en puhu tutkimuksessani varsinaisesti visuaalisesta aineistosta. Materiaalin tehtävänä oli enemminkin tukea haastatteluiden etenemistä, auttaa unohtamaan nauhurin olemassaolo tai toimia teemoihin ohjaajana, kun haastattelukieli ei ollut haastateltavien äidinkieli. (Mustola & Kärjä & Böök & Mykkänen 2015.) Visuaaliset menetelmät ja materiaalit toimivat parhaimmillaan motivaattoreina ja virikkeinä haastattelukeskusteluille. Näin haastatteluaineistosta voidaan saada runsaampaa ja tutkimuksen kannalta relevantimpaa etenkin lapsia ja nuoria tutkittaessa. (Nyyssölä 2015, 25-27.)

Pohdin tutkijan rooliani tässä tutkimuksessa myös etnografisen haastattelun kautta, vaikka en voi puhua etnografisesta tutkimuksesta käyttäessäni aineistona ainoastaan teemahaastatteluaineistoa. Tunnistan tutkimuksessa kuitenkin etnografisia piirteitä, jotka vaikuttavat taustalla tutkimusprosessin eri vaiheissa. Ennen tutkimusprosessin käynnistymistä työskentelin maahan muuttaneiden tyttöjen ja nuorten naisten parissa ja vierailin useita kertoja heidän kodeissaan tehden havaintoja perheestä, kodista, kodin merkityksistä ja siitä, miten he toimivat perheen ja kodin yksityisessä tilassa. Samoja havaintoja tein kodin ulkopuolella julkisissa tiloissa, joissa vietimme yhdessä aikaa. Koinkin ajoittain haasteelliseksi sen, miten ohittaa näiden kohtaamisten tuottamia merkityksiä ja tulkintoja tämän tutkimuksen prosesseissa. Eettisistä syistä en ottanut aiempia kokemuksia osaksi analyysiä, koska en ollut sopinut niistä haastateltavien kanssa. Tunnistan kokemusteni silti vaikuttavan tapaani ymmärtää sitä, mitä informantit puhuvat sekä tekemiini tulkintoihin.

En voi olettaa, että nämä 'kenttäjakson' kokemukset olisivat vaikuttamatta siihen, miten haastattelutilanteissa kohtasin ja tulkitsin asioita. Tai ylipäätään siihen, miten päädyin tähän tutkimusaiheeseen tai miten hyödynsin kokemuksiani teemahaastattelurunkoa laatiessani. Tunnistan näiden kokemusten läsnäolon tutkimuksessani, tehden samalla eettisiä linjauksia siitä, mikä on tutkimuksen aineisto ja analyysin kohde. Etnografisen tutkimuksen tapaan voin kuitenkin tunnistaa olleeni suhteellisen pitkään tutkimallani kentällä keräten etnografian tapaan ymmärrystä arjen käytänteisteistä, merkityksistä ja prosesseista ennen varsinaista tutkimusprosessin alkua. Etnografian pitkäkestoisuus vaikuttaa myös vuorovaikutukseen tutkijan ja tutkittavan välillä luoden tuttuutta, vastavuoroisuutta ja luottamusta. Tämän tutkimuksen haastattelutilanteissa moni arjen yksityiskohta tai laajempi kokonaisuus oli minulle tuttu etenkin niiden haastateltujen kohdalla, jotka olivat minulle ennestään tuttuja. (Gordon & Hynninen & Lahelma & Metso & Palmu & Tolonen 2007, 43-46.)

Mutta millä tavoin 'kenttäjaksoni' voi olla läsnä tutkimukseni prosessissa? Tarja Tolonen ja Tarja Palmu (2007, 91-93) tarkastelevat etnografista haastattelua viiden näkökulman kautta, joita ovat aika, laatu, läsnäolo, kysymysten muotoutuminen ja valtapositiot. Aika ja laatu kulkevat käsi kädessä siten, että pitkäkestoisen suhteen, tutkittavien kunnioittamisen ja tutkijan oppijaroolin kautta mahdollistuu tutkijan ja tutkittavien välinen avoin näkemysten vaihto. Se, kuinka kauan ja miten paljon tutkija on ollut läsnä haastateltavien elämässä, vaikuttaa haastattelun vuorovaikutukseen sen kautta, mitä toisesta tai tutkimuskentästä jo tunnetaan. Haastattelukysymysten muodostumiseen etnografisessa haastattelussa vaikuttaa tutkijan olemassa oleva kokemus ja ymmärrys tutkittavista sen sijaan, että haastattelukysymykset laadittaisiin puhtaasti tutkimuskirjallisuuden tarjoaman tiedon kautta. Kentällä vietetty aika auttaa myös tunnistamaan erilaisia valtapositioita, jotka voivat liittyä haastateltaviin teemoihin tai haastattelutilanteeseen. Tunnistan kentällä viettämäni ajan vaikuttaneen etenkin siihen, että tunnistin käytännön kokemusten kautta kritiikin tarpeen nuoria naisia uhriuttavaan ja huolipuheeseen liittyen. Oman ymmärrykseni kautta pyrin rakentamaan haastattelutilanteet niin, ettei oma toimintani vahvistanut 'kantasuomalaisen naisen' positiota suhteessa alistaiseksi tulkittuihin maahan muuttaneisiin nuoriin naisiin.

3.2 Haastateltavana maahan muuttanut nuori nainen

Tutkimuksen kohderyhmän kanssa toimiminen oli minulle ennestään tuttua, jolloin minulla oli mahdollisuus hyödyntää aiempia kokemuksiani haastatteluiden vuorovaikutuksesta. Työhistorian vuoksi koin tietynlaista varmuutta suhteessa haastattelijan rooliini, vaikka haastatteluprosessi tuotti minulle tilanteeseen uusia haasteita, joihin pystyin varautumaan menetelmäteoriaan perehtymällä. Tästä näkökulmasta koin tutkimusprosessin aikana tärkeäksi perehtyä maahan muuttaneiden ja nuorten haastattelun erityispiirteisiin.

Donna Eder ja Laura Fingerson (2003, 33-38) kuvaavat maahan muuttaneille nuorille toteutettujen tutkimushaastatteluiden myönteisiä ulottuvuuksia. He toteavat, että haastattelu on hyvä menetelmä kerätessä aineistoa nuorilta, koska se antaa nuorille mahdollisuuden sanoittaa ajatuksia ja tulkintoja elämästään ja sellaisista aiheista, joista ei arjessa aikuisten kanssa keskustella. Maahan muuttaneille nuorille naisille suunnattujen tutkimushaastatteluiden myönteiset puolet liittyvät tilanteisiin, joissa haastattelija on pystynyt luomaan luottamuksellisen ja avoimen ilmapiiriin. Näin nuorelle on syntynyt kokemus siitä, että haastattelija on aidosti kiinnostunut hänen mielipiteistään ja ajatuksistaan ilman vähättelyä, tuomitsemista tai väärinymmärryksiä. Tällaisia myönteisiä kokemuksia on syntynyt erityisesti yksilöhaastatteluissa. Yksilöhaastattelu on perusteltua etenkin silloin, kun halutaan tuottaa aineistoa yksilön omakohtaisista kokemuksista, kun taas ryhmähaastattelussa voidaan paneutua esimerkiksi ryhmän tai yhteisön käsityksiin ja kokemuksiin (Vilkkä 2005, 101). Päivi Honkatukia (1998, 46-47) on nostanut esiin tyttöjen ryhmähaastatteluiden myönteisiä puolia ryhmän toimiessa tytöille luonnollisena asioiden käsittelyn tilana. Ryhmähaastattelu avaa mahdollisuuksia ihanteiden, normien ja merkitysten tutkimiseen sekä tutkimukseen, jossa halutaan tarkastella neuvotteluiden muodostumista ja tapoja.

Monikulttuurisissa tutkimushaastatteluissa myönteisiä vaikutuksia on tuottanut myös se, että tutkija tiedon saamisen lisäksi avaa myös omaa elämäänsä. Oman elämän avaaminen synnyttää luottamusta ja motivaatiota sekä voi poistaa väärinymmärryksiä haastattelun tarkoituksesta. (Dunbar, Rodrigues & Parker 2003, 143.) Oman elämän avaaminen ammatillisesti sopivissa rajoissa on ollut läsnä myös ohjaajan roolissani nuorisotyössä, ja tunnistan tankin sen merkityksen vuorovaikutuksen luottamuksen rakentumisessa.

Kriittisimmin tutkimushaastatteluista tutkineet ovat todenneet, että haastattelijalla ja haastateltavalla tulisi olla ainakin jossain määrin yhteisiä kulttuurisia normeja, arvoja, traditioita ja uskomuksia, jotta tutkimushaastattelu voi onnistua (Kokkonen & Pyykkönen 2015, 92). Näkökulma tuo esiin sitä tosiasiaa, että monikulttuurisissa haastattelutilanteissa voi olla läsnä erityisiä haasteita. Monikulttuurisen nuorisotyön kokemusten myötä on kuitenkin vaikea täysin samaistua tähän kriittiseen kantaan. Mielestäni kritiikki voidaan tulkita monikulttuurisuuden ymmärtämisenä, jossa korostuvat kulttuurien väliset erot kulttuurien välisen vuoropuhelun sijaan. Erojen korostamisen sijaan voidaan kiinnittää huomiota dialogiseen vuorovaikutukseen kulttuurien risteämisissä haastattelutilanteessa. Näin erojen korostumisen sijaan voidaan saavuttaa toisen ihmisen elämän todellisuuksien ymmärtämistä.

Haastattelijalla on vastuu tunnistaa haastattelutilanteessa ja myöhemmin analyysivaiheessa se näkökulma, jonka kautta hän tekee tulkintoja. Jr. Christoher Dunbar, Dalia Rodriguez ja Laurence Parker (2003, 132-146) ovat pohtineet valkoisen länsimaalaisen haastattelijan tulokulmaa monikulttuurisiin haastatteluihin. Tämä tulokulma tuottaa merkityksiä siihen, miten tutkija tulkitsee etnisyyden merkityksiä sekä miten haastateltava ilmaisee itseään tai vaikenee haastattelutilanteessa. Vaikenemista, opittuja vastauksia ja odotusten mukaisia vastauksia voivat tuottaa kulttuurisensitiiviset kysymykset, joita ei voi kaikkia tunnistaa etukäteen. Tietoisuus ja herkkyys niiden tunnistamiseen on kuitenkin tärkeää. Kulttuurisensitiivisten kysymysten tunnistaminen mahdollistaa uusien kysymysten esittämisen. Näin haastattelu voi tuottaa syvempiä vastauksia, joissa on läsnä haastateltavan omia mielipiteitä ja näkemyksiä.

Lotta Kokkonen ja Miikka Pyykkönen (2015, 89, 93) toteavat, että yhteisen kulttuurisen taustan sijaan monikulttuurisen tutkimushaastattelun yhtenä tärkeänä tekijänä on tietoisuus kulttuurisista risteämisistä tutkimusprosessissa. Risteämien tunnistaminen tarkoittaa sitä, että tutkija on tietoinen tutkimuksen sosiokulttuurisista lähtökohdista, mutta myös omista ennako-oletuksistaan ja oman asemansa vaikutuksista haastatteluun ja siinä ilmeneviin valtasuhteisiin. Esimerkiksi pakolaisuus maahan muuton taustana voi tuoda omia merkityksiään haastatteluihin. Pakolaisuus tuottaa yleensä tarpeen yhteiskunnan vahvaan tukeen niin toiminnallisesti kuin taloudellisestikin. Haastateltavat voivat siten sijoittaa haastattelijan osaksi suomalaista palvelujärjestelmää ja omaa riippuvuutta suhteessa sii-

hen. Siten haastattelutilanteessa voi olla läsnä palvelujärjestelmään liitettyjä valtarakenteita tai käsityksiä niistä. Tällaisia positioitumisia voidaan ehkäistä hyvällä alkuinformaatiolla tutkimuksen tarkoituksesta.

Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2000, 49-, 50) toteavat, että haastatteluissa on läsnä sosiaalisiin yhteisöihin liittyviä merkityksiä. Yksilö ei siten tuota tietoa tyhjiöstä, jossa edustaisi vain itseään. Tässä tutkimuksessa en näe tätä haasteena, vaan ennemminkin näkökulmana, josta haluan tuottaa tietoa tutkimuksellani. Samalla yhdyn Lotta Kokkonen ja Miikka Pyykkösen (2015, 94) toteamukseen, että eroja ja ennakkokäsityksiä ei tule korostaa, jotta haastattelu ei perustu stereotyyppisiin oletuksiin eri ihmisryhmistä.

Nuorten haastatteluissa on kiinnitettävä huomiota mahdollisuuteen, että nuori vastaa kysymyksiin koulumaailmasta opitun vastaustavan mukaan, jossa opettajan kysymyksiin pyritään vastaamaan 'oikein'. Tällöin vastauksissa ei päästä käsiksi nuoren omiin mielipiteisiin ja arvoihin (Eder & Fingerson 2003, 36, 37). Hanna Vilkkä (2005, 105) nostaa esiin mahdollisuuden, että vastaaja vastaa olettamallaan toivotulla tavalla sen vuoksi, että on tunnistanut haastattelijan ennakkokäsityksiä. Onnistuneen vuorovaikutuksen vuoksi nuorta haastattellessa haastattelijan onkin hyvä kiinnittää huomiota luonnolliseen ja ymmärrettävään puhetapaan uskottavuus ja luotettavuus säilyttäen (Eskola & Vastamäki 2015, 34).

Edellä mainittujen näkökulmien lisäksi monikulttuurisissa haastatteluissa merkityksiä voivat tuottaa myös uskontoon ja kielitaitoon liittyvät asiat (Kokkonen & Pyykkönen 2015, 92, 94). Nämä ovat läsnä myös omassa tutkimuksessani. Monikulttuurisen nuorisotyökokemukseni kautta en kokenut uskontoa haasteena haastattelutilanteissa. Pyrin rakentamaan luottamuksellista ja keskustelevaa ilmapiiriä, jossa myös uskontoon liittyviä asioita voidaan nostaa esiin. En myöskään erota uskontoa ja kulttuuria toisistaan, vaan näen niiden risteävän keskenään monin tavoin, kuten Gerd Bauman (1999) kuvaa monikulttuurisuutta käsittelevässä teoksessaan.

Kielitaito on asia, johon kiinnitin huomiota haastatteluihin valmistautuessani. Jos kielitaito ei ollut riittävä, käytin tulkkia. Yksi parihaastattelu oli tehty, kun tulkkausten taloudellinen mahdollisuus varmistui. Tässä haastattelussa kielitaito oli riittävä, mutta tulkkaus olisi mahdollistanut teemojen syvemmän tarkastelun. En kuitenkaan palannut tähän haastatteluun tulkkauksen kanssa. Riittävän kielitaidon arvio perustui nuorisotyökokemuksiini, jossa toimin ilman tulkkia riippumatta siitä, kuinka kauan nuori oli asunut maassa. Lähtökohtana

tutkimuksessa oli, että noin kolme vuotta maassa olleen nuoren naisen kohdalla suomen kielen taito oli riittävää, mutta se tulee vielä arvioida yksilöllisesti.

Olin käännättänyt haastattelun infokirjeen (LIITE 2) haastateltujen äidinkielille. Kirjeen kääntäminen osoittautui monella tapaa hyödylliseksi haastatteluihin sitouttamisen välineeksi niiden haastateltujen kohdalla, jotka olivat minulle ennestään tuttuja. Kirjeen avulla sain viestitettyä selkeästi haastattelun tarkoituksen, sisällön ja haastatteluiden luottamuksellisuuden. Osa myös ilahtui saadessaan luettavaksi infokirjeen omalla äidinkielellään, joka loi myönteistä ilmapiiriä haastatteluun. Yksi haastattelu toteutui tulkkauksessa.

3.3 Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni aineisto sisältää yhdeksän teemahaastattelua², jotka toteutin vuosien 2016 loppupuolella ja 2017 alkupuolella. Haastatellut olivat iältään 14-27-vuotiaita. Neljä heistä oli alle 18-vuotiaita ja viisi 18-vuotta täyttäneitä tai sitä vanhempia. Haastateltavista kuusi asui lapsuuden perheen kanssa, yksi puolison ja lapsen kanssa, yksi kertoi asuvansa perheen kanssa ja yksi itsekseen. Haastatteluihin osallistuneet olivat yhteensä kuudesta eri perheestä tai kotitaloudesta, eli osa haastatelluista oli keskenään sisaruksia. Haastatellut olivat afganistanilaistaustaisia, kongolaistaustaisia ja kiinalaistaustaisia. Kaikki eivät olleet asuneet näissä maissa, mutta he kuvasivat taustaansa niiden mukaan. Haastatelluista kaikki olivat itse maahan muuttaneita ja asuneet Suomessa 1-11 vuotta siten, että kolme heistä oli asunut Suomessa alle viisi vuotta ja kuusi yli viisi vuotta. Maahan oli muutettu opiskelemaan, kiintiöpakolaisena tai turvapaikkahaun kautta.

Pidin aineistonkeruuvaiheessa päiväkirjaa, johon kuvasin haastattelutilanteita, haastattelupaikkoja, läsnä olleita henkilöitä, haastatteluiden tunnelmaa ja vuorovaikutusta. Haastatelluista viisi oli yksilöhaastatteluja ja kaksi parihaastattelua. Haastatteluympäristöinä oli koteja, kahviloita, oppilaitoksen tiloja ja vuokrattu loma-asunto, jossa olin haastattelijana

² Yksi haastatteluista oli esihaastattelu, jonka päädyin kuitenkin sisällyttämään aineistoon.

ja vapaaehtoisohjaajana mukana nuorisotyön järjestämällä retkellä. Osassa haastatteluissa oli läsnä haastattelijan ja haastateltavan lisäksi koulunkäynninohjaaja, nuorisotyöntekijä tai perheenjäseniä. Koulunkäynninohjaajien läsnäolo oli haastateltavien oma toive, koska haastattelutilanne jännitti, jolloin tuttu ohjaaja toi tilanteeseen turvaa. Koulunkäynninohjaaja kertoi haastattelun jälkeen, että haastattelutilanne jännitti haastateltavaa, mutta tulkkaus rentoutti tilannetta selvästi mahdollistaessa vuorovaikutuksen omalla äidinkielellään. Perheenjäseniä oli paikalla silloin, kun haastattelu toteutettiin haastateltavan kotona. Nuorisotyöntekijä oli läsnä haastatteluissa, jotka toteutettiin nuorisotyön palveluiden ohessa. Alle 18-vuotiaiden vanhemmat olivat tietoisia haastattelusta informoidessani niistä haastatteluille vanhempien läsnä ollessa.

Yksilö- ja parihaastatteluiden välillä oli eroja. Etenkin toisessa parihaastattelussa siskokset kävivät suhteellisen pitkiä keskusteluita keskenään. Keskusteluissa otettiin kantaa toisen vastauksiin muun muassa kyseenalaistamalla niitä tai ohjaamalla sisaruksen toimintaa tulevaisuudessa. Ilkka Pietilä (2010, 224) kuvaakin haastatteluvuorovaikutuksen vaihteluita yksilö- ja ryhmähaastatteluiden välillä. Vaikka analyysin kohteena ei tässä tutkimuksessa ole vuorovaikutuksen puhettavat, pyrin tunnistamaan aineistosta ryhmä- ja parihaastatteluiden vaihteluita ja niiden merkityksiä analyysiin.

Haastattelut olivat vuorovaikutukseltaan vapautuneita ja yleensä keskustelunomaisia. Toisaalta osaa nuorista naisista selkeästi jännitti, mikä saattoi johtua haastattelun kokemisesta viralliseksi tilaisuudeksi etenkin niissä haastatteluissa, jotka toteutettiin oppilaitoksien tiloissa. Jännitykseen saattoi olla syynä myös se, että tapasin ennestään tutut nuoret naisten pitkän tauon jälkeen, jolloin jälleennäkeminen jännitti. Tunnistan tuttuuden myönteisiä merkityksiä siihen, että haastattelutilanteet muodostuivat mahdollisten alkujännitysten jälkeen luonnollisiksi ja luottamuksellisiksi vuorovaikutustilanteiksi.

Haastattelupäiväkirjassani on merkinnät myös peruuntuneista haastatteluista³, jotka ovat mielestäni yksi merkittävä osa tämän tutkimuksen aineistonkeruuprosessia. Kaikki peruuntuneet haastattelut olivat sellaisia, jossa en ollut tavannut haastatteluun pyytämäni nuorta naista aiemmin. Olin rekrytoinut näitä haastateltavia oppilaitoksen kautta, joka toimi näiden haastatteluiden osalta informaation ja infokirjeiden välittäjänä ja haastatteluista sopijana. Ehdotin yhteistyön alussa, että voisin tulla luokkaan etukäteen kertomaan

³ Peruuntuneita haastatteluista oli yhteensä viisi, joiden lisäksi kahteen naiseen en saanut yhteyttä yrityksistä huolimatta.

yleisesti tutkimuksestani ja sen tarkoituksesta sekä sopimaan haastatteluista mahdollisten informanttien kanssa. Päädyimme kuitenkin toimimaan oppilaitosvetoisesti. Sovittuina haastattelupäivinä haastatteluihin lupautuneet nuoret naiset olivat olleet pois opinnoista koko päivän ja siten myös haastattelut peruuntuivat. Toistuessaan nämä kokemukset voivat kertoa haastatteluun osallistumisen epävarmuudesta. Nuorisotyökokemusteni kautta pohdinkin jälkeinpäin tuttuuden vaikutusta luottamuksen syntymiseen, kun aikaisemmin tuntemistani nuorista naisista vain kahden haastattelu ei toteutunut ja nekin lähtökohtaisesti siitä syystä, että en saanut naisiin yhteyttä yrityksistäni huolimatta.

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa pohdin tutkimuksen rajaamista islamilaisista maista lähtöisin oleviin nuoriin naisiin, jotka asuvat yksin tai lapsuuden perheen kanssa. Yhtenä rajaamisen kriteerinä oli myös, että haastatellut olivat asuneet Suomessa vähintään kaksi vuotta, jolloin heidän vapaa-aikansa voidaan olettaa jo jollain tavalla jäsentyneeksi uudessa asuinmaassa. Päädyin valitsemaan haastateltavaksi pakolaisina maahan muuttaneita nuoria naisia riippumatta heidän kulttuurisesta tai uskonnollisesta taustastaan. Rajauksen avaamista perustelivat ensinnäkin haasteet haastateltavien rekrytoinnissa, mutta myöhemmin tunnistin monipuolisemman aineiston tuottavan kiinnostavaa tietoa laajemmin Euroopan ulkopuolelta tapahtuvan pakolaisuuteen liittyvän maahan muuton näkökulmasta. Länsimaiden ulkopuolelta muuttaneiden pakolaistaustaisten nuorten naisten voidaan tulkita yhdessä jakavan 'rodullistavaa' erottelua suomalaisessa yhteiskunnassa.

Alkuperäinen suunnitelmani lumipallo-otannasta, jossa haastateltavat esittäisivät muita mahdollisia haastateltavia haastattelijalle, ei toteutunut (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58-60.) Minulla oli muutama kontakti valmiina lumipallo-otannan käynnistämiseksi, mutta haastatellut eivät olleet halukkaita ohjaamaan tuttaviaan haastatteluihin pyynnöistäni huolimatta. En tiedustellut syytä tähän. Nuorisotyön kokemusten mukaan nuoret naiset informoivat ja ohjasivat toiminnan piiriin vain muutamia läheisimpiä ihmisiä. Tunnistimme työyhteisössämme nuorisotyön tarjoamat kontaktit kantasuomalaisiin työntekijöihin nuorille naisille hyvin merkityksellisinä, ja niitä ei ehkä haluttu jakaa kaikkien tuttavien kanssa. On vaikea arvioida, liittyikö tiedon rajaamiseen muita merkityksiä.

Yhdellä haastatelluista ei ollut pakolaistaustaa. Pohdin hänen haastattelunsa sijoittumista aineistoon. Aineiston keruun edetessä tunnistin haastattelun tuottavan kiinnostavaa tietoa tutkimuksen kannalta. Aineistonkeruun loppuvaiheessa haastattelin naisen, joka perheelli-

senä ja vain hieman yli vuoden maassa olleensa ei kuulunut alun perin rajaamaani kohde-ryhmään. Myös hänen haastattelunsa tuotti kiinnostavaa tietoa ja siksi sisällytin sen aineistoon.

3.4 Analyysiprosessin kuvaus

Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (2010, 11-12) kuvaavat laadullisen tutkimuksen analyysin eri vaiheita, joissa aineistoon tutustumisen jälkeen siirrytään luokittelun ja analyysin kautta tulkintaan. Vaikka analyysivaiheet ovat selkeästi tunnistettavissa myös omassa tutkimuksessani, eivät vaiheet muodostuneet erillisiksi osiksi, vaan risteilivät ja linkittyivät monella tapaa toisiinsa. Kuvaan tässä alaluvussa tutkimukseni analyysiprosessia näiden vaiheiden kautta.

Aloitin analyysivaiheen lukemalla litteroitua aineistoa läpi peilaten sitä tutkimuskysymyksiini. Tässä vaiheessa loin aineiston rinnalle myös taulukon, johon luokittelin haastatellut nuoret naiset iän ja maassaoloajan mukaan. Kirjasin taulukkoon myös perhetaustan, kansallisuustaudan ja maahanmuuton syyn.

Analyysimenetelmänä käytin teemoittelua, jota voidaan kuvata aineiston luokitteluna valittujen teemojen mukaan. Teemoittelu on usein analyysimenetelmänä tutkimuksissa, joissa aineisto on kerätty teemahaastattelulla. Teemoittelu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että aineistoa luokitellaan teemahaastattelun rungon mukaan. Aineistoa lukiessa teemat muotoutuvat ja aineistosta saattaa nousta esiin uusia kiinnostavia teemoja. (Moilanen & Räihä 2007, 55-56; Kananen 2008, 91.) Näin on myös omassa tutkimuksessani, jossa osa teemoista oli samoja kuin teemahaastattelurungossa ja osa uusia. Teemoittelun hyödyntämistä tutkimuksessani puolsi myös sen mahdollisuus keskittyä analyysissä käytännöllisten näkökulmien tarkasteluun (Eskola & Suoranta 1998, 179), kuten tässä tutkimuksessa kiinnostukseni vapaa-ajan ympäristöihin, sisältöihin, ihmissuhteisiin ja toimijuuteen.

Teemoittelin aineiston hyödyntämällä ATLAS.ti -analyysiohjelmaa. Ohjelman avulla koodasin aineiston viiden teeman mukaan; 1. vapaa-ajan ympäristöt ja tilat, 2. vapaa-ajan toiminnot, 3. vapaa-ajan ihmissuhteet, 4. toimijuus ja mahdollistavat tekijät, 5. rajoitettu toimijuus ja rajoittavat tekijät. Koodauksen jälkeen tulostin teemoitellun aineiston ja jatkoin aineiston työstämistä käsityönä. Käytin jatkotyöstämisessä värikyniä koodatessani aineiston alakoodeihin. Alakoodit muodostuivat teemoiteltuun aineistoon perehtymisen kautta, jossa aineistosta nousi esiin selkeitä kokonaisuuksia. Tällaisia alakoodoja olivat esimerkiksi vapaa-ajan toiminnoissa arki, viikonloppu, opiskelu, kesä, talvi ja muut toiminnot.

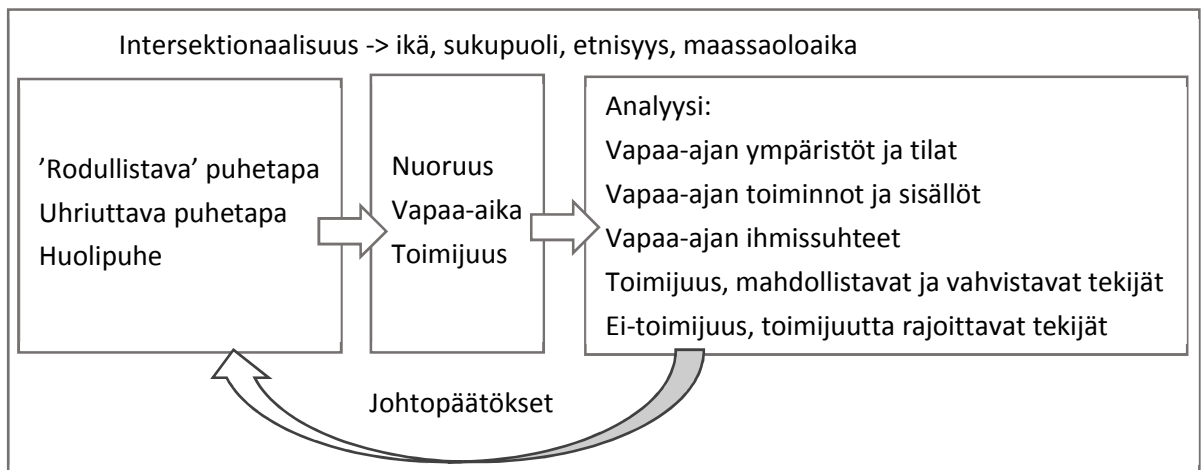
Analyysi, sen kirjoittaminen ja aineiston koodaaminen muodostuivat yhtäaikaiseksi prosessiksi, jossa kirjoitin yhden teeman analyysin ja siirryin seuraavaan teemaan tekemään alakoodauksia. Toimijuutta käsittelevät teemat analysoin viimeiseksi, jolloin muut teemat olivat tulleet tutuiksi tukien toimijuuden teemoihin liittyvän analyysin tekemistä. Toimijuutta käsitteleviin teemoihin kokosin ennen analyysin kirjoittamista taulukot toimijuuden kuvauksista sekä toimijuutta vahvistavista, mahdollistavista ja rajoittavista tekijöistä. Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (2010, 26) toteavat, että tällaiset taulukot voivat toimia analyysin työkaluina ja tukena, kuten omassa tutkimuksessani, jossa taulukot visualisoivat toimijuuden teemaa analyysin kirjoittamisen tueksi.

Analyysivaihetta aloittaessani jaoin teemoiteltua ja koodattua aineistoa ikäluokkien (alle 18—vuotiaat ja 18-vuotta täyttäneet ja sitä vanhemmat) ja maassaoloajan luokkien (maassaoloaika alle 5 vuotta ja maassaoloaika 5 vuotta tai sitä kauemmin) mukaan. Tällainen luokittelu voi vahvistaa yhtäläisyyksien ja erojen tunnistamista etenkin laajasta aineistosta (Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 18). Tähän jaotteluun perustuva analyysi ei kuitenkaan osoittautunut omassa tutkimuksessani toimivaksi, koska luokat eivät tuottaneet kiinnostavalla tavalla yhteneviä tai luokkiin perustuvia vastauksia tutkimuskysymyksiin, jolloin päätin luopua tästä analyysiasetelmasta. Ikä ja maassaoloaika kulkivat taustatekijöinä mukana analyysin teossa tuottaen tietoa enemmänkin yksittäisistä tai suppeammista, mutta kiinnostavista eroista ja merkityksistä. Näitä eroja ja merkityksiä olen pyrkinyt tuomaan esiin analyysissä.

Toteutin analyysivaiheen kirjoittamalla analyysiä koodien ja alakoodien mukaan viidestä eri teemasta. Kun analyysivaihe oli tältä osin valmis, aloitin analyysin ja kirjallisuuden vuoro-

puhelun, jossa suhteutin aiempia tutkimustuloksia analyysini osoittamiin tuloksiin. Analyysin ja kirjallisuuden vuoropuhelulla perustelin ja koettelin tekemääni analyysiä. (Moilanen & Räihä 2007, 61.)

Alla olevaan kaavioon olen kuvannut teorioiden ja analyysin nivoutumista yhteen tutkimukseni analyysiprosessissa. 'Rodullistavaan' ja uhriuttavaan puhetapaan sekä huolipuheeseen liittyvät teoriat toimivat analyysini lähtökohtana ja siten tutkimukseni teoreettisena pohjana. Niiden kautta päädyin tarkastelemaan maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaa ja siihen sijoittuvaa toimijuutta. Analyysin kautta pyrin tutkimukseni johtopäätöksissä ottamaan kriittisesti kantaa 'rodullistavaan' ja uhriuttavaan puhetapaan sekä huolipuheeseen. Intersektionaalinen tutkimusote kulkee mukana koko tutkimusprosessin ajan tuottamalla näkökulmia iän, sukupuolen, etnisyyden ja maassaoloajan merkityksistä maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaan ja toimijuuteen sekä niistä käytäviin keskusteluihin.

Kuvio 2 Teoriat ja analyysi

Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (2010, 29) toteavat, että tutkimus joka jää analyysin kuvaukseen ja siitä tehtäviin johtopäätökseen, voi jäädä vajaaksi. Seuraavassa vaiheessa johtopäätöksiä tulisikin liittää osaksi ajankohtaista käytännön ongelmaa ja teoreettisia näkökulmia, joita kontekstoidaan uudellaan. Tällainen kontekstointi avaa uusia lähestymistapoja ongelmaan ja tuo uusia näkökulmia aiheeseen liittyvään keskusteluun. Tutkimuksessani on läsnä laadulliselle tutkimukselle tyypillistä kahden asteen tulkintaa. Ensimmäisen asteen tietona tuotetaan tulkintoja tutkittavien kuvauksista vapaa-ajastaan ja

sen merkityksistä. Tämä vaihe edustaa tutkimuksessani kuvion analyysiosiota. Johtopäätöksissä siirryn toisen asteen tulkintaan, jossa pyrin syventämään tulkintoja aiempia teorioita hyödyntäen ottaen osaa aiheen ympärillä käytävään tutkimuskeskusteluun. (Eskola & Suoranta 1998, 149.)

3.5 Eettistä pohdintaa ja tutkimuksen luotettavuus

Tarkastelen tässä aluvussa tutkimuksen eettisiä näkökulmia tutkimusprosessin eri vaiheissa sekä tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuuden näkökulmasta haluan todeta, etten pyri tutkimuksellani yleistettävään tietoon, vaan tarkoituksenani on enemminkin osallistua maahanmuuttoon, ikään ja sukupuoleen liittyvään keskusteluun, jota käydään julkisen keskustelun ohella sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen kentillä. Ottamalla osaa tähän keskusteluun pyrin siihen, että tutkimukseni tuo keskusteluun uutta tietoa ja sitä kautta ymmärrystä maahan muuttaneiden nuorten naisten elämästä, tässä tapauksessa vapaa-ajasta, suomalaisessa yhteiskunnassa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tekemät valinnat ovat keskeisiä ja eettiset kysymykset ovat läsnä koko tutkimusprosessin ajan. Jo tutkimuksen aiheen valinta asettaa tutkijan eettisten kysymysten äärelle. Nuorisotutkimuksen näkökulmasta valintaa voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, antavatko tutkimukseen osallistujat ja kohderyhmää muutoin edustavat nuoret itse tutkimukselle oikeutuksen. (Vehkalahti & Rutanen & Lagström & Pösö 2010, 16.)

Tutkijan tulisi tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa pysähtyä refleктоimaan toimintaansa ja valta-asemaansa suhteessa tutkimukseen osallistuviin ja tutkimuksen tarkoitukseen. Laadullisessa tutkimuksessa on mukana tutkijan omia käsityksiä maailmasta, tiedosta, teorioista ja aineistosta, jolloin itsereflektion avulla näiden merkityksiä tutkimusprosessiin voidaan tunnistaa. (Laine & Merikivi & Määttä & Tolonen 2011, 17-18). Omassa tutkimuksessani valtaan liittyviä ulottuvuuksia voivat tuottaa länsimaalainen taustani, jota en voi täysin

sulkea pois tutkimusprosessista sen ollessa se todellisuus, jossa olen kasvanut ja elänyt. Toisaalta teorioihin tutustumalla ja niitä refleктоimalla voin tutkijana tunnistaa oman länsimaalaisuuden merkityksiä tutkimusprosessissa. Valtasuhteiden näkökulmasta olen pyrkinyt tarkastelemaan käyttämieni käsitteiden merkityksiä eri näkökulmat huomioiden. Esimerkiksi vapaa-ajan käsitteen ymmärtämistä olen pyrkinyt laajentamaan tutkimuksiin perehtymällä. Toisaalta olen myös linjannut, millä käsitteillä haluan puhua haastattelemistani maahan muuttaneista nuorista naisista. Tällaiset valinnat ovat tärkeitä monikulttuurisuutta käsittelevissä tutkimuksissa (Laine yms. 2011, 24).

bell hooks (2007) kuvaa artikkelissaan sukupuolentutkimuksen vaiheita ja suhdetta tulkintoihin 'mustan' ja 'valkoisen' naisen erilaisista asemista. Hän on tutkimushistoriansa aikana tarkastellut kriittisesti 'valkoisen' naisen asemaa niissä tulkintoissa, joilla on pyritty tekemään tulkintoja 'yhteisestä naiseudesta'. bell hooks on nostanut esiin kolonialistisen historian vaikutuksia siihen, miten ja mistä lähtökohdista sukupuoleen ja etnisyyteen liittyvää tutkimusta on tehty. Länsimaalaisen, valkoisen ja keskiluokkaisen aseman korostumisen tunnistaminen tekee mahdolliseksi tuoda tutkimukseen uusia näkökulmia laajentamaan tutkimuksellisia tulkintoja. Näitä näkökulmia olen pyrkinyt tunnistamaan omassa tutkimusprosessissani edustaessani valkoista länsimaalaista naista.

Kaisa Vehkalahti, Niina Rutanen, Hanna Lagström ja Tanja Pösö (2010, 21) nostavat tärkeänä näkökulmana esiin, että eettisiä pohdintoja tehtäessä painottuvat usein eettiset ongelmat ja haasteet, eikä muisteta sitä näkökulmaa, että tutkimuksen tekeminen jo itsessään voi olla eettinen teko. Tutkijan halu tuottaa tietoa tutkimuksensa aiheesta tuottaa parhaimmillaan tietoa nuorten hyödyksi. Myös Harriet Strandell (2005, 31) nostaa esiin tutkimusten valtaistavan näkökulman. Tutkimuksen tuottamat interventiot nuorten elämään voivat olla pitkäaikaisia ja syviä. Interventiot voivat syntyä tutkimukseen osallistumisen prosessissa tai yhteiskunnan muutoksen myötä laajoja ryhmiä koskeviksi interventioiksi.

Tein tutkimukseni aiheen valintaa yhdistelemällä nuorisotyön kokemuksiani nuorisotutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen keskusteluihin maahan muuttaneita naisia koskevassa tutkimuskeskustelussa. Tutkimukseen osallistuvien ja siten tutkimuksen kohderyhmän edustajien suhtautumista tutkimuksen aiheeseen tarkastelin rekrytoidessani haastateltavia ja informoidessani heitä tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista. Etenkin ne nuoret nai-

set, jotka olivat minulle ennestään tuttuja, suhtautuivat alusta alkaen tutkimukseen myönteisesti. Toisaalta peruuntuneita haastatteluita oli useita, jolloin en voi tietää näiden naisten suhtautumista tutkimukseen aiheeseen ja oliko sillä merkitystä peruuntumisiin.

Hanna Vehkalahti yms. (2010, 16) nostava esiin myös luottamuksellisen suhteen merkityksen nuorisotutkimuksen kentällä. Yhdeksästä haastatellusta naisesta kahdeksan oli minulle ennestään tuttuja, joiden kanssa luottamuksellista suhdetta oli rakennettu aiemman työroolini kautta. Olin toiminut noin kaksi vuotta haastateltujen ohjaajana nuorisotyön kentällä. Projektin päättyessä jäin opintovapaalle, jolloin yhteydenpito ni haastateltuihin väheni tai päättyi kokonaan. Projektityön intensiivisyys toi haasteita työn päättämiseen, ja haastatellut suhtautuivat eri tavoin tapaamisten ja yhteydenottojen päättämiseen. Olin mukana jonkin aikaa vapaaehtoistyöntekijänä naisten illoissa, joihin projektiin osallistuneita kutsuttiin. Tutkimusprosessissa huomasin kokevani hankalaksi ottaa yhteyttä joihinkin haastateltaviin, koska muu yhteydenpito oli jäänyt. Toisaalta tuttuihin henkilöihin oli myös helppo olla jälleen yhteydessä. Haastatteluun liittyvissä yhteydenotoissa tunnistin erilaisia herkkiä kysymyksiä liittyen projektin päättymisen tuottamiin reaktioihin. Projektin päättäminen oli tuottanut osalle surua ja osa oli toivonut yhteydenpidon jatkumista ystävyyden merkeissä.

Jouduin pohtimaan tutkijana eettistä vastuutani suhteessa siihen, miten haastattelut sijoituvat tähän koko prosessiin ja miten vastaan yhteydenpitoa koskeviin toiveisiin haastatteluiden jälkeen. Epäröinneistäni huolimatta päätin ottaa yhteyttä kontakteihini ja tunnustella yhteydenoton synnyttämiä reaktioita tapauskohtaisesti. Haastatteluiden jälkeen olen ollut yhteydessä kaikkiin ennestään tuntemiini haastateltaviin joko kännykän välityksellä tai kasvotusten. Koen vastuuta tekemieni interventioden merkityksistä ja olen myös ajatellut yhteydenottojen jatkumisen osaksi tutkimusprosessiani, kun voin tarvittaessa palata haastatteluihin ja kantaa prosessin aikana vastuuta haastatteluiden nuorille naisille aiheuttamista tunteista ja ajatuksista.

Haastattelut toteutettiin erilaisissa ympäristöissä. Haastattelupaikkana esimerkiksi kahvila saattoi soittautua rauhattomaksi, mikä vaikeutti etenkin litterointivaiheen työtä. Toisaalta useamman päivän yhteinen retki toiseen kaupunkiin ja haastattelun toteuttaminen vuokramökissä tarjosi miellyttävän haastattelutilanteen, jossa yhdessä ennen haastattelua oli jo keskusteltu haastattelun teemoihinkin liittyvistä asioista. Haastattelutilanne oli luonnolli-

selta tuntuva jatkumo yhteiseen vuorovaikutukseen. Kaikkien suomen kielellä toteutettujen haastatteluiden kielitaito oli riittävä, mutta osassa se tuotti haasteita. Yhden haastattelun tulkkasi ammattitulkki, jonka läsnäolo haastateltavalle vaikutti olevan myönteinen asia hänen päästessä kertomaan elämästään omalla äidinkielellään. Ilman tulkkausta haastattelua ei olisi voitu toteuttaa yhteisen kielen puuttumisen vuoksi.

Tutkimukseni haastattelutilanteet poikkesivat monella tapaa toisistaan. Osa haastatteluista oli yksilöhaastatteluita, osa parihaastatteluita, osassa oli paikalla myös koulunkäynninohjaajia tai nuorisotyöntekijä. Tunnistan näiden haastattelutilanteiden heterogeenisyyden tuottaneen erilaisia merkityksiä haastattelutilanteisiin. Litteroitu haastatteluaineisto osoitti kuitenkin haastatteluiden tuottaneen yhtä lailla relevanttia tietoa tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Aineisto on haastatteluiden teemojen puitteissa yhtenäinen ja riittävä. Mielestäni aineisto tarjoaa kiinnostavaa ja ajankohtaista tietoa tutkimuskeskusteluun, jolla problematisoidaan stereotyyppisiä käsityksiä nuorista maahan muuttaneista naisista ja heidän vapaa-ajastaan paikallisessa kontekstissa.

Haastatteluaineiston analyysissä ja sen luotettavuudessa tutkijan on hyvä tunnistaa epistemologisen ja ontologisen ymmärryksensä. Olen tässä tutkimuksessa kuvannut sitä kokemustaustaa, jonka puitteissa olen valinnut tutkimukseni aiheen ja joka on läsnä tutkimuksen eri vaiheissa nivoutuen yhteen teoreettisen valintojen kanssa. Analyysin luotettavuuden arvioimiseksi olen kuvannut luvussa 3.4 toteuttamani analyysivaiheet. Olen pyrkinyt analyysissäni huolellisuuteen aineiston käsittelyssä. Analyysin ja johtopäätösten luotettavuutta vahvistaa myös analyysin vuoropuhelu aiempien tutkimusten kanssa, joissa tulkinnot ovat saman suuntaisia. Toisaalta eriävissä tulkinnoissa olen pyrkinyt tunnistamaan tekijöitä, jotka tuottavat tulkintoihin eroja. Tällaisia eroja syntyi esimerkiksi silloin, kun aiemman tutkimuksen haastattelut oli tehty nuorisotalolla käyvien nuorten parissa. Oman tutkimukseni aineisto osoittaa, että haastattelemani nuoret naiset eivät edustaneet nuorisotaloilla vapaa-aikaa viettävää nuorten ryhmää, jolloin vapaa-ajan kuvauksissa oli eroja suhteessa nuorisotiloilla käyviin nuoriin. (Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 15, 27; Kiviniemi 2007, 81-83.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa on tunnistettava myös tiedon tuottamisen piirteitä ja niiden merkityksiä, kuten tässä tutkimuksessa keskittyminen haastattelemini nuorten naisten puheeseen vapaa-ajastaan. Pentti Moilanen ja Pekka Räihä (2007, 48) ku-

vaavat tiedostettujen ja tiedostamattomien käsitysten vaikutuksia, kun tutkimuksen kohteena ovat merkitykset. Merkitysten taustalla voidaan tunnistaa yksilöllisiä ja yhteisöllisiä vaikutuksia. Yksilötasolla merkityksiä voidaan tunnistaa tuottavan tiedostetut uskomukset ja tunteet, mutta myös tiedostamaton piilotajuinen taso. Yksilön tuottamiin merkityksiin liittyy myös yhteisöllisen tasot tiedostetut rooliodotukset, moraali ja ihanteet, sekä toisaalta tiedostamattomat rutiinit, piilossa olevat säännöt ja myytit. Yhteisöllisellä tasolla merkityksien tuottamiseen vaikuttavat yleispätevä tieto ja moraali sekä tiedostamattomat rutiininomaiset sääntöjärjestelmät. Tutkimukseeni osallistuneet nuoret naiset eivät tuottaneet ajasta ja paikasta riippumatonta tutkimusaineistoa. Toisaalta olen jo tutkimukseni teoreettisessa tarkastelussa kiinnittänyt huomiota merkitysten tuottamisen monirakenteisuuteen.

4. MONIMUOTOINEN VAPAA-AIKA JA TOIMIJUUS

4.1 Maailma, Suomi ja asuinkaupunki vapaa-ajan ympäristöinä

Siellä [Afrikassa] elää ihan joka päivä kulttuurissa aina mukana. Suomessa vain sen sääntöjen mukaan. (Kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Näin kuvasi kongolaistaustainen teini-ikäinen nuori nainen paikantumistaan mannerten, maiden ja kulttuurien välillä. Nuoren naisen kokemuksista voidaan päätellä, että paikantumisen kokemukset risteävät monella tapaa materiaalisten ja kokemuksellisten ulottuvuuksien tasoilla. Näiden ulottuvuuksien kautta nuoret tulkitsevat ympäröivää maailmaa menneisyyden ja nykyisyyden kokemusten kautta. Eri paikantumisten tasoilla ymmärrän olevan merkitystä siihen, miten maahan muuttaneet nuoret naiset tulkitsevat ja tuottavat puhetta vapaa-ajastaan uudessa asuinmaassa.

Tanja Kaivola ja Hannele Rikkinen (2003, 36) toteavat, että ympäröivä todellisuus ja sisäinen maailma yhdistyvät yksilön identiteetiksi, joka on aikaan ja paikkaan kiinnittyvä sosiaalinen rakenne. Sopeutuminen uuteen ympäristöön voidaan nähdä prosessina, jossa vieraasta ympäristöstä alkaa ajan myötä tulla tuttu ja oma. Tuttuuden kokemukset luovat parhaimmillaan kuulumisen tunnetta, joka vahvistaa turvallisuuden ja onnellisuuden kokemuksia. (Kaivola & Rikkinen 2003, 25.) Tämä prosessi on läsnä myös vapaa-ajassa, jossa uuden ympäristön tuottamat mahdollisuudet ja rajoitukset saavat merkityksiä ensin vierauden ja myöhemmin tuttuuden kautta.

Haastattelemieni nuorten naisten puheessa oli läsnä kuvauksia tuttuudesta, vieraudesta ja 'omasta', kun he paikansivat itseään maailmaan juuriensa, asuinmaiden ja sukulaisten asuinmaiden kautta. Alla olevassa lainauksessa afganistanilaistustainen nuori nainen paikantaa itseään maailmaan tärkeiden maiden kautta. Kolme vuotta Suomessa asuttuaan hän paikantaa kokemukset 'omasta maasta' ja 'minun paikasta' juuriensa, aiemman asuinmaan ja sukulaisten asuinmaan mukaan. Suomen hän mainitsee ensin elämän paikantuessa fyysisesti nyt tänne. Näillä kokemuksilla voidaan olettaa olevan merkityksiä siihen, miten hän tulkitsee vapaa-aikaansa nykyisessä asuinmaassaan, jota hän ei ainakaan vielä koe 'omaksi'.

Ensin Suomessa, koska minä nyt asun Suomessa, minun jatkuu vielä Suomessa elämä. Sitten Iranissa, koska minun sisaruksia on siellä ja minun paikka tuntuu. Ja sitten Afganistan, koska minun oma maa. (afganistanilaistustainen 17-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Nuoret naiset tarkastelivat haastatteluissa maailmaa omien paikantumisen lisäksi matkustelun ja matkusteluhaaveiden näkökulmista, jotka he sijoittivat kuulumaan vapaa-aikaan. Alla olevassa lainauksessa 11 vuotta Suomessa asunut 16-vuotias nuori nainen pohtii suhdettaan maailmaan erityisesti omien kiinnostuksenkohteiden sekä sukulaisuuksien kautta.

No ei mulle oikeestaan sillee tärkeitä maita... mä haluisin päästä käymään Kiinassa. Tai mä tykkään tosi paljon mangasta⁴, ni tosi kiva päästä sinne mais-taan sinne niitä ruokia... Niin ja Amerikkaan ois kans kiva päästä, just kattoon niitä serkkuja. Ja just Pariisiin, ku sehä on niinku muodin pääkaupunki. (kongolaistustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta.)

⁴ Manga on japanin kieltä ja se tarkoittaa sarjakuvaa. Länsimaissa manga sanaa käytetään kuvaamaan japanissa tehtyä sarjakuvaa, jota luetaan oikealta vasemmalle. (Tokio.fi.)

Helena Oikarinen-Jabai (2014, 136-138) kuvaa maahan muuttaneiden nuorten kokemuksia niin sanotusta 'rajatilaidentiteetistä', jossa omaa paikantumistaan maailmaan neuvotellaan jatkuvasti uudelleen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä sopeutumisen, kodin kaipuun ja kotimaan kokemusten kautta. Itseä paikannetaan välillä lähtömaahan, välillä Suomeen ja välillä 'sinne, missä perhe on'. Edellä olevien lainausten kautta voidaan tarkastella paikantumisten merkityksiä myös Suomessa vietetyn ajan kautta. Kolme vuotta maassa ollut kuvasi paikantumistaan omaksi koettujen maiden kautta. Pidemmän aikaa maassa ollut taas tarkasteli maailmaa vapaa-aikaan kiinnittyvien kiinnostuksen kohteiden kautta. Voidaankin kysyä, vaatiiko globaalien mahdollisuuksien tunnistaminen jonkinasteista pysyvyyden ja kiinnittymisen kokemusta etenkin pakolaisuuden kokeneilla ihmisillä.

Haastattelemani nuoret naiset eivät tuottaneet puheessaan kokemusta suomalaisuudesta maassaoloajasta riippumatta. Haastatteluissa korostui enemminkin eron kokemus 'suomalaisiin'. Jussi Ronkainen (2009, 27-29) on analysoinut monikulttuuristen nuorten kansallisuuden nimeämisen moninaisuutta nuorten nimetessä kansallisuuksia edellisen tai nykyisen asuinmaan, kaksikansallisuuden tai maailmankansalaisuuden kautta. Nimeämisen taustalta voidaan tunnistaa erilaisia tekijöitä, kuten kieli, maassaoloaika ja uskonto. Haastattelemani nuoret naiset olivat asuneet Suomessa yhdestä vuodesta yhteentoista vuoteen, eikä kokemusta 'suomalaisuudesta' noussut esiin. Voidaankin ajatella, että kokemus 'suomalaisuudesta' vaatii maahan muuttaneilta nuorilta naisilta suhteellisen pitkän maassaoloajan. Toisaalta voidaan kysyä, onko 'suomalaisuus' niin tiukkaan rajattua, että maahan muuttaneiden nuorten naisten on omista aikomuksistaan huolimatta mahdotonta kokea kuulumansa tähän tiukkaan rajattuun kategoriaan. Näillä kansallisuuden kokemuksella voidaan tulkita olevan merkityksiä kiinnittymiseen 'suomalaiseksi' tulkittuun vapaa-aikaan.

Suomeen muuton syyt, taustat ja siihen liitetyt toiveet voidaan nähdä tuottavan merkityksiä siihen, miten vapaa-aikaa tuotetaan ja miten siitä puhutaan. Muuttoa ja elämää Suomessa haastattelemani nuoret naiset kuvasivat koulutusmahdollisuuksien, turvallisuuden ja paremman elämän näkökulmista. Maahanmuuttoon liittyvissä ongelmakeskeisissä diskursseissa unohtuu usein, että toiveet paremmasta elämästä eivät aina jää vain toiveiksi, vaan muodostuvat todelliseksi kokemuksiksi turvallisuudesta ja hyvästä elämästä. (Leinonen 2013, 17-18.) Alla olevassa lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kertoo

omista kokemuksistaan, jossa muutto pakolaisleiriltä Suomeen tuotti myönteisiä vaikutuksia koko perheen elämään. Nämä kokemukset ulottuvat myös vapaa-aikaan ja sinne sijoituviiin resursseihin.

Oli tosi hyvä mieli, ku mä halusi tulla rauhalliseen maahan... leirillä ei hyvä elämä. Joskus voi nukkua ilman ruokaa. Ei ruokaa, ni ei mittää hyvää elämää... Oon tosi tyytyväinen. Mun äiti on tosi iloinen. Hän hoita meitä yksin, häne ei työ, häne ei oo mies, häne ei oo siellä, oli tosi huono elämä... tosi ihana. Ja mä oo kiitollinen Suomesta. (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Jyväskylä oli suurimmalle osalle haastattemistani nuorista naisista ensimmäinen kotikaupunki Suomessa ja he kokivat tuntevansa kaupungin hyvin asumisajasta riippumatta. Nuoret naiset nimesivät vapaa-ajan ympäristöikseen asuinalueita, keskustan, ostoskeskukset, kaupat, sataman sekä uskonnon harjoittamiseen liittyvät tilat. Kaupungista löytyi myös alueita, jotka eivät olleet tuttuja ja joissa ei oltu käyty, mutta sillä ei näyttänyt olevan vaikutusta tuttuuden kokemukseen. Kokemus kaupungin tuttuudesta sai joidenkin kohdalla merkityksiä, jossa sitä kuvattiin 'liiankin tutuksi' ja haaveiltiin isompaan kaupunkiin muutosta. Asuinalueista vapaa-aikaa vietettiin omalla, kavereiden ja sukulaisten asuinalueille. Informanttien nimeämiä vapaa-ajan asuinalueita voidaan kuvata monietnisiiksi niiden maahan muuttaneiden kuntalaisten sijoittumisen vuoksi (Kivijärvi 2015, 84).

Keskusta-alue sai haastateltujen puheessa erilaisia merkityksiä. Keskustaa kuvattiin alueena, joka toimi läpikulkutilana kodin, koulun ja ystävien tapaamisen välillä. Kotimatkat opinnoista kotiin olivat tärkeitä kavereiden tapaamisen tiloja. Yhdessä kävellyt kotimatkat tai yhdessä vietetty aika bussipysäkillä koettiin tärkeäksi ja merkitykselliseksi ajaksi. Toisaalta kaikille kotimatka ei mahdollistanut kohtaamisia, vaan liikkumista rajoittavan vammaisuuden vuoksi yksin kuljettu pitkä taksimatka oli aikaa, jonka yksi haastateltu rajasi kulumaan osaksi koulupäivää vapaa-ajan sijasta. Keskustaa ja siellä sijaitsevaa matkakeskusta kuvattiin läpikulkutilana myös muihin kaupunkeihin ja sitä kautta myös ulkomaille.

Keskustaa kuvattiin vapaa-ajantilana, jossa käytiin kaupoissa, kahviloissa, ravintoloissa, kirjastossa ja virastoissa sekä tavattiin kavereita. Lapsuuden perheen kanssa asuva afganistanilaistaustainen nuorinainen kertoo alla olevassa lainauksessa hyödyntävänsä keskustan mahdollisuuksia kenen tahansa nuoren tapaan.

*Joskus kaverin kanssa menee shoppaileen ja Mc Donaldsiin kaverin kanssa.
(afganistanilaistaustainen 25-vuotias, Suomessa 3 vuotta)*

Teini-ikäinen kongolaistaustainen nuori nainen kuvasi keskustaa kaupunkitilaksi, jossa 'pitäisi olla', mutta jossa ei olla ilman syytä. Hänelle syyt keskustassa oloon olivat 'kaikkea', muun muassa shoppailua ja ravintoloissa käymistä. Osa kuvasi keskustassa oloa 'kiertelyksi', jolloin alueella hengailu⁵ kavereiden kanssa koettiin merkitykselliseksi.

Keskustan lisäksi kaupungin muilla alueilla sijaitsevat kauppakeskukset olivat tärkeitä vapaa-ajan ympäristöjä esimerkiksi sijainnin vuoksi. Osalla nuorista naisista kauppakeskukset ja automarketit olivat säännöllisesti viikonloppuihin kuuluva ympäristö, kuten alla olevassa lainauksessa vuoden Suomessa asunut perheellinen nuori nainen kertoo.

*Haastattelija: Kerro sun tavallisesta lauantaista ja tavallisesta sunnuntaista.
Haastateltava: Nukutaan tota myöhään ja sitten käydään kaupoissa; Lidlissä, Prismassa tai Citymarketissa ja käydään kirpputorilla. (afganistanilaistaustainen 18-vuotias, Suomessa 1 vuotta)*

Kuvaukset kaupungilla hengailusta ja shoppailusta problematisoivat käsityksiä alisteisista ja koteihin sidotuista nuorista naisista, joita tarkastellaan uhriuttavan ja huolipuheen läpi. Uhripuhetta tärkeämpää on tarkastella kaupallisten tilojen merkitystä vapaa-ajan ympäristöinä eriarvoisuuden kautta. Taloudellisten resurssien epätasa-arvoinen jakautuminen jakaa nuoria kuluttamisen mukaan eri ryhmiin. Tomi Kiilakoski, Antti Kivijärvi, Anu Gretschel, Sofia Laine ja Jani Merikivi (2011, 61) muistuttavat, että kaupallisiin tiloihin liittyy kuluttaminen, johon tarvitaan rahaa. Rahan puute tai vähyys voi rajata tilojen käyttöä, jos pelkkää tiloissa hengailua rajoitetaan tai nuori ei itse halua viettää aikaansa kaupallisissa tiloissa kuluttamiseen liittyvien mahdollisuuksien puuttuessa.

Satama nimettiin myös tärkeäksi vapaa-ajan ympäristöksi. Kiinnostavaa olikin, että peräti neljä haastatelluista nuorista naisista nimesi sen yhdeksi tärkeäksi vapaa-ajan ympäristöksi. Siitä puhuttiin hauskanpidon, yhteenkuuluvuuden ja kauneuden kokemusten kautta. Kon-

⁵ Hengailu voidaan määritellä nuorten vapaa-aikaan sijoittuvaksi sosiaaliseksi ja yhteisölliseksi yhdessäoloksi, jota luonnehtii päämäärättömyys, ennakoimattomuus ja tekemättömyys. Nuorten hengailuun julkisissa tiloissa liitetään usein kielteisiä merkityksiä ja käsitystä vääränlaisesta vapaa-ajanvietosta. Hengailu liittyy myös nuorten omiin tiloihin, kuten nuorisotiloilla vietettyyn aikaan. (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 44-49).

golaistaustainen 14-vuotias informantti kuvaa alla olevassa lainauksessa satamaa hauskanpidon paikaksi kavereiden kanssa. Hauskanpidolla nuorten voidaan tulkita tarkoittavan toimintaa, jossa yhdistyvät kavereiden kanssa vietetty aika sekä kokemus virkistymisestä, vapaudesta ja mahdollisuuksista (Määttä & Tolonen 2011, 5).

Haastateltava: Ja toi satama. Siellä on aika hauskaa olla.

Haastattelija: Mitäs sä teet satamassa, jos sä oot siellä?

Haastateltava: Et halua tietää. En mitään semmosta, mutta silleen niin ku me sekoillaan aina kaverin kanssa siellä. Pitää hauskaa ja juosta ympäriinsä, olla vaan. (kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Toinen kongolaistaustainen nuori nainen kuvasi sataman merkitystä sijainnin, ajanvieron ja kauneuden kokemusten kautta. Hänelle kuvaukseen satamasta yhdistyivät ympäristön sijainti, tarjonta ja valokuvauksellisuus.

Haastateltava: Me asutaan ihan lähellä tohon järvi, lähellä ni ei tarvi mennä kauas, ku kävellä vaan... rannalle viis minuuttii ja kesällä on kaikki ravintolat auki tohon.

Haastattelija: Niin toi satama?

Haastateltava: Niin satama, ja jäätelö kaikki, joo siellä on auki ni sitte ei me tarvitse oikeesti mennä kauaksi... Se on kaunis. Mä tykkään mennä ottamaan tohon silta maisemakuvia. (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Afganistanilaistaustaiset sisarukset nostivat esiin sataman tapahtuma-alueena. Satama tarjosi heille mahdollisuuden joululomalle sijoittuvan uuden vuoden yön hauskanpitoon yhdessä muiden kanssa. Puheesta voidaan tunnistaa, että uuden vuoden yö ja satama-alue tarjosivat mahdollisuuden yhteiseen juhlaan muiden saman ikäisten opiskelijoiden kanssa.

Haastateltava 1: Ja hyvä satamassa. Tosi kaunis.

Haastattelija: Käyttekö satamassa paljon kesällä?

Haastateltava 1: Joo ja jouluna, joulukuussa. Joo tosi kiva.

Haastateltava 2: Siellä on raketteja ja ja paljon henkilöitä.

Haastateltava 1: Mä tykkään paljon, jos paljon ihmisiä, opiskelijoita. (Haastateltava 1: afganistanilaistaustainen 25-vuotias, Suomessa 3 vuotta, haastateltava 2: afganistanilaistaustainen 17-vuotias, asunut Suomessa 3 vuotta)

Uskonnon harjoittamisen tilat olivat usealle haastatellulle vapaa-aikaan kuuluva ympäristö, joka mahdollisti yhteisen ajan saman kieli- ja kulttuuritaustan omaavien tai muiden maahan muuttaneiden kanssa. Uskonnonharjoittamisen tiloiksi naiset nimittivät kirkon, seurakunnan muut tilat, kodit ja moskeijan puuttuessa kotirakennuksen kerhotilan, joka mahdollisti uskonnon harjoittamisen isollakin ryhmällä. Näihin ympäristöihin saattoi kuulua myös kohtaamisia kantasuomalaisten kanssa, kuten kongolaistaustainen nuori nainen kuvaa alla olevassa lainauksessa.

”Joskus me mennään suomen kieli kirkkoon tai joskus meillä oma aika, oma kieli. Pastori antoi meille tila, missä me voimme jutella oma kielessä. Meillä on hyvä pastori.” (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

4.2 Koti, kännykkä ja sosiaalinen media vapaa-ajan tiloina

Marja Tiilikainen (2003, 281-282) on tutkinut somalinaisten elämää diasporassa ja Suomessa tunnistuen kodin merkityksiä identiteetin, sosiaalisten siteiden ja kokemuksellisuuden tilana, jossa uudessa asuinmaassa kotia luodaan arjen askareiden, muistojen, perheen, kielen ja rituaalien kautta. Näin kodissa ovat läsnä aikaan ja paikkaan nivoutuneena muistot sekä unohtamisen ja nykyhetken todellisuudet. Tällaiset kotiin liitetyt monimuotoiset ja risteävät kuvaukset olivat läsnä myös haastattelemini nuorten naisten puheessa, jossa koti sai monia merkityksiä maailman, ajanvieton, arjen askareiden ja ihmissuhteiden kautta.

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan suuri osa nuorista tapaa kavereitaan omassa tai kavereiden kodeissa päivittäin tai viikoittain. Tapaamisten määrä vähenee iän karttuessa, mutta myös 25-29-vuotiaista nuorista suuri osa tapaa kavereitaan kotiympäristössä vähintään kuukausittain. (Myllyniemi & Berg 2013, 32-33.) Kantasuomalaiset nuoret ovat nimenneet kodin yhdeksi vapaa-ajan mielipaikaksi (Myllyniemi & Berg 2013, 32-33). On todettu, että nuoret arvostavat paikkoja, joissa he voivat tavata kavereitaan vapaasti, koti on yksi tällainen ympäristö (Kaivola & Rikkinen 2003, 180-182, 231). Haastattelemani maahan

muuttaneet nuoret naiset eivät poikkea tästä, vaikka julkisessa keskustelussa heidän vapaa-aikaansa liitetään tulkintoja pakotetusta kotona olosta uhriuttavan puhettavan kautta.

Tutkimukseni informantit kuvasivat kodin tilaa kavereiden tapaamisten, perheen kohtaamisen, leppäämisen, opiskeluiden ja kotitöiden tilaksi. Kodin kuvauksissa korostuivat leppäminen ja kotityöt, jotka rytmittivät osaltaan arkeen ja viikonloppuun sijoittuvaa vapaa-aikaa. Suurimmalle osalle koti oli merkittävin arjen vapaa-ajan tila, muissa ympäristöissä vietettiin aikaa etenkin viikonloppuisin. Kongolaistaustainen nuori nainen kuvaa alla olevassa lainauksessa kotona oloa arjen ja viikonlopun rytmin sekä koulun ja perheen kohtaamisen näkökulmista. Hän kertoi viettävänsä arkena enemmän aikaa kotona perheen kanssa ja viikonloppuisin kavereiden kanssa. Hänen puheessaan kotona oloa määrittivät etenkin koulu ja sen merkitys arjen vapaa-ajan resursseihin.

Haastateltava: Mulla on pitkiä päiviä koulussa... Sitten on kotona yleensä koulupäivinä, en mä mee mihinkään, kun mä pysyn kotona.

Haastattelija: Ja teet läksyjä? Tai, mitä sä teet kotona?

Haastateltava: No kotona mä teen läksyt, kotitöitä, sitten oon vaan kotona istuu perheen kanssa, ja kaikkee... No viikolla, ku arkipäivä, kun on enemmän perheen kaa niin ku koulus, niin sitten viikonloppuna sitten kivempi olla jonku muun, ku vaan perheen. (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Myös 17-vuotias kongolaistaustainen nuori nainen kuvasi viettävänsä arkipäivinä vapaa-aikaa lähinnä kotona. Liikuntarajoitteisuuden vuoksi hän kulki pitkän koulumatkan taksilla. Koulumatkoihin kulunut aika rajoitti arjen muuta toimintaa, vaikka toisaalta hän haastattelussa kuvasi arki-iltojaan aktiivisiksi kotiympäristössä.

Tuskin ehtii tekemään mitään [arkena]. Mä nyt tällä hetkellä ei kyllä hirveesti ehdi tekemään mitään, koska nyt mullon vähän pitempi matka... No siis joskus mä oon kotona, hetkinen, no otetaan, vaikka esimerkiksi keskiviikkona, mä oon joskus puol kuueltä siellä kotona... Niin sitten ei nyt hirveesti jää mitään. (kongolaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 7 vuotta)

Haastateltujen kuvauksissa kodista vapaa-ajan tilana oli läsnä kokemuksia levosta, suojasta ja turvasta. Alla olevassa lainauksessa lapsuuden perheen kanssa asuva afganistanilaistaustainen nuori nainen kuvaa toiveitaan kotona olosta suhteessa suomalaisen yhteiskunnan

asettamiin vaatimuksiin. Vaikeiksi koetuille opiskelu- ja työelämävaatimuksille hän kuvasi vaihtoehdoksi perheen perustamisen, joka mahdollistaisi toivotun kotona olon. Samalla hän kuvasi toiveitaan kodin ulkopuolisesta toiminnasta 'shoppailun' kautta, joka edellyttää taloudellisia resursseja. Nuori nainen kuvasi vaihtoehtoista elämäntapaa omaksi mielipiteekseen, perustelen sitä romantiikalla. Hänen kuvauksissaan kotona olo sai siten myönteisiä ja omiin valintoihin liittyviä merkityksiä kotiin pakotetun uhriuttavan puhetavan sijaan.

Suomessa erilaista. Pakko mennä töihin, jos ei mene töihin, ei saa rahaa. Minä en tykkää... Mä, mä tykkään, jos mä menen naimisiin ja istuu kotona ja rahaa tulee... Mä tykkään miehet menee töihin ja antaa minulle paljon rahaa ja minä menee shoppaileen. Tosi helppoa elämää. Ja lapsen aika. Opiskelu on, pää menee. Ja paljon töihin, tosi vaikea. Minun mielipide, minun on paljon romantiikkaa... Opiskelu tosi vaikeaa ja töihin tosi vaikeaa. Lapsi tehdä. (afganistanilaistaustainen 25-vuotias, asunut Suomessa 3 vuotta)

Haastatteluissa nousi esiin myös kokemuksia kodin rajoittavuudesta. Alla olevassa lainauksessa afganistanilaistaustainen perheellinen nuori nainen kuvaa kokemuksiaan kodista rajoittavana tilana, jotka kokemuksina sijoittuivat aiempaan asuinmaahan. Kodin rajoittavuuden kokemukset eivät seuranneet häntä Suomeen hänen kuvatessaan mahdollisuuksiaan itsenäisen liikkumisen ja opiskeluiden tuottamaan kehittymiseen.

Siellä [aiemmassa asuinmaassa] ihminen ei kehity, mä olen koko ajan ollu kotona ja teen tota kotityötä... Täällä ihminen kehittyy ja mä käyn koulua ja pystyn itse tota käymään kaupassa ja monet asiat tehdä itse. (afganistanilaistaustainen 18-vuotias, Suomessa 1 vuotta)

Uhriuttavan puhetavan sijaan maahan muuttaneiden nuorten naisten kotiin liitetyissä tulkinnoissa tulisi huomioida, että kotiin sijoittuvaan vapaa-aikaan liittyy paljon myönteisiä merkityksiä. Kodin turva, suoja ja levähdyspaikka sekä sinne sijoittuvat arjen toistot voidaan nähdä tärkeinä voimavaratekijöinä maahan muuttaneiden nuorten naisten elämässä. Esimerkiksi kotitöiden selkeä rytmittyminen perheen ja kodin sisällä voidaan tunnistaa arjenhallintaa vahvistavaksi tekijäksi sen sijaan, että nuorten naisten elämää tulkittaisiin niiden kautta rajoitetuksi. (Honkasalo 2006, 104.) Haastattelemini nuorten naisten kuvaukset kodin merkityksistä eivät tue käsityksiä kotiin pakotetuista nuorista naisista, vaan osoittavat enemmänkin kotiin liittyvän monia merkityksiä yhteiskunnan tuottamissa rakenteissa.

Tämän monimuotoisuuden tunnistaminen on tärkeää 'maahanmuuttajanaiset' kategorian murtamiseksi.

Maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaan, kotona ja muissa fyysisissä ympäristöissä, liittyy vahvasti myös teknologia ja kännykkä yhteydenpitovälineenä ja virtuaalisena ympäristönä Internetin ja sosiaalisen median kanavien kautta. Alla olevassa lainauksessa teini-ikäinen kongolaistaustainen nuori nainen kuvaa kännykän merkitystä omassa elämässään. Nuori nainen kuvaa kännykkää tärkeäksi välineeksi, joka ei kuitenkaan ole elämän perusehto. Kännykän tärkeyttä on myös hankala perustella.

No puhelin on tärkeä. Silleen hassulla tavalla. Ilman puhelinta kyllä eletään, mutta se on todellaki tärkeä. (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Teknologia, Internet ja sosiaalinen media tarjoavat lukuisia sähköisiä ympäristöjä, joissa nuoret viettävät aikaansa ja ovat kontaktissa muiden kanssa. Kaikilla haastattelemillani nuorilla naisilla oli käytössä kännykkä, ja halusin selvittää heidän kokemuksia virtuaalisista ja sosiaalisen median ympäristöistä. On todettu, että lisääntyneiden ja kehittyvien medioiden välityksellä nuoret rakentavat uudenlaisia käsityksiä maailmasta, ympäristöistä ja tiloista (Kaivola & Rikkinen 2003, 89-90). Tutkimukseni informanttien puheesta välittyi kännykän mahdollistamien ympäristöjen tärkeys, vaikka samalla nuorten naisten välillä oli eroja teknologian käytön tavoissa ja merkityksissä.

Sonja Kangas (2002, 23-33) kuvaa kännykkää viestintämahdollisuuksien lisäksi etenkin työillä identiteetin ja elämänhallinnan välineeksi, jonka kautta halutaan ilmentää myös omaa persoonaa. Nämä ulottuvuudet eivät rajoitu vain toimintojen ja sovellusten käyttöön, vaan myös kännykkään laitteena, joka ostohetkellä valitaan huolella ja jota halutaan käyttää. Toimintojen ja sovellusten käyttäjinä nuoria on kuvattu 'diginatiiveiksi', jotka ottavat käyttöön uusia laitteita ja sovelluksia, oppivat nopeasti ja soveltavat laitteen mahdollisuuksia omassa käytössään.

Käsitystä 'diginatiiveista' on myös kritisoitu. Taloudellisten resurssien epätasaisen jakautumisen näkökulmasta erilaisten uudistuvien laitteiden hankkiminen ei ole kaikille mahdollista (Athreya & Mouza 2017, 18). Kännykkä rajaa myös kuulumista. Kännykätön nuori on monella tapaa yhteisöjen ja kuulumisen ulkopuolella, kun erilaisten kommunikointimah-

dollisuuksien ja yhteisöjen lisäksi kännykkä tarjoaa viihtymisen ja liittymisen tapoja (Athreya & Mouza 2017, 18). Näistä näkökulmista tarkasteltu onkin kiinnostavaa, millaisia merkityksiä kännykkä on saanut turvapaikanhakijoihin liittyvissä julkisissa keskusteluissa viime vuosina. Turvapaikanhakijoilla kännykän omistamiseen on liitetty varallisuuden viesti, jolla on kyseenalaistettu suojelun tarvetta. Samalla on kritisoitu turvapaikanhakijoiden pyrkivän hyötymään turvapaikasta vain taloudellisesti todellisen turvan tarpeen sijaan. Kantasuomalaisen nuorten kännykän käyttöä taas tulkitaan jokaisen nuoren oikeudeksi varallisuudesta riippumatta. Kännykkää ei siten nähdä kaikkien nuorten yhtäläisenä oikeutena, vaan sen kautta tuotetaan rajausta 'meihin' ja 'heihin' ottaen samalla kantaa maassaolon perusteisiin. Maahan muuttaneiden ja oleskeluluvan saaneiden nuorten naisten voidaan olettaa kohtaavan saman tyyppisiä ennakkoluuloja kännykän omistajina.

Haastattelemi nuoret naiset käyttivät kännykkää, Internetiä ja sosiaalista mediaa yhteydenpidon, tiedonhankinnan ja ajanvieron välineinä. Kännykällä soitettiin, lähetettiin viestejä ja sähköpostia. Tavallisten puheluiden ja tekstiviestin ohella käytettiin muun muassa WhatsApp sovellusta, jolla soitettiin videopuheluita ja lähetettiin ääniviestejä ja tekstiviestejä. Haastatteluissa mainittiin myös Facebookin ja Snapchatin käytöstä. Tiedonhankinnan ja ajanvieron välineinä nuoret naiset mainitsivat muun muassa nettitelevisiosta, Youtuben, Netflixin ja Wikipedian.

Kaikki haastattelemi nuoret naiset kertoivat käyttävänsä kännykkää yhteydenpidon välineenä. Yhteydenpito vaihteli nuorten naisten välillä siten, että osa piti yhteyttä hyvin paikallisesti, kun osalla korostui yhteydenpito ulkomailla asuvien perheenjäsenten, sukulaisien ja ystävien kanssa. Osalle yhteydenpito kännykällä oli päivittäistä, ja osa kuvasi soittavansa esimerkiksi ulkomailla asuville sisaruksilleen viikoittain ja yleensä viikonloppuisin, jolloin aikaa tähän oli arkipäiviä enemmän.

Alla olevassa lainauksessa vuoden maassa ollut nainen kertoo soittavansa lähinnä samalla asuinalueella asuvan perhetutun kanssa.

Enimmäkseen meidän perhetuttu soittaa meille. (afganistanilaistaustainen 18-vuotias, Suomessa 1 vuoden)

Seuraavassa lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kertoo kännykän olevan tärkeä yhteydenpitoväline aiemman asuinmaan kavereihin, jotka asuvat nyt Amerikassa. Yhteydenpito kavereihin toteutui kuvauksen mukaan silloin, kun sille oli aikaa muilta toiminnoilta ja aktiviteeteilta.

Jotka me oltiin samassa koulussa [Afrikassa], ne menee Amerikassa ihan ku me tulimme Suomee... Me juttele monta tuntia, jos mulla on aika. (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että maahan muuttaneet nuoret käyttävät kännykkää etenkin yhteydenpidon välineenä sukulaisiin ja kavereihin ympäri maailman (Laine & Gretscher & Siivonen & Hirsjärvi & Myllyniemi 2011, 105). Tässä tutkimuksessa ilmeni vaihtelua siinä, kuinka paljon kännykän ja teknologian käyttö yhdistyi globaaliin yhteydenpitoon. Osalla se oli merkittävää, mutta osalla hyvin vähäistä iästä tai maassaoloajasta riippumatta.

Kännykän, Internetin ja sosiaalisen median viihdekäytössä oli nuorten naisten välillä eroja. Osa kuvasi katselevansa lähinnä videoita ja nettitelevisiota. Osan puheessa korostui Internet tiedon etsimisen välineenä sekä mahdollisuutena lukea asioita. Alla olevassa lainauksessa informantti kuvaa omaa kännykän käyttöä niin yhteydenpidon kuin lukemisen merkityksissä kenen tahansa nuoren tapaan.

Juttelen kavereiden kaa. Ja katon [sosiaalisen median] päivityksiä ja semmoisia. Ja nykyään mä tykkään lukea kaikki, julkkiksista kaikkia tietoja ja katella... Michael Jacksonista ja Rihannasta ja kaikista niistä julkkiksista, ja tietää kaikkea semmosta, biisejä jne. (Kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Vasta vähän aikaa maassa asuneelle kännykkä tarjosi mahdollisuuden katsella omankielistä nettitelevisiota, kun kotiin ei oltu vielä hankittu televisiota. Televisionkatselu sai kiinnostavalla tavalla myös aktiivisuuden merkityksiä, kun yksi nuorista naisista kertoi katselevansa televisiosta ruokaohjelmia, jotta oppisi uusia taitoja, joita kokeilla kotona. Televisionkatselu tulkitaan usein passiiviseksi ajan käytöksi (Ylikännö 2011, 46), mutta tämä haastattelu osoitti, että mediaa käytetään aktiivisesti myös oppimiseen.

Osalle naisista kännykkä, Internet ja sosiaalinen media eivät erityisemmin korostuneen vapaa-ajan ympäristöjen kuvauksissa. Toisaalta kahdella haastatellulla niiden merkitys nousi voimakkaasti esiin. Kumpikin kuvasi kännykkää tärkeäksi osaksi elämää. Kännykän käyttöä

arvioitiin jopa liian tärkeäksi, ja toisaalta sen käyttöä rajattiin. Liiallinen käyttö sijoittui esimerkiksi koulu-aikaan, ei niinkään vapaa-aikaan. Etenkin pitkillä koulumatkoilla taksissa kännykkä tarjosi yhdelle haastatellulle hyvää ajanvietettä. Yksi haastatelluista taas kuvasi viihtyvänsä enemmän yksin kuin kavereiden kanssa, jolloin kännykkä mahdollisti mukavan ajanvieton.

Mä tykkään olla enemmän yksin, ku kavereitten kaa. Mä rakastan olla kännykällä eniten. (kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Maassaoloaika tuotti vaihtelua kännykän, Internetin ja sosiaalisen median käyttöön. Pidempään maassa olleet kuvasivat kännykän ja eri sovellusten käyttöä monipuolisemmaksi, kun taas maassa muutaman vuoden olleilla kännykkää kuvattiin etenkin yhteydenpidon välineeksi, vaikka myös videot ja nettitelevisio kuuluivat vapaa-aikaan.

4.3 Vapaa-ajan resurssit ja sisällöt

Arkipäivänä mä keskityn mun opiskeluun. Minä käytän joka ikinen minuuttia tekemään mun opiskelua... Mutta vapaa-aika on tärkeäkin, mutta ei niin tärkeä kuin mun opiskelu. (kiinalaistaustainen 27-vuotias, asunut Suomessa 10 vuotta)

Näin kuvasi kiinalaistaustainen nuori nainen opiskeluiden ja vapaa-ajan rytmittymistä ja merkityksiä itselleen. Tutkimukseen osallistuneet nuoret naiset olivat kaikki koululaisia tai opiskelijoita. He olivat suorittamassa peruskoulua, kotoutumiskoulutuksessa tai ammatillisessa koulutuksessa. Nuoret naiset kuvasivat opiskelua tärkeäksi asiaksi, vaikka siihen liittyi monia merkityksiä ja ristiriitaisuuksiakin. Vaikka tutkimuksen tavoitteena on tarkastella koulun ja opintojen ulkopuolista aikaa, haastattelemini nuorten naisten opiskeluun liittyvä puhe linjaa vapaa-aikaa niin merkittävällä tavalla, että en voi jättää tätä näkökulmaa huomioimatta tutkimuksessani.

Opiskelu ei ole merkityksetöntä, kun tarkastellaan vapaa-aikaa ja sen rakentumista. Ylikännö (2011, 18) toteaa, että työelämässä olevilla työ määrittää merkittävällä tavalla ajankäyttöä, kun yksilö ei voi käyttää aikaansa vain omien mieltymystensä mukaan. Näin työ rytmittää päivää, arkea, viikonloppua, viikkoa, kuukautta ja vuotta. Myös opiskelu voidaan ymmärtää ohjaavan samalla tavalla yksilön toimintaa ja ajankäyttöä. Opintojen rytmittäessä ajankäyttöä, ohjaa se samalla myös vapaa-aikaa.

Haastattelemiini nuoret naiset kuvasivat opiskeluiden ohjaavan etenkin arkipäivien toimintaa opiskelupäivien, matkojen ja kotitehtävien kautta, kuten seuraavassa lainauksessa, jossa informantti kuvaa tyypillistä arkipäiväänsä.

Aamulla ku mä herää, ku mä heräsi, mä mee suihkuu. Ja sitte mä mee oottaa bussii. Meen kouluu. Sitte ku pääsee koulu, tuli kotii. Levätä vähä aika. Ja sitte, ku mä herää, mä tee kokki kotityö ja sitte kotitehtävä. Ja sitte kotitehtävä jälkee syön ruoka. Ruoan jälkee mä meen nukkuma. (Kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Haastatellut, jotka kävivät peruskoulua lähikouluissa, kuvasivat koulunkäyntiä haastatte-
luissa melko muodollisesti; 'aamulla menen kouluun', 'illalla teen läksyjä'. Oppivelvollisuus-
iän ylittäneet nuoret naiset, jotka opiskelivat maahanmuuttajille suunnatuissa kotoutumis-
koulutuksissa tai ammatillisessa koulutuksessa, kuvasivat opiskeluiden merkitystä laajem-
min. He pitivät opiskelua tärkeänä, ja siihen haluttiin panostaa myös vapaa-ajalla.

Vaikka opiskeluiden tärkeys oli vahvasti läsnä naisten puheessa, se ei ollut ongelmatonta. Opiskelu koettiin myös raskaana, voimavaroja kuluttavana ja väsymystä aiheuttavana. Lähes kaikki haastateltavat kuvasivat kokevansa opiskeluihin liittyvää kuormitusta, joka ilmeni vapaa-aikaan sijoittuvana väsymyksenä. Väsymystä kuvattiin itse väsymyksen käsitteellä tai kertomalla päiväunien tarpeesta koulupäivän jälkeen. Osalla nuorista naisista väsymyksen kokemus oli erityisen voimakasta. Voimakasta väsymystä kertoivat kokevansa eri ikäiset ja eri ajan maassa olleet informantit. Väsymyksen ja päiväunien tarvetta kuvattiin aiheuttavan pitkät opiskelupäivät, opiskeluiden määrä ja suomen kielellä opiskelun haasteet. Aina väsymyksen syytä ei puheessa kuvattu, vaan ennemminkin kuvattiin väsymystä osaksi vapaa-aikaa. Väsymyksen ja opiskeluiden raskauden kuvattiin rajoittavan sitä, mitä koulupäivän jälkeen jaksettiin tehdä, kuten alla olevassa lainauksessa afganistanilaistaustainen nuori nainen kertoo.

Tosi paljon väsyttää, päästä paljon kipeää... Mä tykkään koulun jälkeen mennä nukkumaan, menee kotiin nukkumaan ja istumaan. (afganistanilaistaustainen 25-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Kongolaistaustainen informantti kuvasi väsymystään nukkumisen kautta, joka rytmitti hänen päiviään.

[Arkipäivän] no mä oikeestaan herään, meen kouluun, oon koulussa, tuun kotiin, meen nukkumaan. Herään joskus, teen läksyt, jos mä jaksan. Takasi nukkumaan. (Kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Myös läksyjen teko ja kokeisiin lukeminen määrittivät osaltaan vapaa-aikaa niin arkena kuin viikonloppuisinkin. Seuraavassa lainauksessa afganistanilaistaustainen nuori nainen kertoo käyvänsä säännöllisesti läksykerhossa, koska kokee opiskelun itselleen tärkeäksi, mutta tarvitsee läksyjen kanssa apua.

Tiistaina viiva torstaina minä voin käydä [läksykerhossa] tekeen tehtäviä. Jos mä en mene tiistaina tai torstaina, sitten en voi tehdä tehtäviä. Mulle tärkeää tehdä tehtäviä ja opiskella, mulle tulee hyvä arvosana. (Afganistanilaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Toisaalta opintoja ja vapaa-aikaa myös rajattiin, kuten alla olevassa lainauksessa käy ilmi. Kiinalaistaustainen nuori nainen kertoi rajaavansa opinnot pois viikonlopusta ja keskittyvänsä silloin vapaa-ajan viettoon.

Viikonloppuna mä jätän opiskelua pihalle. Eli, vaikka ne on tekemättä, en mä halua miettiä. (kiinalaistaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Muutamalla informantilla arkipäivät eivät määrittäneet kodin ja opintojen rytmiin, vaan arkeen kuului myös lähisukulaisten luona vierailua ja harrastuksia, kuten seuraavassa lainauksessa käy ilmi.

[Arkipäivinä] herään, meen kouluun. Sitte sen jälkeen, koulun jälkeen tyyliin meen mummon luo. Sitten mä oon kavereitten kanssa. Ja sitten mulla on tanssiharkat, mä käyn tanssiharkoissa. Ja meen takas kotii. Sitten oon kännykällä, katon netflix:ii ja meen nukkumaa. (Kongolaistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Nuorten naisten kuvauksissa arjen ja viikonlopun välillä oli myös muita eroja. Kodin askareiden tekeminen sijoittui osalla arkeen ja osalla viikonloppuun. Osa nuorista naisista kertoi, että viikolla ei esimerkiksi siivottu, vaan keskityttiin arjen välttämättömiin askareisiin, kuten ruoanlaittoon, ja siivoukset hoidettiin suunnitellusti viikonloppuisin, kuten alla olevassa lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kertoo.

Sunnuntaina on työ, on kotityö aika. Vaatteet pesemistä ja siivous, tehdä ruokaa. Kato telkkarii. Mutta sunnuntai on paljo kotityö.

Haastattelija: Ja teettekö yhdessä kaikki?

Haastateltava: On, me tehtii kaikki. Jos mä siivoo, pikkusisko pestä astia ja joku tehdä jotaki muuta. (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Osalla nuorista naisista ja heidän perheillään viikonpäivät rakentuivatkin suunnitelmallisesti opiskeluiden, kotitöiden, uskonnon harjoittamisen, perheen kanssa vietetyn ajan tai kavereiden tapaamisen vaihteluihin, kuten afganistanilaistaustainen nuori nainen kuvaa seuraavassa lainauksessa.

Viikonloppuna minä, meillä on järjestys siivoo kotona. Joskus minun vuoro, mä siivota koti... Minä enemmän arkipäivänä kävelen kiertä keskustaa, koska arkipäivä koulun jälkeen voi mulla usein on aikaa. Mutta viikonloppuna mulla ei ole paljon aikaa mä pääse shoppaileen tai mene kiertelemään keskustaan... Viikonloppuna on mulla enemmän [ohjelmaa], koska pitää mennä siellä [uskonnolliseen tilaisuuteen] ja sitten opiskella ja siivota. Koska pitää viikonloppuna siivota, sitten arkipäivä ei tarvitse siivota, koska meillä on opiskelu. (afganistanilaistaustainen 17-vuotias, asunut Suomessa 3 vuotta)

Uskonnon harjoittamiseen liittyvät tilaisuudet rytmittivät osaltaan haastateltujen nuorten naisten vapaa-aikaa. Tutkimukseeni osallistuneet naiset nostivat uskonnolliset tilaisuudet esiin vapaa-ajan kuvauksissa, toisin kuin Anu Isotalon (2015, 216) somalityttöjen elämään liittyvässä tutkimuksessa, jossa moskeijassa käyntiä tai Koraanin opiskelua ei juuri kuvattu. Eron taustalla voidaan tunnistaa tutkimuslähtökohtaisia syitä; omassa tutkimuksessani en keskittynyt naisten omiin määritelmiin vapaa-ajasta, vaan tein rajauksen itse tarkastelemalla vapaa-aikaa koulun, opintojen ja työn ulkopuolisena aikana. Uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen oli suurimmalla osalla haastatelluista nuorista naisista säännöllistä ja vii-

koittaista toimintaa, joka osalla painottui viikonloppuihin. Alla olevissa lainauksissa kongolaistaustaiset nuoret naiset kuvaavat tyypillistä viikonloppupäiväänsä. Tällaiset kuvaukset olivat tyypillisiä informanteille uskonnosta riippumatta. Suurimmalla osalla uskonnollisiin tilaisuuksiin yhdistyi myös kavereiden tapaaminen.

Sit sunnuntaina mä herään. Sit meen kirkkoon aamulla. (kongolaistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Mun viikonloppu alkaa niinku lauantai aamu, ni on kirkko puolipäivä. Ja sen jälkeen oon vaan kavereiden kaa. (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Osalla haastatelluista uskonnollisia tilaisuuksia oli useampi viikossa, kuten alla olevassa lainauksessa afganistanilaistaustainen nuori nainen kertoo.

Sitten meillä on jotain, joka tapahtuu afgaanilainen lauantaina, joka lauantai. Ja menen sinne... Meillä on kolme tapaamista viikossa; joka torstai yöllä ja toinen on perjantai, opiskelee koraani... ja sitten joka lauantai. (afganistanilaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Ohjattuihin harrastuksiin osallistumisesta kertoivat aineistossa muutama oppivelvollisuusikäinen informantti, joka oli asunut Suomessa jo useamman vuoden. Harrastukset liittyivät liikunnan ja musiikin harrastamiseen. Informanteilla saattoi olla säännöllisiä ohjattuja harrastuksia yksi tai useampia. Yhdellä informantilla ohjattuihin harrastuksiin osallistuminen oli aktiivista, kuten seuraavassa lainauksessa käy ilmi.

*No perjantaina on tanssiharkat ja lauantaicin... Sitten futistreenit o kans tiis-
taisin, keskiviikkoisin ja sunnuntaisin. (Kongolaistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)*

Tanja Kaivola ja Hannele Rikkinen (2003, 178) kuvaavat harrastusten kasaantumista kansuomalaisilla nuorilla. Vaikka monilla tämänkään tutkimuksen informanteista ei ollut säännöllisiä ohjattuja harrastuksia, on syytä muistaa, ettei harrastuksiin osallistumattomuutta voi tulkita lähtökohtaisesti passiivisuuden kautta. Vapaa-ajan aktiivisuutta voivat tuottaa monet muut itsenäisesti, kavereiden tai perheen kanssa toteutetut aktiviteetit.

(Honkasalo 2011, 137.) Maahan muuttaneiden nuorten harrastamista onkin tutkittu ohjatun harrastustoiminnan lisäksi omaehtoisena harrastamisena, jossa huomiota on kiinnitetty esimerkiksi lukemiseen, käsitöihin tai keräilyharrastamiseen (Harinen 2005, 33).

Harrastamista tarkastellessa on tärkeää huomioida harrastamisen kulttuurinen konteksti. Harrastaminen käsitteenä voi olla maahan muuttaneelle vieras, eikä omaa vapaa-aikaa sen vuoksi kuvata harrastamisen käsitteen kautta ainakaan maassaolon alkuvaiheessa. Alla olevassa lainauksessa kiinalaistaustainen nuori nainen kuvaa, kuinka pohdinnat omista harrastuksista sijoittuvat nimenomaan Suomeen. Haastattelussa hän myös kuvasi vapaa-aikaansa aiemmassa asuinmaassa ja suurkaupungissa aktiiviseksi. Hänen kohdallaan voidaan huomioida myös suhteellisen pitkä maassaoloaika, jolloin ymmärrys suomalaisesta harrastuskulttuurista oli tullut hänelle jo tutuksi.

Suomessa pitäis miettiä, mitkä on mun harrastuksia, mistä minä tykkään, mits minä haluan tehdä tänään. (Kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Suurin osa haastattelemistani nuorista naisista oli ollut mukana nuorisotyön toiminnoissa, jossa toimin aiemmin itse ohjaajana. Haastatteluhetkellä toiminta oli jo päättynyt ja se nostettiin esiin vain muutamassa haastattelussa. Yksi, haastatelluista pisimpään maassa ollut alle 18-vuotias informantti, kertoi myös aiemmasta osallistumisestaan nuorisotalotoimintaan.

Arjen ja viikonlopun vapaa-ajan vaihteluiden ja sisältöjen lisäksi vuodenajat tuottivat nuorten naisten puheessa vaihtelua vapaa-aikaan. Talvi kuvattiin kylmänä ja pimeänä vuodenaikana, josta osa informanteista myös piti. Heille talvi mahdollisti erilaisia aktiviteettejä kesään verrattuna. Yhden haastatellun kertomana esimerkiksi hiihtäminen oli mielekäs talviaktiviteetti, kuten alla olevassa lainauksessa käy ilmi.

Mä en viihdy hirveesti auringossa... ku on talvi, sit pääsee hiihtämään. Koska, niin, se on ihan kiva mun mielestä hiihtää. Ja pitää hauskaa muuten vaan. Ei tarvi aina olla kesä. (kongolaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 7vuotta)

Talvi oli yllättänyt osan monipuolisuudellaan, kun ennen Suomeen muuttoa käsityksenä saattoi olla, että talvella Suomi seisahtuu ja elämä rajoittuu kotiin. Seuraavassa lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kuvaa talveen liittyviä kokemuksiaan mainiten talven tuovan helpotusta myös kesän allergiaan.

Afrikkalaiset sano, että Suomessa kun on talvi, ei saa mennä ulkona. Jos menee ulkona, se vois kuolla kylmä... Ihan normaalisti, menee koulussa ja kaikki työ jatkuu [talvella]. Suomalaiset talvella, ne tekee paljon työtä... enemmän kuin kesällä... Nyt on tottunu. Joo mä tykkään olla talvi, ku kesällä mä oon flunssaine, mulla on allergia. (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Etenkin kesää kuvattiin vapaa-ajan ja hauskanpidon ajaksi. Hauskanpitoon yhdistyivät kokemus vapaudesta ja kavereiden kanssa vietetty aika, kuten alla olevassa lainauksessa käy ilmi. Siinä informantti kertoo, jos ei lomalla matkustele, niin viettää aikaansa leväten ja kavereiden kanssa ulkona.

No mun vuosi, jos puoli vuotta kouluelämää ja sitten puolet taas siitä on vapaa-ajat, niin mä jos mä en mee muihin kaupunkeihin, niin mä oon kotona, mä nukun tosi tosi paljon, sitten oon kavereitten kaa ulkona enemmän kesällä. Mä tarkotin si kesällä. Ehkä eri, jotain erilainen ehtii tehdä kesällä. Ja sitten on taas perheen kaa, just ku mun vähän vaikea, kun joka vuosi on jotain erilainen, vaikka kun vertailee niitä. Mutta toi on ihan perus mun elämää. (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Kesää kuvattiin ajaksi, jolloin itsensä saattoi tuntea energiseksi, kuten seuraavassa lainauksessa käy ilmi.

No jotenkin sillai enemmän energiaa [kesällä]. Jaksaa tehdä kaikkee, ku talvella vaa väsyttää jotenki. (Kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Kesän vapaudessa korostui myös mahdollisuudet matkusteluun tai toiveet matkustelusta niin Suomen sisällä kuin ulkomaillakin. Osalle haastatelluista matkustaminen Suomesta oli jo tuttua, kun he olivat vierailleet ulkomailla asuneiden sukulaisten ja ystävien luona. Kaikki haastatellut olivat matkustaneet myös Suomen sisällä, lähinnä isoissa kaupungeissa. Osa oli käynyt Lapissa. Suomen sisällä tapahtuva matkustelu sisälsi asioiden hoitamista virastoissa, sukulaisten ja ystävien tapaamista, juhliin osallistumista tai muita retkiä. Loma-aikoina matkat saattoivat kestää pitkään, jopa useita viikkoja. Osa halusi olla kesällä enemmän muualla kuin omassa asuinkaupungissa. Osa nuorista naisista matkusteli tai haaveili matkustelusta myös aiempaan asuinmaahan. Veronika Honkasalo (2011, 144) ja Marja Tii-

likainen (2016, 128) toteavatkin, että maahan muuttaneilla matkustelu etenkin mahdollisuuksien mukaan aiempaan kotimaahan on osa prosessia, jolla rakennetaan omaa identiteettiä sekä suhdetta suomalaisuuteen.

4.4 Vapaa-ajan ihmissuhteet

Mä sanon, että elämä ei pärjää, jos ei oo kavereita, perhe ja sitte Jumala. ...sää [nuorisotyöntekijä] tai joku muu, jonka mä tunnen, vaikka ei vietä mitenkä paljon aikaa, niin tärkeitä kyllä tässä vaiheessa (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Yllä olevassa lainauksessa voidaan todeta kiteytyvän tutkimukseen osallistuneiden nuorten naisten vapaa-ajan ihmissuhteiden verkostot. Perhe, sukulaiset ja kaverit koettiin tärkeiksi. Yhteiskunta tarjosi tärkeitä kontakteja muun muassa nuorisotyön muodossa, joka koettiin tärkeäksi 'tässä vaiheessa'. 'Tässä vaiheessa' ilmaisulla tulkitseen nuoren kuvanneen nuoruuden ikävaiheen lisäksi suhteellisen lyhyttä maassaoloaikaa ja siitä johtuvia ohjauksen tarpeita. Uskonto ja uskonnonharjoittamisen mahdollisuudet olivat informanteille tärkeitä ja tarjosi mahdollisuuksia viettää aikaa etenkin samaa äidinkieltä puhuvien kanssa.

Ihmissuhteiden verkostot olivat haastattelemillani nuorilla naisilla heterogeeniset. Osalla oli perhettä ja sukulaisia Suomessa, osalla perhe ja suku olivat aiemassa asuinmaassa tai levittäytyneenä laajemmin maailmalle. Perheen merkitys korostui nuorten naisten puheissa, vaikka joukossa oli myös heitä, jotka eivät halunneet tärkeistä ihmisistä haastattelutilanteessa puhua haastavaan elämäntilanteeseen vuoksi. Perheen määritelmää myös laajennettiin, kun esimerkiksi perheen koirasta puhuttiin perheenjäsenenä.

Maahan muuttaneiden ihmissuhdeverkostoja tarkastellessa on hyvä muistaa, että maahan muuttaneilla perheen tai määritelmät voivat erota suomalaisesta ydinperheajattelusta. Toisaalta kantasuomalaisillakaan perhe ei määrity enää perinteisesti normitetun ydinperhemallin mukaan. Näin ollen haastattelemini nuorten naisten kuvaukset perheestä voivat

käsittää ydinperhettä laajemmin esimerkiksi transnationaaliset perhesuhteet, joissa perhe ei rajaudu yhteisen kodin tai edes yhteisen asuinmaan mukaan. (Peltola 2014, 115.)

Haastattelemani naiset kuvasivat perhettään tärkeimmäksi ihmissuhteiden verkoksi. Kiinnostavaa oli, että iällä oli merkitystä siihen, millä tavoin tärkeitä ihmissuhteita kuvattiin. Nuoremmat informantit rinnastivat kaverit perheenjäsenten rinnalla tärkeiksi ihmisiksi, kuten alla olevissa lainauksissa ilmenee.

Just perhe ja sitte muutama kaveri. (kongolaistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Kaverit ja perhe ja niin siinä oikeestaan (kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Täysi-ikäiset tai täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevat nimesivät tärkeimmiksi ihmisiksi etenkin perheenjäsenet, jolloin kavereiden merkitystä kuvattiin muulla tavoin, kuten alla olevassa lainauksessa. Tällä afganistanilaistaustaisella nuorella naisella oli sisaruksia Suomessa ja aiemmassa asuinmaassa.

Mulle tärkeimmät on vanhemmat ja sisarukset, ei muuta... Ystävätkin tärkeit, koska joskus mulle ei oo mitään, sitten mä menen kaverin, ystävän kanssa. (afganistanilaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että perheen kanssa vietetty aika on monikulttuurisille nuorille tärkeää ja jopa lisääntyy maahanmuuton myötä (Leinonen 2013, 21; Myllyniemi 2009, 32). Marja Peltola (2014, 128-129, 152, 186-187) on tunnistanut omassa tutkimuksessaan, että maahan muuttaneilla perheen merkitys voi korostua yhdessä viihtymisen ja perheen tarjoaman sosiaalisen ja emotionaalisen tuen myötä. Toisaalta perheen sisäistä dynamiikkaa voi haastaa eritahtinen kotoutuminen, joka tuottaa muutoksia vanhempien auktoriteettiasemaan samalla, kun nuoret voivat olla kompetentimpia toimimaan uudessa asuinmaassa. Eritahtisen kotoutumisen diskursseilla voidaan kuitenkin korostaa maahanmuuttoon liitettyä ongelmadiskurssia. Peltola tunnistaakin omassa tutkimuksessaan perheenjäsenten keskinäistä lojaalisuutta, jossa perheen sisäisiä konflikteja voidaan tulkita tavallisiksi perhe-elämään liittyviksi konflikteiksi maahanmuuton taustan sijaan. Tällaisia konflikteja ei ole mielekäästä tulkita kulttuurisina ja eritahtisen kotoutumisen tuottamina.

Haastattelemini nuorten naisten kaverisuhteet olivat paikallisia ja globaaleja. Osa kavereista asui samassa kaupungissa tai maassa, osa taas aiemmassa asuinmaassa tai muissa maissa ympäri maailman. Alla olevassa lainauksessa informantti tuo esiin globaalien kaverisuhteiden merkityksen oman historian muistelussa, jonka teknologia ja Internet mahdollistaa. Haastatteluissa nousi myös esiin, että kaikkiin kavereihin ei voitu pitää yhteyttä, koska pakolaisleirille jääneillä kavereilla ei ollut käytettävissä kännyköitä ja Internetiä.

Jos tulee Internet, on tosi kätevä. Tosi hyvä. Me jutteli monta tuntia, jos mulla on aika. Ku me nauretti ja muista mite me Afrikassa... On kiva, jos me muistetaan. (Kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Paikallisesti opiskelut tarjosivat haastattelemilleni nuorille naisille erilaisia ympäristöjä perheen ulkopuolisten ihmissuhteiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Kotoutumiskoulutuksessa opiskeltiin yhdessä toisten maahan muuttaneiden kanssa, kun taas muissa oppivelvollisuutta tai ammatillisia opintoja suorittamassa olevien nuorten naisten opiskeluryhmät olivat niin sanottuja sekaryhmiä, joissa oli sekä kantasuomalaisia että maahan muuttaneita. Tällaisissa sekaryhmissä opiskelevat nuoret naiset kuvasivat viettävänsä koulussa aikaa kantasuomalaisten, samasta maasta muuttaneiden ja muista maista muuttaneiden nuorten kanssa. Kotoutumiskoulutuksessa olleet kuvasivat viettävänsä opinnoissa aikaa etenkin samaa äidinkieltä puhuvien kanssa, vaikka puheessa oli kuvauksia myös kantasuomalaisten ja muiden maahan muuttaneiden kanssa tapahtuneista kohtaamisista kouluympäristössä.

Vapaa-ajan kaverisuhteiden kuvaukset vaihtelivat nuorten naisten puheessa, mutta yhteistä oli, ettei heillä ollut juurikaan kantasuomalaisten kanssa solmittuja vapaa-ajan kaverisuhteita. Kahta informanttia lukuun ottamatta haastatellut kuvasivat viettävänsä yleensä tai mieluiten vapaa-aikaansa saman äidinkielen ja kulttuurisen taustan omaavien kanssa. Kahdesta muusta naisesta toinen kuvasi kaveripiiriään monikulttuuriseksi, josta kuitenkin puuttuivat kantasuomalaiset. Kiinnostavaa onkin, että vain noin vuoden maassa ollut turvapaikanhakijana Suomeen tullut nainen, kuvasi muista poiketen yhdeksi vapaa-ajan kaverisuhteeksi kantasuomalaisen pariskunnan, johon oli tutustunut vastaanottokeskuksessa. Tämän tutkimuksen perusteella voidaankin olettaa, että kantasuomalaisten vapaaehtoistyöhön aktivoituminen viimeaikaisen turvapaikanhakijatilanteen vuoksi on luonut uudenlaisia väyliä kantasuomalaisten ja maahan muuttaneiden välille. Tämä osoittaa, että ihmissuhteiden rakentaminen kantasuomalaisten kanssa jo maahan muuton alkuvaiheessa on mahdollista, mutta vaatii yhteiskunnallista liikehdintää ja vuorovaikutukseen sitoutumista.

Samalla on tärkeää tunnistaa niitä ystävyyden merkityksiä, joita maahan muuttaneet antavat ihmissuhteille, jotka yhteiskunnallisesti tarkasteltuna rakentuvat vapaaehtoistyön tai ammatin kautta.

Antti Kivijärven (2015, 44-45, 84) mukaan kantasuomalaisten ja maahan muuttaneiden nuorten kaverisuhteet eivät ole tavattomia. Hänen tutkimuksensa mukaan isojen kaupunkien monietnisillä alueilla nuorisotiloilla käyvillä nuorilla on ystävinä ja tuttavina sekä maahan muuttaneita että kantasuomalaisia nuoria. Kivijärvi muistuttaa, että tutkimuksen rajautuessa nuorisotilatyön piiriin, osa nuorista jää tutkimuksen ulkopuolelle. Tällaisissa tutkimuksissa etenkin maahan muuttaneiden tyttöjen ja nuorten naisten ääni jää vähäisemmäksi, koska heidän osallistuminen nuorisotilatoimintaan on vähäistä. Myös Veronika Honkasalo (2011) kuvaa nuorisotyön sukupuolittuneisuutta, joka osaltaan sulkee pois tyttöjen ja nuorten naisten osallistumisen tapoja ja siten kaverisuhteiden solmimisen ja ylläpitämisen mahdollisuuksia nuorisotilaympäristöissä. Antti Kivijärvi (2015, 44-45, 84) mainitsee myös kielitaidon merkityksen kaverisuhteiden solmimisessa todeten monietnistien alueiden nuorisotiloilla käyvien nuorten puhuvan hyvää suomen kieltä. Tällöin kommunikointi kantasuomalaisten kanssa on vaivattomampaa. Voidaan olettaa, että nuorisotiloilla käyvät nuoret ovat jo pidempään maassa asuneita, kun omassa tutkimuksessani maassaoloaika oli suurimmalla osalla haastatelluista suhteellisen lyhyt ja kielitaito vielä melko heikko.

Maahan muuttaneet nuoret ovat aiemmissa tutkimuksissa kuvanneet kaverisuhteita ja kavereiden kanssa vietettyä aikaa itselle tärkeäksi. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että myöhemmällä iällä maahan muuttaneilla nuorilla kaveripiirit muodostuvat usein saman kulttuurisen taustan omaavista nuorista. (Myllyniemi 2009, 31; Peltola 2014, 226.) Myös tämän tutkimuksen haastatellut kertoivat saman suuntaista kokemusta niin kaverisuhteiden merkityksestä kuin niiden rakentumisesta. Vaikka kaveripiiri muodostuisi saman äidinkielen ja kulttuurisen taustan omaavista muista nuorista, on tärkeää muistaa, että yhteinen kokemus maahan muutosta ja samanlainen tausta eivät tuota etnisiin ryhmiin homogeneisyyttä, vaan ryhmien sisällä on kulttuurisia eroja. (Leinonen 2013, 39.)

Haastatteleman nuoret naiset kuvasivat saman äidinkielen ja kulttuuritaustan omaavien kavereiden olevan tärkeitä todeten kuitenkin, ettei kavereiden kansallisuudella ollut heille väliä. Samanlainen historia ja tausta kuitenkin teki kaverisuhteista 'helpompia', kuten alla olevassa lainauksessa käy ilmi.

Kongolaiset me puhutaan yhteinen kieli, on helpompi. Ja oma, sama kulttuuri, se helpottaa. (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Antti Kivijärvi (2015, 101) tunnistaa 'erilaisten keskinäistä solidaarisuutta', joka luo yhteenkuuluvuuden tunnetta samankaltaisen historian kautta ja tuo vuorovaikutukseen tietynlaista 'helppoutta'. Samantapainen historia mahdollistaa sanallisen ja sanattoman tuen erilaisuuden ja kategorisoinnin kokemusten keskellä. Sen vuoksi on tärkeää tunnistaa kuvauksen kaverisuhteiden 'helppoudesta' sisältävän monia merkityksiä pelkän yhteisen kielen ja kulttuurisen taustan sijaan. 'Helppouden' kokemusten taustalla voi olla rasismiin liittyviä kokemuksia. Onkin todettu, että rasismien kokemukset, kuten ulkopuolisuuden ja poissulkeamisen kokemukset voivat olla yksi tekijä, joka ilmenee vähäisinä kaverisuhteina kantasuomalaisen nuorten kanssa (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 37).

Osa haastattelemistani nuorista naisista kuvasi kaipaavansa kantasuomalaisia kontakteja suomen kielen oppimisen ja ystävyyden merkitysten vuoksi. Kantasuomalaisten kavereiden puuttuminen omasta vapaa-ajan kaveripiiristä kuvattiin johtuvan yhteisen kielen puuttumisesta etenkin maassaolon alkuvaiheessa. Yhteisen kielen puuttuminen ja sen aiheuttamat haasteet kohtaamisissa kantasuomalaisten kanssa tuottivat voimakkaita kokemuksia, joita kuvattiin surun, masennuksen ja häpeän kokemuksina, kuten afganistanilaistaustainen nuori nainen kuvaa seuraavassa lainauksessa.

Jos joku suomalainen puhuta minun kanssa ja minä en ymmärrä... sitten minulle tulee paljon surullinen olo, itkeä... ja masennus... Jos esimerkiksi sinä puhut minun kanssa, sitten minä ei ymmärrä, sitten minä häpeä. (afganistanilaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Kiinnostavaa on, että informantin voidaan tulkita kokevan vuorovaikutustilanteessa oman kielitaitonsa puutteelliseksi sen sijaan, että hän kokisi kommunikoinnin haasteet yhteiseksi vastapuolen kanssa. Kokemus vuorovaikutuksen epäonnistumisesta kulminoituu siten maahan muuttaneen kielitaitoon ja sen tuottamiin vuorovaikutuksen esteisiin. Sama nuori nainen kuvaa alla olevassa lainauksessa avoimuuttaan kulttuurien välisiin kaverisuhteisiin ja toiveitaan kaverisuhteista kantasuomalaisten kanssa. Samalla hän kuvaa kokemustaan erillisyydestä kantasuomalaisten sulkiessa pois vuorovaikutuksen mahdollisuudet kielitaidon oletettujen puutteiden vuoksi.

Mulle on ihan sama [mikä on toisen kulttuurinen tausta]. Mutta mulle on vain, mulle on tärkeää enemmän totta ihminen... Ei oo väliä afgaanilainen tai afrikalainen tai suomalainen. Tärkeää on enemmän on totta ihminen, ei valehtele ihminen... Joo haluaisin [kantasuomalaisia kavereita] joo, mutta jos minä ei hyvä puhu suomi, suomalaiset eivät tule, koska ne tietää, minä ei osaa mitään. Sitten ne ei tule minun lähelle. (afganistanilaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Edellä kuvatut lainaukset ovat otteita vasta muutaman vuoden Suomessa asuneen nuoren naisten haastattelusta. Kiinnostavaa on, että pidemmän aikaa Suomessa asunut informantti perusteli kantasuomalaisten puuttumista monikulttuurisesta kaveripiiristään jälleen kielitaidolla, mutta nyt kokemuksella kantasuomalaisten heikosta englannin kielen taidosta. Alla olevassa lainauksessa hän lisäksi kuvaa, ettei kantasuomalaisilla ole ollut mahdollisuutta jakaa maahan muuttaneiden keskenään jakamia kokemuksia ja niistä kumpuaavaa yhteistä huumoria, joka hauskanpidon lisäksi liitetään yleisesti vapaa-ajan kaverisuhteisiin (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 32).

Ku ne [kantasuomalaiset] ei osaa hyvin englantia, sitten niillä tulee sellainen tylsä tuntu... Me ollaan huumorintajuisia. No mun pitää sanoa, että jos tuo ihminen ei oo [huumorintajuinen], sitten se loukkaantuu helposti... Suomalainen loukkaantuu helposti. (kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Kantasuomalaisten kaverisuhteiden puuttumisen taustalla voidaan lainauksien mukaan tunnistaa kielitaitoon liittyviä merkityksiä maassaoloajasta ja kielitaidon kehittymisestä riippumatta. Kielitaito voi toimia mekanismina toiseuttavalle ja poissulkevalle käyttäytymiselle. Kiinnostavaa on, että haastatteluiden kautta voidaan tunnistaa prosessia, jossa maassaoloajan alun poissulkevaksi koettu vuorovaikutus kantasuomalaisten kanssa kääntyy toimijuudeksi, jossa kantasuomalaiset myöhemmin suljetaan itse pois omasta monikulttuurisesta vuorovaikutuskentästä. Haastatteluissa molempia poissulkemisen tapoja perusteltiin kielitaidon puutteilla. Kielitaidon toissijaista merkitystä poissulkemiselle voidaan kuitenkin tarkastella kriittisesti alla olevan lainauksen perusteella, jossa kongolaistaustainen viisi vuotta Suomessa asunut informantti kertoo käyttävänsä suomen kieltä saman äidinkielen

omaavien kavereiden kanssa. Lainausta osoittaa suomen kielen käytön mielekkyyttä vuorovaikutustilanteissa, joissa ei ole kielitaitoon tai muuhun kategorisointiin perustuvaa poissulkemista.

No mun kavereissa me oikeasti puhutaan paljon suomea, niin se on jotenkin, me silleen molempia yhtä aikaa. Kun on niin ku just helpompi, kun äidin kanssa käytä yhden kieli tai mummon kaa, tai sitten. Se on vähän helpompi käyttää molempia yhtä aikaa. Sekoittaa. (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta)

Voidaankin olettaa, että maahan muuttaneiden nuorten naisten kuvaukset kaverisuhteiden 'helppoudesta' saman äidinkielen ja kulttuurisen taustan omaavien kanssa ei rakennu vain suomen kielen taitoon tai taidon puutteisiin, vaan monirakenteisempaan kategorisointiin. Voidaankin tulkita, että kielitaito toimii näissä vuorovaikutusprosesseissa ja poissulkemisessa näkyvänä selityksenä ja perusteluna piilottaen samalla todelliset kategorisointiin liittyvät vuorovaikutuksen esteet. Samalla voidaan tunnistaa maahan muuttaneiden nuorten naisten kuvaukset kaverisuhteiden 'helppoudesta' muodostuvan kielitaidon merkitysten sijaan yhteenkuuluvuuden ja hyväksynnän kokemuksista.

Määrällisesti ja ajallisesti kavereiden tapaaminen vaihteli haastattelemini nuorten naisten puheessa. Osa kuvasi viettävänsä vapaa-aikaansa mieluummin perheen kanssa tai yksin, kun taas toiset viettivät enemmän aikaa kavereiden kanssa. Osalla kavereiden merkitys oli vähäisempää ja kavereiden kanssa vietettiin aikaa satunnaisesti, jos ei ollut muuta tekemistä. Toisaalta kavereiden kanssa vietettiin paljon aikaa myös kännykän välityksellä. Paras ystävä saattoi olla kaveri, joka asui eri maassa, jolloin videopuheluiden kuvattiin kestävän jopa useita tunteja kerrallaan. Osalla kavereita oli myös muissa kaupungeissa Suomessa. Toisaalta informantit kertoivat, että kännykkä toimi tärkeänä kommunikoinnin välineenä myös kavereihin, jotka asuivat samassa kaupungissa.

Sinikka Aapola (1992) kuvaa tyttöjen kavereiden kanssa vietetty aika liittyvän ajanviettoon, hauskanpitoon ja yhdessä harrastamiseen. Myös oma tutkimukseni osoittaa samansuuntaista tutkimustulosta ajanvieton ja hauskanpidon osalta. Haastattelemini nuorten naisten kaverisuhteiden merkitys yhteisen harrastamisen näkökulmasta voidaan tunnistaa, jos harrastamista tarkastellaan suomalaisiksi tulkittua ohjattua harrastustoimintaa laajemmin huomioiden nuorten harrastamisen monet tavat ja sisällöt.

Yhteisen ajanvieton, hauskanpidon ja yhdessä harrastamisen lisäksi tutkimuksessani nousi esiin kaverisuhteiden merkitys elämään liittyvien ongelmien käsittelyssä ja ratkaisemisessa. Kavereiden merkitystä kuvattiin esimerkiksi silloin, kun koki itsensä surulliseksi. Kavereiden kanssa vietetty aika kuvattiin vähentävän surullisuutta yhteisen käsittelyn tai sen unohtamisen kautta, kuten alla olevassa lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kertoo.

Jos sinulla on jotaki paha mieli ja mennä kavereitten kanssa ja juttele, ne välittää. Ei tule lisää paha olo. Jos mä mee yksi kotii ja ajattelet tosi paljo, se (paha olo) tulee lisää. (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Myös kiinalaistaustainen nuori nainen kuvaa kaverisuhteiden merkitystä asioiden jakamisen ja sitä kautta kuulluksi tulemisen kautta.

Mä kaipaen, että joku kysyy minulta 'hei, mitä kuuluu', 'meneekö kaikki hyvin'. Sitten mä voin ruveta kertomaan, mtäs tapahtui. Minu ei tarvitse pitää kaikkea sisään. Joo. Joskus mä tarvitse joku, jonku, että hän voi vain kuunnella. Häne ei tarvitse kertoa häne mielipide. No on hyvä, jos hän voi sanoa, mutta hän ei tarvitse, ei oo pakko. (Kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoret odottavat kaverisuhteiltaan luottamusta ja vastavuoroisuutta (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 32), jotka korostuivat myös tämän tutkimuksen haastatteluissa. Luottamus oli yksi tärkeimmistä kaverisuhteiden piirteistä nuorten naisten puheessa. Kavereiden kokeminen turvallisiksi nähtiin itselle tärkeänä asiana, mutta myös vanhempien kerrottiin toivoivan kaverisuhteiden rajaamista 'turvallisiin' kavereihin. Luotettavien ja turvallisten kavereiden nähtiin ohjaavan hyvään ja tavoitteelliseen vapaa-ajanviettoon. Alla olevassa lainauksessa afganistanilaistaustainen nuori nainen kuvaa kaverisuhteiden isoa merkitystä omaan toimintaan ja käyttäytymiseen.

Mä valitsen hyvät ystävät. Jos he eivät, ei hyvä ystävä... sitten mä teen väärin. Jos he eivät tee väärin, minäkin opin heiltä. (afganistanilaistaustainen 17-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Nuorten naisten puheessa oli läsnä kavereiden merkitys myös kotoutumisen näkökulmasta. Maahanmuuton alkuvaiheessa maahan muuton itse kokeneet kaverit tarjosivat tär-

keää tietoa uudesta maasta ja sen tavoista. Kotoutumista tuki mahdollisuus kokea yhteenkuuluvuutta yhteisen kielen ja kulttuuritaustan kautta sekä yhteisen maahanmuuton kokemuksen kautta. Toisaalta yhteiseen kulttuuritaustaan sekoittui myös uuden asuinmaan tuottamia uusia merkityksiä kaverisuhteiden ylläpitämiseen, kuten alla olevassa lainauksessa käy ilmi. Lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kuvaa, kuinka kaverisuhteet ovat muuttuneet uuden asuinmaan myötä samanlaisesta kulttuurisesta taustasta riippumatta. Hänen kokemustensa mukaan kaverisuhteet olivat tiiviimpiä aiemmassa asuinmaassa.

Afrikassa kaverit on on ihan ihanat. Suomessa mä en näe, mä en mene kaverin luona. Afrikassa mä meen kaverin luona ja nukku. On hyvä, tosi hyvä, friendship. (kongolaistaustainen 21-vuotias, Suomessa 5 vuotta)

Nuoren naisen kokemukset kaverisuhteiden erilaisuudesta uudessa asuinmaassa voidaan tulkita yhteiskunnan tuottamien rakenteiden kautta, jotka ohjaavat kaverisuhteiden rakentumista ja ylläpitämistä. Tämä haastaa myös käsityksiä kotiin pakotetuista nuorista naisista. Kokemus siitä, että Suomessa kavereiden luona vieraillaan vähemmän, voidaan nähdä paikantuvan suomalaiseen yhteiskuntaan perheen, kulttuurin ja uskonnon sijaan.

Haastattelemani nuoret naiset tarkastelivat suomalaiseksi tulkittua kaverikulttuuria myös kriittisesti. Suomalaiseksi tulkittua kaverikulttuuria tulkittiin lokeroivaksi, rajoittavaksi ja sääntöjen määräämäksi. Lokerointia koettiin tapahtuvan kavereiden jaottelulla kavereihin, tuttuihin ja ystäviin. Säännöt tulkittiin liittyvän esimerkiksi siihen, että kavereiden tapaaminen nähtiin tapahtuvan aikataulutetusti spontaanien tapaamisten sijaan. Kantasuomalaisten koettiin rajaavan tarkkaan kaverisuhteitaan esimerkiksi uskonnon, omien arvojen tai valittujen elämäntapojen mukaan.

Nuorten kaverisuhteisiin liittyvä tutkimus on osoittanut kaverisuhteiden rakentuvan suhteessa paikallallisuuteen, elämäntyyliin, harrastuksiin, arvoihin ja uskonnollisiin kysymyksiin. Toisaalta nuorten on ollut itse vaikea kuvata kaverisuhteiden rakentumisen taustoja ja merkityksiä siitä huolimatta, että nuoret arvottavat ja määrittävät kaverisuhteitaan erilaisten käsitteiden käytöllä (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 32-33.) Virpi Kautto (2009, 64) toteaa, että kaverisuhteisiin liittyvien määrittelyiden tarkastelu on haastavaa niihin liitettyjen kavereiden laadun ja syvyyksien vuoksi. Toisaalta ystävyys-suhteiksi

nimettyjen ihmissuhteiden laatu on syvempää kuin kaveri- ja tuttavasuhteiden. On kuitenkin muistettava, että käsitteitä ja määritelmiä luodaan arjessa jatkuvasti, jolloin määritelmät eivät ole yhtenäisiä tai vakaita.

Myös haastattelemieni nuorten naisten kaverisuhteiden kuvauksissa oli tunnistettavissa määrittelyjä kavereihin, koulukavereihin, ystäviin ja tuttaviin. Alla olevassa lainauksessa informantti kuvaa, kuinka kaverisuhteiden laatu vaihteli myös aiemmassa asuinmaassa. Erona oli se, miten vaihteluista puhuttiin ääneen.

Haastattelija: Onko sinulla parasta ystävää, ni onks seki, ettei Kiinassa määritellä?

Haastatelta: No en, emme määritellä, mutta me tiedämme, kuka on minun paras ystävä. Meidän ei pidä kertoa ulos. (Kiinalaistustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Toisaalta heidän kuvauksissaan korostui kaverisuhteiden määrittely 'helpoksi' jaetun kulttuurisen ja kielellisen taustan kautta. On todettu, että monikulttuuriset nuoret eivät aina itse kuvaa kaveripiirejä kulttuurisen taustan yhdistämäksi, vaikka tutkimukset näin osoittavat. (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 34-35.) Kokemukset kantasuomalaisten nuorten kaverisuhteiden lokeroinnista ja säännöistä voidaankin tulkita korostuvan maahanmuuton taustaan liitettyjen kategorisointien ja erillisyyden kokemusten kautta.

Kaikilla haastattelemillani nuorilla naisilla oli vapaa-ajan kaverisuhteita. Kaksi haastattelusta nuoresta naisesta kuvasi myös yksinäisyyden kokemuksia, jotka liittyivät aiemmassa asuinmaassa tai Suomessa vietettyyn aikaan. Liikuntarajoitteinen nuori nainen kuvasi yksinäisyyden kokemuksiaan etenkin aiemmassa asuinmaassa, jossa hän ei käynyt koulua ja vietti aikaansa lähinnä itsekseen kotona. Toisella yksin asuvalla nuorella naisella yksinäisyyden kokemukset liittyivät Suomessa vietettyyn aikaan, jolloin hän oli työttömänä ja vietti paljon aikaa yksin kotona.

Antti Kivijärvi ja Päivi Harinen (2009, 81-82) toteavat, että monikulttuuristen nuorten yksinäisyyden ja erilaisuuden kokemukset kietoutuvat yhteen, mikä voi vahvistaa vieraantumisen kokemusta. Onkin todettu, että monikulttuurisilla nuorilla yksinjäämisen riski on suuri. Toisaalta kummallakin haastattelemistani yksinäisyyttä kokeneista nuorista naisista sekä muutamilla muilla haastatelluilla oli kokemuksia myös myönteisestä yksinolosta. Myönteiseen yksin oloon liitettiin kokemus oman ajan rajaamista ja tilantunnusta nauttimista, jota

Suomessa asuminen heille mahdollisti. Alla olevassa lainauksessa kiinalaistaustainen nuori nainen kuvaa yksinolon myönteistä kokemusta liikuntaharrastuksen parissa.

No tää on tosi hyvä, ku Suomessa ei löydy niin paljon ihmisiä... joka päivä minulla on tilaa. (kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

4.5 Vapaa-ajan toimijuus

Tähän lukuun olen kerännyt tulkintojani haastattelemini maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan toimijuudesta ja sitä vahvistavista, mahdollistavista ja rajoittavista tekijöistä. Kuten aiemmin kuvasin, halusin paikantaa naiset puheensa perusteella maailmaan ja Suomeen tunnistaakseni kokemushistorian merkityksiä nykyhetken vapaa-aikaan. Samalla tavoin haluan tarkastella toimijuuden kokemuksia tämän historian huomioiden. Uskon tämän luovan omia merkityksiä toimijuuden kokemukselle ja rakentumiselle uudessa asuinmaassa. Naisten toimijuuden mahdollisuuksiin vaikuttavat merkittäväällä tavalla myös uuden asuinmaan ja yhteiskunnan tuottamat merkitykset. Uhriuttavalla ja huoleen perustuvalla puhettavalla rajataan naisten toimijuuden tunnistamista.

4.5.1 Toimijuutta vahvistavat tekijät

Nuorten toimijuuden muodostumisessa on muistettava, että nuoruus elämänvaiheena rakentuu monista valtarakenteista, jotka tuottavat, mahdollistavat tai rajoittavat toimijuuden toteutumista. Myös vapaa-aika on monella tapaa säänneltyä, ja nuoret neuvottelevat

vapauksista eri toiminnoissa ja ympäristöissä. (Määttä & Tolonen 2011, 6.) Maahan muuttaneiden nuorten naisten toimijuuden rakenteissa voidaan tunnistaa erityisiä elementtejä, jotka voivat rajoittaa mutta myös vahvistaa toimijuuden kokemuksia. Näitä pyrin tunnistamaan seuraavaksi raporttoimassani analyysissä.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten naisten puheessa ilmeni monia kuvauksia toimijuudesta. Havaitsin vapaa-ajan toimijuuden kuvausten taustalla uuteen asuinmaahan liittyviä merkityksiä. Nuoret naiset kuvasivat mahdollisuuksiaan Suomessa perustarpeiden, opiskelun ja työn kautta. Suomi tarjosi nuorten naisten puheessa mahdollisuuden turvalliseen ja tyytyväiseen elämään, jossa oli mahdollisuuksia kehittää itseään ja osaamistaan. Elina Leinonen (2013, 20) kuvaa tutkimuksessaan nuorten kokemuksia, jossa maahanmuutto tuotti etenkin myönteisiä vaikutuksia nuorten elämään. Informanttieni puheessa opiskelu oli tärkeää, ja sen merkityksiä kuvattiin kehittymisen, kielen ja yhteiskunnan oppimisen sekä työelämään siirtymisen näkökulmista. Yhteiskunnan tuki nähtiin elinehtona maassaolon alkuvaiheessa. Opiskelun jatkumona työelämää kuvattiin mahdollisuuksien luojana tulevaisuudessa.

Tarkastelin nuorten naisten kuvauksia vapaa-aikaan liittyvästä toimijuudesta vapaa-ajan ympäristöjen ja tilojen, resurssien ja sisältöjen sekä ihmissuhteiden näkökulmista. Tarkastelin toimijuuden kuvauksia myös siitä näkökulmasta, mitä tekijöitä naiset nimesivät toimijuutta mahdollistaviksi ja vahvistaviksi tekijöiksi. Olen koonnut alla olevaan taulukkoon haastattelemieni nuorten naisten toimijuuden kuvauksia, joita raportoin tässä luvussa.

Taulukko 1 Vapaa-ajan toimijuus - mahdollistavat ja vahvistavat tekijät

TOIMIJUUDEN KUVAUKSET	TOIMIJUUTTA MAHDOLLISTAVAT JA VAHVISTAVAT TEKIJÄT
VAPAA-AJAN YMPÄRISTÖT JA TILAT	
Liikkuminen kotikaupungissa	Vapaus liikkua Mahdollista Suomessa Bussikortti Kodin sijainti
Matkustaminen Suomessa ja ulkomailla	Kesä ja loma-ajat
Uskonnolliset tilaisuudet ja niihin liittyvät tilat	Mahdollisuus tilojen käyttöön – kirkon tilat, 'kotsali' kerhohuoneessa
VAPAA-AJAN RESURSSIT JA SISÄLLÖT	
Ajankäytön rajaaminen opiskeluiden, vapaa-ajan ja kotitöiden välillä	Ajanhallintataidot Opiskelutaidot Perheen rutiinit Mahdollisuus tehdä valintoja
Opiskelu vapaa-ajalla	Oma motivaatio Läksykerhon ohjaus ja tuki

Uskonnolliset tilaisuudet ja juhlat	Mahdollisuus osallistua Vapaus rajata osallistumista
Harrastukset	Oma motivaatio Maksuttomuus
Rento ja vapaa ajanvietto, hauskanpito	Vapaus päättää omasta ajanvietosta Kesä ja loma-ajat
Omien unelmien toteuttaminen	Nuorisotyön ohjaus ja tuki

VAPAA-AJAN IHMISSUHTEET

Kavereiden valinta ja yhteydenpito	Vapaus valita kaverit itse Vapaus tavata kavereita Yhteydenpidon rajaaminen Kännykkä ja eri sovellukset
Vastuunotto perheessä ja lähisuvussa	Vastuuntunto Halu auttaa ja ottaa osaa huolenpitoon Auttamisen tuottamat muut mahdollisuudet

Naisten kuvauksissa liikkuminen nykyisessä kotikaupungissa osoitti toimijuutta. Liikkumisen kuvauksissa oli läsnä itsenäisyyttä ja kokemusta kaupungin tuttuudesta. Naiset kuvasivat liikkuvansa kaupungissa yksin, perheenjäsenten ja kavereiden kanssa. Vuoden maassa ollut afganistanilaistustainen nuori nainen kertoi nimenomaan asumisen Suomessa mahdollistavan hänelle vapaan liikkumisen vapaa-ajallaan.

Täällä [Suomessa] mä pystyn itse käymään kaupassa ja monet asiat tehdä itse. (afganistanilaistustainen 18-vuotias, Suomessa 1 vuoden)

Myös Veronika Honkasalon (2011, 182) väitöskirjassa nousi esiin sama kokemus liikkumisen vapaudesta Suomessa. Kokemukset rajoitetusta liikkumisesta sijoittuivat aiempaan asuinmaahan, jossa esimerkiksi liikuttiin 'koko suvun kanssa'. Honkasalo myös havaitsi vanhempien tahtoa vahvistaa tyttöjen liikkumisvapautta asuessaan Suomessa. Marja Peltola (2014, 223) kuitenkin muistuttaa, että kokemus liikkumisen vapaudesta ei rakennu vain suomalaisen tasa-arvoympäristön kautta, vaan naisten liikkuminen rakentuu maahanmuuton myötä elämisen tapojen monimuotoisuuden kokemuksiin.

Maahan muuttaneiden nuorten naisten poissaoloa nuorisotyön palveluista tarkastellaan helposti liikkumisen näkökulmasta, jossa perhe ja vanhemmat nähdään liikkumista rajoittavana tekijänä. Tällöin nuorten naisten nähdään olevan pakotettuja olemaan kotona. Nuorten naisten kotonaoloa tulkitaan siten maahan muuttaneisiin kohdistetun uhriuttavan ajattelun kautta, jossa ei huomioida yhtä lailla kantasuomalaisten nuorten naisten kotona

viettämää aikaa ja siten kotonaolon monia merkityksiä. (Honkasalo 2011, 123-124.) Tällaista perheen tuottamaa liikkumista rajoittavaa toimintaa en löytänyt tämän tutkimuksen haastatteluissa.

Liikkumisen vapautta mahdollisti bussikortti tai kodin sijainti esimerkiksi lähellä keskustaa. Onkin todettu, että liikkumisen mahdollisuudet eri paikkojen välillä muuttavat yksilöiden paikkakokemuksia toimintaympäristöjen laajentamisen kautta. Mahdollisuus käyttää joukkoliikennettä on merkittävässä roolissa näiden ympäristökokemusten mahdollistajana (Kiilakoski & Kivijärvi & Gretscher & Laine & Merikivi 2011, 62). Joukkoliikenteen käyttömahdollisuudet tai lyhyet etäisyydet eivät kuitenkaan itsessään kuljeta nuoria paikasta toiseen, vaan liikkuminen vaatii esimerkiksi taloudellisia resursseja (Aaltonen 2009; Gretscher & Laine & Siivonen & Peltola & Myllyniemi 2011, 115).

Haastattelemiini nuoret naiset puhuivat liikkumisesta ja matkustelusta myös kotikaupungin ulkopuolella muissa kaupungeissa ja maissa. Matkustelu oli mielekkääksi koettua toimintaa, jota toivottiin ja josta haaveiltiin. Matkusteluun ja siitä haaveiluun liittyi toiveita mielekkästä ajanvietosta sekä kavereiden ja sukulaisten tapaamisesta. Haastateltavat olivat matkustaneet yksin tai perheenjäsenten kanssa. Matkustelu ulkomailla tai siitä haaveilu kuvasivat osaltaan naisten suhtautumista tulevaisuuteen ja sen mahdollisuuksiin. Kesä ja loma-aika oli naisten puheessa tärkein matkustelua mahdollistava tekijä. Kesään liitettiin toimijuuden merkityksiä myös sen tuottaman vapauden ja mielekkyyden kokemusten kautta.

Uskonnollisiin tilaisuuksiin ja juhliin liittyviä ympäristöjä ja tiloja kuvattiin toimijuuden näkökulmasta. Ne mahdollistivat itselle tärkeän ja mielekkään yhteisöllisen toiminnan. Näiden tilojen käyttämistä ja kokoontumisia tarjosivat kirkon työntekijät sekä mahdollisuus käyttää kerrostalon kerhohuonetta säännöllisiin kokoontumisiin.

Vapaa-ajan toimintojen ja sisältöjen näkökulmasta informanttien puheessa oli kuvauksia ajankäytöstä ja toimintojen sisällöistä. Naiset kuvasivat ajankäytön rajaamista opiskeluiden, kotitöiden ja muiden vapaa-ajan sisältöjen välillä. Ajankäytön organisointia mahdollistivat naisten puheessa ajanhallintataidot, opiskelutaidot sekä perheen rutiinit sekä mahdollisuudet tehdä itse päätöksiä ajankäyttöön liittyen. Etenkin opiskeluihin liittyvään ajankäyttöön liittyi opiskelutaidot ja ajanhallintataidot. Seuraavassa lainauksessa kiinalaistaus-

tainen nuori nainen kuvaa opiskeluiden ja vapaa-ajan merkitystä sekä omien ajanhallintataitojaan, jonka avulla hän rytmitti ajankäyttöään. Usean vuoden opiskelutausta oli harjaannuttanut hänen ajanhallintataitojaan.

No minulle vapaa-aika tarkoittaa, että se, että, eli opiskelun tai työ jälkeen minä saan oma rauha tekemään, mitä minä haluan. Ja se vois tuo mielenrauhaa minulle, et mun ei tarvitse öö murehtia mun työtä. Sain semmoinen oma rauha. Kun mä oon koulussa niin monta vuotta, joo, mä osaan hallita vapaa-aikaa helposti. (kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Opiskelun kokeminen tärkeäksi tuotti sen, että siihen käytettiin myös paljon aikaa, mutta samalla ajanhallinta ja opiskelutaidot mahdollistivat opiskeluiden rajaamisen esimerkiksi tiettyihin viikonpäiviin. Joidenkin mahdollisuudet osallistua läksykerhoon tuottivat puhetta toimijuudesta, jossa osallistuminen mahdollisti tuen ja avun sekä opinnoissa menestymisen, joka oli itselle tärkeä asia.

Perheen rutiinit nousivat vahvasti esiin ajanhallintaan liittyvässä kontekstissa. Usealle nuorelle naiselle oli tärkeää kotitöiden selkeä ja mielekäs rytmittyminen, kun ne sijoitettiin säännöllisesti joko arkeen tai viikonloppuun. Toisaalta puheesta ei välittynyt kotitöiden rajaamisen tausta ja se, kuka kotitöiden rytmittämisestä päätti. Toisaalta puheessa välittyi kokemus siitä, että ajankäyttöä kotitöihin oli mahdollisuus itse rajata. Rajausta tehtiin esimerkiksi sillä, että perheenjäsenten pyynnöistä huolimatta yhteisiin kodin askareisiin ei osallistuttu. Yksin asuva nainen taas kuvasi etenkin työttömyysaikana kaivanneensa kaveriteita, jotka olisivat voineet tukea sitä, että arjen askareet olisivat tulleet tehdyiksi. Kriittikinä uhriuttavalle puhetavalla voidaan siten haastatteluiden perusteella todeta, että perheen läsnäolo arjessa myös tukee arjen askareiden tekemistä.

Mahdollisuudet osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin ja juhliin olivat naisille tärkeitä. ja etenkin juhlia odotettiin ja niitä toivottiin olevan enemmän. Toisaalta naisten puheessa välittyi toimijuus, jossa omaa osallistumistaan uskonnollisiin tilaisuuksiin rajattiin esimerkiksi väsymyksen tai opiskelukiireiden vuoksi niiden toisaalta mahdollistaessa kohtaamisen saman kielen ja kulttuuritaustan omaavien kanssa. Uskonto tuottaa yhteisöllisyyttä ja kuulumisen tunnetta vastavoimana toiseuden ja vieraantumisen kokemuksille (Oikarinen-Jabai 2014, 138; Isotalo 2015, 56). Marja Tiilikainen (2003, 283-284) kuvaa uskonnon tarjoavan

maahan muuttaneille naisille mahdollisuuksia, selityksiä, voimavaroja ja jatkuvuutta. Uskontoon tukeutuminen osoittaa toimijuutta, jossa maahan muuttaneet naiset rakentavat elämäänsä muistojen, nykyisyyden ja tulevaisuuden merkityksissä. Maahanmuuton tai pakolaisuuden myötä kulttuurisia ja uskonnollisia tapoja tai normeja voidaan korostaa ja siten vahvistaa yhteisön olemassaoloa. Uudessa maassa ja elämäntilanteessa tavat ja normit myös saavat uusia muotoja ja merkityksiä. (Helander 2002, 110-111; Tiilikainen 2003).

Muuhun vapaa-aikaan, kuten erilaisiin nuorisotyön palveluihin, harrastuksiin tai säännölliseen kirjastossa käyntiin motivoi palveluiden maksuttomuus. Alla olevassa lainauksessa informantti nostaa esiin kirjastossa käynnin maksuttomaksi vaihtoehdoksi kirjojen ostamiselle. Kirjojen hinnan hän koki Suomessa korkeaksi.

Joo, mä käyn kirjastossa aika paljon. Ku, ku Suomessa kirja on niin kallista, joo. Joo ja kirjasto on hyvä juttu, ei tarvi ostaa. (Kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Osallistumalla nuorisotyön toimintoihin oli saatu tukea omien toiveiden ja unelmien toteuttamiseen. Tuki ja ohjaus unelmien tavoittelussa kuvattiin myös monimuotoisena oppimisprosessina, kuten alla olevassa lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kertoo. Haastattelussa hän myös totesi, että iän karttuessa hän halusi käyttää vapaa-aikaansa 'järkeviin juttuihin', kuten unelmaansa, joka voisi myöhemmin johtaa jopa työllistymiseen.

Ilman [nuorisotyön ohjausta] mä en ois niinku mun unelma... Nyt vaikka mä en oo mitenkään sillä aloittanut vielä, nyt oon oppinut paljon. Nyt vois suunnitella miten niinku aloittaa ja valmistuu ja tehdä oma päätös. (kongolaistaustainen teini-ikäinen, Suomessa 5 vuotta.)

Vapaa-aikaan sijoittui myös rento ajanvietto ja hauskanpito, joita mahdollistivat vapaus päättää omasta ajanvietosta ja kavereiden tapaamisesta. Kesän miellyttävä sää ja loma-aika mahdollistivat osaltaan mielekästä vapaa-aikaa. Alla olevassa lainauksessa kongolaistaustainen nuori nainen kertoo kesän ja loma-ajan tuottamista vapauden kokemuksista.

Kesä on mun mielestä. Tykkään uida, jos jaksan... Ja olla kavereitten kaa pajo ja olla keskustassa... Ja sitte olla paljo yöllä kavereitten luona. Sitte tehdä kaikkia vapauksia kesällä, ku sillo ei tartte mieltiä koulua ja kaikkia tämmösiä, ja koko päivä on niinku, kaiken voi suunnitella ite. Koko päivä aikaa ja tälle. Sitte, ku on koulua, ni se on niin ku kouluu ja sen jälkee ei välttämättä halua

tehä, ku vaa pari tuntii aikaa, sitten meet nukkumaa ja tylsää ja sillee. Ni se [kesä] o paljo vapaampaa. Sitte voi olla vaa kotona tai mennä kavereille yöks ja hengaila vaa, muutenki vaa ulkona. (Kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Vapaa-ajan toimijuudessa on havaittavissa ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä, jotka mahdollistavat toimijuutta. Toimijuutta määrittävät yhteiskunnan rakenteet ja palvelut, kuten esimerkiksi loma-ajat, nuorisotyön palvelut, ja maksuttomat palvelut ylipäättään. Myös perhe tuottaa kokemusta mahdollisuudesta kokea vapautta omassa vapaa-ajassa samalla kun se tuottaa kehyksiä arjen toimintoihin. Sisäisinä tekijöinä toimijuuden kuvauksissa nousevat esiin kokemus mahdollisuudesta suunnitella omaa vapaa-ajankäyttöään ja toisaalta erilaiset taidot rajata, suunnitella ja toteuttaa itselle mielekästä vapaa-aikaa.

Vapaa-ajan ihmissuhteiden kuvauksissa toimijuutta ilmeni liittyen kavereiden valintaan, yhteydenpitoon sekä vastuunottoon perheen ja lähisuvun kesken. Toimijuuden tunnetta tuottivat kokemus vapaudesta omien kavereiden valinnassa ja tapaamisessa. Seuraavassa lainauksessa kongolaistaustaiset sisarukset kuvaavat vapauttaan tavata kavereita.

Haastateltaja: Sovitteks te äidin ja isän kanssa just niistä menoista vai?

Haastateltava 1: Ei.

Haastateltava 2: Me voidaan mennä ite.

Haastateltava 1: Ei. Me sanotaan, että me mennään tonne. Ne on silleen, et okei, menkää vaan. (Haastateltava 1: Kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta, Haastateltava 2: Kongolaistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Toisaalta kavereille asetettiin tiettyjä ehtoja tai toiveita, jotka ohjasivat 'hyvien' kavereiden valintaan. Kavereiden suhteen pidettiin tärkeänä, että heillä on sama äidinkieli ja kulttuuritausta. Tällöin kaverisuhteet tulkittiin 'helpommiksi'. Toisaalta tätä valintaa perusteltiin myös mahdollisuudella jakaa samaa kulttuurista taustaa vapaa-ajan kaverisuhteissa. Kaveripiirin rajautuminen samaan etniseen ryhmään voi heijastaa myös vertaisuuden kokemusta, jossa samankaltainen historia ja kokemukset yhdistävät (Leinonen 2013, 40; Kautto 2009, 66).

Vaikka naiset kuvasivat toimijuuttaan kaverisuhteiden valinnassa, voidaan tätä tarkastella kriittisesti siitä näkökulmasta, millaisia mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden laajemmat

rakenteet yhteiskunnassa tarjoavat monikulttuuristen kaverisuhteiden rakentamiseen. Vaikka naiset kuvasivat kavereiden valintaa oman toimijuuden näkökulmasta, voidaan taustalta tunnistaa myös 'rodullistavaan' ja poissulkevaan jaotteluun perustuvia ulkoisia merkityksiä. Tätä näkökulmaa perustelee haastateltujen nuorten naisten kuvaukset vuorovaikutukseen liittyvistä pettymyksistä kantasuomalaisten nuorten kanssa. Kaveripiirin rajaaminen samaan kulttuuriseen taustaan saattaa myös heijastaa vanhempien toiveita (Leinonen 2013, 39).

Kaverisuhteiden ylläpitämisessä nousi esiin toimijuutta tapaamisten ja yhteydenpidon rajaamisen näkökulmasta. Naisten puheessa oli läsnä vahvaakin toimijuutta, kun kuvattiin yhteydenpidon rajaamista. Kännykkä toimi tärkeänä yhteydenpidon välineenä, mutta tilanteiden mukaan puheluihin ja viesteihin jätettiin myös vastaamatta. Sonja Kangas (2002, 29) kuvaa kännykkää nuorten sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen välineeksi, joka aikaan ja paikkaan rajautumattomana välineenä mahdollistaa itsenäisyyden, yksityisyyden ja rajaamisen mahdollisuuksia.

Vastuunotto muista perheenjäsenistä ja lähisuvusta tuotti kuvaksia toimijuudesta. Osalla naisista vastuu perheestä ja lähisukulaisista oli kiinteä osa vapaa-ajan toimintaa. Vastuun kuvauksissa oli läsnä omaa vastuunottoa ja halua auttaa ja pitää huolta tärkeistä ihmisistä. Kiinnostavaa oli, että esimerkiksi haastattelutilanteessa sisko saattoi kritisoida vastuun kasaantumista toiselle siskolle, joka ei kuitenkaan itse kertonut ei-toivotusta vastuusta. Lähisukulaisen auttaminen saattoi enemminkin tuottaa vapauksia, kun lähisukulaisen luona vietetty aika mahdollisti kavereiden tapaamisen heidän asuinalueellaan, jossa asui myös sukulaisia. Lähisukulaisten luona vietetty aika mahdollisti myös kavereiden tapaamista vanhempien tietämättä etenkin tilanteissa, joissa vanhemmat pyrkivät rajoittamaan kaveripiiriä. Samalla kun vanhempien kuvattiin rajoittavan kavereiden luona yökyläilyä, lähisukulaisen luona vietetty aika mahdollisti sen ehkä jopa vanhemmilta salaa, kun vanhemmille oli kerrottu, että yö vietetään sukulaisen luona. Kongolaistaustainen 16-vuotias kuvaa seuraavassa lainauksessa vastuunottoaan lähisukulaisesta, jossa yhdistyy kavereiden tapaaminen. Haastattelussa hän kuvasi myös vanhempien rajaavan kaveripiiriä, koska olivat huolissaan kaveripiirin vaikutuksista.

Siis mä oon aina auttamassa sitä [lähisukulainen]. Se on vähän huonossa kunnossa. Mä teen meille ruokaa ja sitte siivoonki siellä. Ja sitte mun kaverit tulee

välillä ja (sinne) yöks ja mä meen kavereitten luo yöks viikonloppusin. (kongo-laistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

4.5.2 Toimijuutta rajoittavat tekijät

Tutkimuksen aineistosta oli puhetta myös kokemuksista, joissa tunne toimijuudesta ei toteutunut. Aiemmissa tutkimuksissa nuorten osallistumisen esteet ovat näyttäytyneet käytännöllisinä, rakenteellisinä ja paikkakuntaakohtaisina. Nuoren henkiset, sosiaaliset ja fyysiset mahdollisuudet ja rajoitteet voivat tuottaa toimijuuden esteitä. Maahan muuttaneilla nuorilla esteitä on todettu tuottavan myös kielitaito tai uskonnolliset ja kulttuuriset tekijät. (Gretschel & Laine & Siivonen & Peltola & Myllyniemi 2011, 110-111.) Alla olevassa taulukossa on kuvattuna ne rajoitetun toimijuuden kuvaukset ja niiden taustalla tekijät, joita tunnistin aineistossa. Raportoin tässä luvussa taulukkoon koottuja havaintoja.

Taulukko 2 Vapaa-ajan rajoitettu toimijuus - estävät ja rajoittavat tekijät

RAJOITETTU TOIMIJUUS	TOIMIJUUTTA ESTÄVÄT TAI RAJOITTAVAT TEKIJÄT
VAPAA-AJAN YMPÄRISTÖT JA TILAT	
Omatoiminen liikkuminen kotikaupungissa	Ei käytössä bussikorttia Asuinkaupungissa suunnistaminen Liikuntarajoitteisuus
Matkustelu Suomessa ja ulkomailla	Taloudellisten resurssien vähäisyys/puute
VAPAA-AJAN RESURSSIT JA SISÄLLÖT	
Harrastus ja vapaa-ajan tarjonta	Tarjonta vähäistä Kalliit hinnat
Kotityöt	Työttömyys Vastuu kotitöistä Perheen rutiinit
Vapaa-ajan vietto, erilaiset toiminnot, hauskanpito	Ajan puute Väsymys Koulu ja opinnot Talvi ja kylmyys
Opintojen, työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen	Suomessa ei vaihtoehtoisia elämäntyyplejä
VAPAA-AJAN IHMISSUHTEET	
Ihmissuhteiden luominen	Ihmisten lokerointi (uskonto, päihteet)

	Kielitaito (myös puhekieli vs. kirjakieli) Väsymys ja voimavarojen puute Pettymyksen kokemukset
Kaverisuhteet ja kavereiden tapaaminen	Ihmissuhteiden virallisuus (ajan varaaminen) Suomessa aikaa vietetään enemmän kotona Ajanpuute Työttömyys Vanhemmat rajoittavat

Vapaa-ajan ympäristöissä ja tiloissa liikkumista naiset kuvasivat vain vähän toimijuutta rajoittavasta näkökulmasta. Liikkumista nykyisessä asuinalueissa rajoittivat muutaman naisen kohdalla bussikortin puuttuminen tai itsenäistä liikkumista rajoittava fyysinen vammaisuus. Vammaisuus ei kuitenkaan korostunut tämän naisen puheessa yleisesti toimijuutta estävänä tekijänä hänen saamansa monipuolisen tuen ja palveluiden vuoksi. Monella informantilla toiveissa ollut matkustelua Suomessa ja ulkomailla rajoittivat taloudelliset resurssit. Alla olevassa lainauksessa informantti kuvaa toiveitaan matkustelusta, joka ei ole mahdollista rahan puuttumisen vuoksi.

Ois kiva käyä joka paikassa maailmassa. Jos ois rahaa. Jos pääsis. (Kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Vaikka informantit kokivat asuinajasta riippumatta asuinalueidensa tutuksi, kaupungissa suunnistaminen tuotti kokemuksia erillisyydestä. 11 vuotta Suomessa ja Jyväskylässä asunut kongolaistaustainen nuori nainen kuvaa alla olevassa lainauksessa kokemuksiaan kaupungissa suunnistamisen haasteista ja niiden tuottamista erillisyyden kokemuksista.

En todellakaan tiää katuosotteita niinku esim. keskustassa, vaikka mä käyn paljon. Mä en tiää niin ku, mä tunnistan niitä paikkoja, mutta en niin ku tunne osotetta tai sellasta. Jos tulee vaikka esim. just pitäis mennä jonnekki osotteeseen, niin mä en välttämättä tiää sitä, mä vaan tunnistan sen. (kongolaistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Nuoren naisen sisko jatkaa kuvaten omia kokemuksiaan.

Täällä näyttää olevan vaa sillee, että kaikki tietää kaikki kadut, paitsi me. Aina ku on jotain tapaamisia jossaki tai vähän niinku sanoo, että tulkaa tälle kadulle, mä oon sillee öö, missä se on. En tiedä ollenkaan. (kongolaistaustainen 14-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Hankaluudet kaupungissa suunnistamiseen voidaan liittää myös vapaa-aikaan sijoittuvaan toimijuuteen, jossa nuorten oletetaan liikkuvan itsenäisesti tai vanhempien opastuksella. Tällaisten oletusten voidaan tulkita rajoittavan vapaa-ajan ympäristöjen hyödyntämistä, kun eri paikkojen löytämiseen tarvittaisiin perheen ulkopuolista tukea.

Vapaa-ajan resursseissa ja sisällöissä esiin nousi harrastustoiminnan ja vapaa-ajan aktiviteettien tarjonnan vähäisyys. Tarjontaa saatettiin verrata esimerkiksi aiempaan asuinmaahan, jossa isossa kaupungissa oli saatavilla helposti erilaisia vapaa-ajan aktiviteettejä, kuten alla olevassa lainauksessa kiinalaistaustainen nuori nainen kertoo.

En mä koskaan ole miettinyt mun vapaa-ajasta, ku mä olin Kiinassa. Joo, koska, jos mulla ei ollu mitään tekemistä [Kiinassa], mä vain menen ulos ja ulkona on sellainen konsertti, ulkona on kirjasto... mun ei tarvitse miettiä, mitä mun tarvitsis tehdä, mitkä on mun harrastukset, mä vain menen ulos ja sain kaveria ja juttele... Kiinassa mä vaan menen ulos ja okei, tässä on musikaali, noni mä, mä meen sinne... (kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Myöhemmin haastattelussa hän vielä toteaa kokevansa suomalaisen vapaa-ajan rajoittuneeksi.

Mä tuntu vähän, että tässä vapaa-ajan ajatuksia, ajatus vapaa-ajasta on vähä, hetkinen, limited, rajoittunu. Ku tässä ei löydy mitään. (Kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Myös aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet nuorten vapaa-ajan osallistumisen esteeksi kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuuden, jossa nuoria ei esimerkiksi kiinnosta olemassa oleva heille suunnattu toiminta. Toisaalta kokemuksiin on havaittu vaikuttavan myös maaseudulla ja kaupungissa asuvien nuorten mahdollisuuksien erilaisuus (Gretschel & Laine & Siivonen & Peltola & Myllyniemi 2011, 111). Voidaankin ajatella, että haastattemieni nuorten naisten kokemukset rakentuvat samalla tavalla. Suuresta kaupungista muuttanut kokee suomalaisen keskisuuren kaupungin tarjoaman vapaa-ajan toiminnan vähäiseksi. Sanna Aaltonen (2009) muistuttaa, että myöskään kaikilla suurten kaupunkien nuorilla ei ole käytössä kaupungin tarjoamia mahdollisuuksia, sillä ne jakaantuvat epätasaisesti. Vähäisen tarjonnan lisäksi Suomen vapaa-ajan toimintojen ja aktiviteettien hinnat koettiin korkeiksi.

Osalla nuorista naisista puheesta välittyi arjen askareiden ja kotitöiden vaikutukset toimijuuden kokemuksiin. Vaikka perheen rutiinien kuvattiin rytmittävän arjen ja viikonlopun elämää, joillakin naisille oli kokemuksia siitä, että kotiin liittyvät vastuut rajoittavat vapaa-ajan toimintaa ja valintoja. Opiskeluihin liittyi myös toisinaan väsymystä, joka rajoitti vapaa-ajan resursseja, kuten alla olevassa lainauksessa käy ilmi.

[Opintojen jälkeen] tosi paljon väsyttää, päästä paljon kipeä, mutta pakko mennä tehdä ruokaa, kaikki on nälkä... Mä tykkään koulun jälkeen mennä nukkumaan, menee kotiin menee nukkumaan ja istumaan, ei tee ruokaa, ei pestä astioita. (afganistanilaistaustainen 25-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Myös työttömyys liitettiin kokemuksiin toimijuuden puutteesta. Näissä kuvauksissa työttömyyttä kuvattiin toimijuutta rajoittavaksi tekijäksi, jolloin esimerkiksi kotityöt jäivät tekemättä. Alla olevassa lainauksessa informantti kertoo työttömyyden kokemuksistaan ja tuen kaipuusta oman aktivoitumisen vahvistamiseksi.

Kun mä olin työttömänä, joo, kun mä olin silloin aikana, mä kaipasin, että joku tulee käymään. Että hän voi, että hän voisi, hän voisi saada minua ulos, hän voisi saada minua siivoamaan, siivoa kotia. (Kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että pitkittynyt työttömyys voi aiheuttaa mielenterveyden haasteita ja passivoitumista, kun työ ei ole rytmittämässä arjen toimintoja ja luomassa sosiaalisia suhteita. Työttömyyteen liitetty käsitys passiivisuudesta on osalla työttömillä todellisuutta, vaikka sen suora vastakkainasettelu aktiivisuuden kanssa ei ole mielekäästä. Onkin todettu, että yleisellä tasolla työttömyysaikana aikaa käytetään enemmän kotiaskareisiin ja leppäämiseen. Toisaalta työttömyyden aikana nuorten kyky hallita vapaa-aikaa on todettu heikommaksi työssä käyviin tai opiskeleviin nuoriin verrattuna. (Ylikännö 2011, 32-33, 164.)

Muuta vapaa-ajanviettoa ja toimintaa sekä vapaa-aikaan sijoitettua hauskanpitoa kavereiden kanssa rajoittivat naisten puheessa ajanpuute ja väsymys, jotka liitettiin erityisesti opiskeluiden tuottamaan kuormitukseen. Toisaalta opintoihin haluttiin panostaa myös vapaaajalla, jolloin läksyt, kokeisiin lukeminen ja läksykerhoon osallistuminen veivät aikaa. Tutkimukset ovat osoittaneet, että vapaa-ajan lisääntymisestä huolimatta vapaa-aikaan sijoittu-

van kiireen kokemus on lisääntynyt (Ylikännö 2011, 19). Nuorten kokemuksen ajanpuutteesta ja kiireen tunnusta on tunnistettu johtuvan vapaa-ajan aktiivisuuden kasautumisesta. Toisaalta aika resurssina ei rakennu vain ulkoisista puitteista, vaan myös toimintojen mahdollisuuksista ja määristä. Syrjäytymiseen liittyen taas on tunnistettu kokemusta siitä, että aikaa on niin paljon, ettei tiedä, mitä sillä tekisi. (Gretschel & Laine & Siivonen & Peltola & Myllyniemi 2011, 110.) Haastattelemini nuorten naisten vapaa-ajassa oli monia toimintoja, mutta omassa puheessaan he sijoittavat ajanpuutteen kokemukset etenkin opiskeluun ja sen raskauteen, eikä niinkään aktiviteettien kasaantumiseen. Voidaankin olettaa, että heidän kohdallaan uuden kielen oppiminen ja kotoutumisen laaja-alainen prosessi vaatii voimavaroja, jotka tuottavat kiireen ja väsymyksen tunteita vapaa-aikaan.

Mielekästä vapaa-ajanviettoa rajoittavana tekijänä naiset mainitsivat myös talven ja sen kylmyyden. Toisaalta kokemukset talvesta yllättivät myös positiivisella tavalla. Ennen maahan muuttoa osalla oli käsitys, että talvella Suomessa ei voi tehdä oikein mitään. Yhteiskunnalta odotettiin panostusta nuorten vapaa-ajan sisältöihin erityisesti talviaikaan sen koetun raskauden ja haasteellisuuden vuoksi.

Osa naisista kuvasi opintojen, työn ja vapaa-ajan yhteensovittamista elämäntyylien vaihtoehtojen puuttumisen näkökulmasta. Vaihtoehtoina koettiin olevan vain opiskeluiden kautta siirtyminen työelämään tai kotiin jäämisen mahdollistava perheen perustaminen. Alla olevassa lainauksessa afganistanilaistaustainen nuori nainen kuvaa ristiriitaisia kokemuksiaan elämäntapavalintoihin liittyen vertaillen kokemuksiaan Suomessa ja aiemmassa asuinmaassa.

...koulu on tosi tosi mukava. Pitkä, mutta... Mä opin, mä opin suomen kieltä. Hmm. Ja opin yhteiskuntaa. Tosi tärkeä elämä ja mä asun Suomessa ja on pakko paljon tietää, mitä tapahtuu... Iranissa paljon miehet menee töihin ja naiset istuu kotona... ja ehkä hoitaa lapsia ja menee kaverin kotia ja siskon kotia. Suomessa erilaista, pakko mennä töihin... Minä en tykkää. (Afganistanilaistaustainen 25-vuotias, Suomessa 3 vuotta)

Toisaalta osalla naisista oli vahva ajatus työelämään siirtymisestä, ja vaihtoehtojen vähyyden kokemus yhdistyikin opintoihin liittyvään väsymyksen kokemukseen. Tarja Juvonen (2015, 44) tarkastelee toimijuuden rakenteita yhteiskunnallisten traditioiden kautta, jossa yhteiskunta luo odotuksia yksilön toimijuudelle. Näitä ääneen lausuttuja odotuksia nuoret

kohtaavat yhteiskuntaa edustavien viranomaisten puheessa. Odotukset luovat ristiriitaisuutta toimijuudelle. Nuorilla on mahdollisuuksia valita, mutta odotusten rajoittamisessa raameissa. Marja Peltola (2014, 104-105) kuvaa, että maahan muuttaneissa perheissä myös vanhemmat toivovat ja ohjaavat nuoria kouluttautumaan uudessa kotimaassa.

Ihmissuhteisiin liittyvää kokemusta toimijuuden rajoituksista oli tunnistettavissa ihmissuhteiden luomiseen ja niiden ylläpitämiseen liittyen. Ihmissuhteiden solmimista kuvattiin rajoittavan kokemus suomalaisesta ilmapiiristä, jossa tapahtuva lokerointi määrittää kaveriesuhteita. Lokeroinnilla kuvattiin sitä, että Suomessa ihmissuhteita solmittiin etenkin sellaisten henkilöiden kanssa, jotka edustivat samanlaisuutta itsensä kanssa esimerkiksi uskonnon, elämänkatsomuksen tai päihteidenkäytön näkökulmista. Onkin tunnistettu, että nuorten poissulkemisen tavat voivat olla hyvin hienovaraisia, mutta silti vahvoja merkityksiä luovia, jolloin vetäytyminen, ilmeet ja eleet luovat hierarkioita ja rakenteita nuorten sosiaalisten suhteiden kenttään. 'Erilaisiksi' tulkittuihin nuoriin kohdistettua rasismia on sen vuoksi vaikea tunnistaa. (Gretschel & Laine & Siivonen & Peltola & Myllyniemi 2011, 115-116; Kivijärvi 2015, 96-97.)

Kiinalaistaustainen nuori nainen kuvaa alla olevassa lainauksessa kokemuksiaan suomalaiseksi koetusta kavერიpiirin rajaamisesta eri elämäntyylien välillä. Kuvauksessa hän tuo esiin kokemuksiaan uskontoon liittyvistä rajauksista, joita hän ei tunnistanut vapaa-ajastaan aiemmassa asuinmaassa. Suomessa haastateltu ei halua rajata kavერიpiirään uskonnon mukaan, mutta kokee, että nähdynsi tuleminen alkoholia käyttävien kavereiden seurassa ei ole hyväksyttyä.

Kiinassa mä voin no semmonen alkokäyttäminen, ihminen joka käyttää alkoholia vois olla minu kaveri, mun kaveri saa tupakkaa. Mun kaveri saa olla, mitä hän haluaa olla... mun kaveri vois olla uskomassa. Ne ei oo riidoissa, ei oo semmonen konflikti. Tässä joskus mulle tulee semmonen ahistus tunne, jos mun seurakunnan kaveri näkevät, että mä oon semmonen, joka käyttää alkoholi... Tässä Suomessa on semmone, te tykkäätte määritellä paljo. Tätä minä en käsentä... Kiinassa on semmone, okei sä oot muslimi, islaminuskoinen, so what. Ja mä oon kristitty. Me voijaan olla kavereita, me voijaan käydä ulkona, huvitella. (kiinalaistaustainen 27-vuotias, Suomessa 10 vuotta)

Myös kielitaito koettiin rajoittavaksi tekijäksi ihmissuhteiden rakentamisessa. Kirjakielen painottumisen opetuksessa ei koettu tarjoavan riittävää osaamista ihmissuhteiden solmimisen näkökulmasta. Myös suomalaisten englannin kielen taitoa epäiltiin, jotta ihmissuhteita olisi voitu solmia kantasuomalaisten kanssa. Koettu väsymys ja voimavarojen vähyys kuvattiin yhdessä pettymysten kokemusten kanssa vaikeuttaneen kontaktien solmimista etenkin kantasuomalaisten kanssa. Onkin ymmärrettävää, että naiset kuvasivat ihmissuhteiden solmimisen helpommaksi saman äidinkielen ja kulttuuritaustan jakavien kanssa.

Antti Kivijärvi (2015, 104) havaitsi tutkimuksessaan maahan muuttaneiden ja kantasuomalaisten nuorten vuorovaikutuksessa etäkohteliaisuutta, jota ylläpitää kulttuuriset tulkinnat ja kielitaito. Vuorovaikutusyritykset saatetaan jättää tekemättä ennemmin kuin ryhdytään kielellisesti ja kulttuurisesti haastavaan vuorovaikutustilanteeseen.

Nuorten naisten kokemat hankaluudet kaverisuhteissa kantasuomalaisten kanssa olivat monenlaisia. Puheesta välittyi tiettyä toimijuutta, jossa nuoret naiset kuvasivat kokeneensa pettymyksiä yrittäessään tutustua kantasuomalaisiin maassaolon alkuvaiheessa. Myöhemmin hankaluudet kääntyivät toimijuudeksi, jossa kuvataan syitä siihen, miksi he itse aktiivisesti sulkevat pois kaverisuhteita kantasuomalaisten kanssa. Pettymyksen kokemukset muuttuvat siten käänteiseksi toimijuudeksi, jossa kantasuomalaisia suljetaan pois ja kaverisuhteita ylläpidetään muiden maahan muuttaneiden kanssa. Kiinnostavaa onkin, että samalla kun tutkimukset osoittavat suomalaisnuorten kansainvälistymisen ja erilaisten elämäntapojen ja moninaisuuden hyväksymisen lisääntyneen, kokevat Suomessa asuvat maahan muuttaneet nuoret naiset haasteita kaverisuhteiden solmimisessa kantasuomalaisten kanssa. Toisaalta tutkimukset ovat myös osoittaneet traditionaalisten asenteiden olemassaolon jälkimodernin ajan ristiriitaisessa ajassa. (Helve 2005, 210-211.)

Jussi Ronkainen (2009, 40) muistuttaa, että tulkinta suomalaisuudesta etnisesti suppeana kulttuurina rajoittaa kokemusta suomalaisuuden neuvotteluihin mukaan pääsyyn. Tällöin suomalaisuuden kokemus vaatii kapeaan suomalaisuuteen sisääntuloa ja -pääsyä. Kokemus neuvottelujen mahdollisuudesta on kuitenkin rajoittunut, kuten Jukka-Pekka Litja (2009, 50-51) toteaa kuvatessaan ihonvärin ja kulttuurisen taustan vaikuttavan siihen, millaisia mahdollisuuksia maahan muuttaneella nuorella on neuvotella ja määritellä omaa yksilöllisyyttään ja suhdettaan yhteisöön ja sen toimintaan. Marja Peltolan (2014, 231) mukaan kaverisuhteiden tärkeyden lisäksi monikulttuuriset nuoret kokevat etnisyyteen perus-

tuva ja poissulkevaa kategorisointia pyrkiessään rakentamaan ihmissuhteita ja osallistumaan vertaisryhmiin. Nuoret myös toimivat vastustaen ja kyseenalaistaen etnisiä stereotyyppioita.

Olemassa olevien ihmissuhteiden ylläpitämistä naiset tarkastelivat asuinympäristönsä näkökulmasta. Suomalaiseksi koettujen tapojen koettiin vaikuttavan omiin ihmissuhteisiin niin kantasuomalaisten kuin muiden maahan muuttaneiden kanssa. Ihmissuhteet koettiin Suomessa virallisemmiksi, mitä kuvattiin muun muassa sillä, että kavereiden tapaaminen tulisi suunnitella ja aikatauluttaa spontaanien tapaamisten sijaan. Toisaalta monella informantilla kavereiden tapaaminen sijoittui säännöllisesti esimerkiksi arkeen tai viikonloppuun kotitöiden ja muiden kiireiden vuoksi.

Haastatteluissa nousi esiin myös kokemus siitä, että lähtömaahan verrattuna Suomessa vietetään yleisesti aikaa enemmän omissa kodeissa. Kodissa vietetty aika tulkittiin suomalaisuuteen liittyväksi tavaksi. Kulttuuri onkin moniulotteinen tekijä, joka ohjaa ajankäyttöä ja luo normeja 'oikealle' ja 'väärälle' ajankäytölle. Näistä normeista poikkeaminen voi olla leimaavaa ja tuottaa tilanteita, joissa omia valintoja joutuu perustelemaan. (Ylikännö 2011, 20.) Anu Isotalo (2015, 221) kuvaa omassa tutkimuksessaan tunnistaneensa maahan muuttaneiden nuorten viettävän vähän aikaa kavereiden kanssa, koska sopivista kokoontumistiloista on puutetta. Voidaankin ajatella, että informanttien kokemus omissa kodeissa viettämisestä ajasta nivoutuu yhteen myös vuodenaikojen tuottamiin rajoituksiin siitä, missä tiloissa vapaa-aikaa voisi viettää esimerkiksi talvella.

Vanhempien kuvattiin jossain määrin rajoittavan vapaa-ajan ihmissuhteita ja kavereiden tapaamista. Vanhemmat eivät aina kokeneet kavereita luotettaviksi ja hyväksi seuraksi. Toisaalta kuvattiin myös sitä, kuinka sai itse päättää liikkumisestaan. Tällöin vanhempien rajoittamiset jäivät puheen tasolle, eikä niihin liittynyt esimerkiksi kotiin sulkemista, vaikka yökyläilyä rajoitettiin.

Mä en ikinä pääse sinne kaverille yökylään... Ne [vanhemmat] sanoo, ettei ne halua, että mä oon kokoajan, että me mennään muka jonnekki. Mut ei me mennä minnekkää. (kongolaistaustainen 16-vuotias, Suomessa 11 vuotta)

Nuorten naisten tulkinnan mukaan vanhempien pyrkimykset rajata vapaa-aikaa liittyivät etenkin kaverisuhteisiin, joita ei koettu turvalliseksi. Toisaalta turvallisten kavereiden va-

linta oli otettu osaksi myös omaa toimijuutta, jossa kavereiden valintaa 'hyvien' ja 'huonojen' kavereiden välillä pyrittiin tekemään itse. Elina Leinonen (2013, 28) kuvaa omassa tutkimuksessaan nuorten kokemuksia vanhempien kontrollista kaverisuhteisiin liittyen. Kontrolli voitiin kokea liian rajoittavaksi, vaikka nuoret samalla kokivat oman perhekulttuurinsa suomalaiseksi tulkittua vapaampaa perhekulttuuria paremmaksi.

5. KOHTI VAPAA-AJAN TOIMIJUUDEN TUNNISTAMISTA

Olen tässä tutkimuksessa tarkastellut Suomeen muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan sisältöjä ja toimijuutta sukupuolentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen teorioiden valossa. Olen tarkkaillut työssäni uhriuttavaa ja huoleen keskittyvää puhetapaa, jossa länsimaiden ulkopuolelta maahan muuttaneisiin nuoriin naisiin kohdistuu 'rodullistavaa' kategorisointia. Tällaiset puhetavat kategorisoivat nuoria naisia alisteiseen asemaan suhteessa perheeseen ja kotiin uskonnon ja kulttuurin vaikutuspiirissä. (mm. Honkasalo 2011; Peltola 2014.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut tarkastella uhriuttavaa ja huolipuheeseen keskittyvää puhetapaa kriittisesti ja tarjota maahan muuttaneille nuorille naisille mahdollisuus sanoittaa itse omaa elämäänsä vapaa-aikaan liittyvässä kontekstissa.

Olen tässä tutkimuksessa ollut kiinnostunut nuorten naisten kuvauksista vapaa-ajan merkityksistä ja toimijuudesta sekä toimijuutta vahvistavista ja rajoittavista tekijöistä. Samalla olen tietoinen siitä, että haastattelemani nuoret naiset eivät edusta yhtä ja samaa, vaan nuorten naisten puheessa risteilevät monella tavalla erilaiseksi ja samankaltaisiksi koetut merkitykset (Lempiäinen 2000, 30). Haastattelemini nuorten naisten sulkeminen yhteen 'maahan muuttaneiden ryhmään' loisi stereotypioita ja estäisi näkemästä eroja kategorioiden sisällä. Tällainen ajattelutapa vahvistaisi ennakkokäsityksiin perustuvia ajatusmalleja, jotka tuottavat ja ylläpitävät maahan muuttaneisiin naisiin kohdistettuja 'rodullistavia' ja uhriuttavia ajattelutapoja. (Worchel 2007, 28-29.) Länsimaiden ulkopuolelta maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaa tutkittaessa on samalla tärkeää huomioida,

että perinteiset länsimaisesti tuotetut moniarvoisuutta kuvaavat käsitykset eivät pysty täysin selittämään nuorten naisten vapaa-aikaan linkittyviä käsityksiä sukupuolen ja perheen käsitteistä ja käytännöistä (Huraibi 2014, 180).

Tarkastelen tässä johtopäätösluvussa kriittisesti uhriuttavaa ja huolipuheeseen keskittyvää puhetapaa tutkimukseni tulosten kautta. Ensin nostan esiin maahan muuttaneiden nuorten naisten nuoruuden ikävaiheen tunnistamisen merkityksiä vapaa-ajan kontekstissa. Toiseksi tarkastelen maahan muuttaneiden nuorten naisten paikantumia, jotka luovat materiaalisia ja kokemuksellisia merkityksiä sekä rakenteita vapaa-ajan tuottamiseen. Kolmantena kriittisen tarkastelun kohteena ovat vapaa-ajan ihmissuhteiden rakentumisen helppous ja vaikeus. Neljänneksi luon katsauksen nuorisotyön kehittämisehdotuksiin, joita nostan esiin tutkimukseni tulosten kautta.

5.1 Uhriuttavasta puhetavasta nuoruuden ikävaiheen tunnistamiseen

Tutkimukseni osoittaa haastattelemini maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan toimijuuden muodostuvan liikkumisen, suunnittelun ja toteuttamisen vapauksista, jotka rakentuvat ulkoisten ja sisäisten tekijöiden tuottamina. Ulkoisina tekijöinä yhteiskunnan rakenteet mahdollisuuksineen ja velvoitteineen ovat merkittäviä tekijöitä nuorten naisten toimijuudessa vapaa-ajalla. Sisäisissä tekijöissä tiedolliset ja taidolliset kyvyt, kuten arjen ja ajanhallintataidot tukevat vapaa-ajan suunnittelua. Myös oma motivaatio ja vastuuntunto vaikuttavat siihen, mihin vapaa-aikaa käytetään. Toimijuutta vahvistavat perheen rutiinit, jotka ohjaavat kodin, opiskelun ja vapaa-ajan vuorottelua. Tutkimukseni tuo esiin, että maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan toimijuuden kokemukset linkittyvät vahvasti ympäröivään yhteiskuntaan ja sen tuottamiin merkityksiin; nuoret naiset kokevat elämänsä länsimaalaisessa yhteiskunnassa rakentuvan erilaisista mahdollisuuksien ja velvoitteiden kerrostumista. Mahdollisuuksien rinnalla on tärkeää huomioida, että maahan

muuttaneet nuoret naiset tunnistavat elämässään myös erityisiä vaikeuksia suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan rakenteineen ja velvoitteineen. Samalla he käyvät jatkuvasti neuvottelua perheen, ihmissuhdeverkostojen ja ympäristön kanssa omasta paikastaan ja toiminnastaan. (Honkasalo 2011, 211.)

Nuoruuden ikävaihe ymmärretään länsimaalaisessa kontekstissa kasvun ja kehittymisen vaiheeksi, jossa on mahdollisuuksia ja haasteita. Samalla on tärkeää tunnistaa, että nuoruus on kulttuurisesti tuotettua, jolloin sen määrittely universaalisti on vaikeaa. Tulevaisuuden suunnittelun, arjen velvoitteiden, kavereiden, hauskanpidon, vapauden ja epävarmuuden merkitykset voidaan tulkita nuoruuden elämänvaiheeseen liittyviksi elementeiksi länsimaalaisessa kontekstissa. (mm. Kaivola & Rikkinen 2003, 35; Helve 2005, 205-207; Juvonen 2015, 25-29.) Tutkimukseni osoittaa, että maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaan liittyvässä puheessa on läsnä samoja nuoruuteen liittyviä elementtejä, kuin synty-peräisten suomalaisten nuorten puheessa.

Tutkimukseni edetessä olen tunnistanut maahan muuttaneisiin nuoriin naisiin kohdistuvan 'rodullistavan' ja uhriuttavan puhettavan kategorisoivan nuoria naisia ikänäkökulmasta. Tällä tarkoitan sitä, ettei maahan muuttaneiden nuorten naisten ikää ja sen merkityksiä tunnisteta vapaa-ajan kontekstissa 'maahanmuuttajanaisten' kategorian vuoksi. Tällainen iän merkitysten poissulkeminen estää tunnistamasta nuoruuden merkityksiä maahan muuttaneilla nuorilla naisilla, joiden vapaa-aika kiinnittyy länsimaalaiseen ympäristöön. Tällöin länsimaalaiselle tyypillisen nuoruuden ei nähdä koskettavan heitä. Nuoruuden tunnistamattomuus estää näkemästä nuorten naisten tarpeita. Niitä koskevaa tietoa voitaisiin hyödyntää vapaa-ajan toimintojen suunnittelussa ja kehittämisessä. Afganistanilaistaustainen 25-vuotias nuori nainen totesi haastattelussa, että kylmän talven vuoksi nuorten tarpeiden tunnistaminen on tärkeää. Hän ei korostanut vastauksessaan maahan muuttaneiden tarpeita, vaan kuvasi näkemystään nuoruuden näkökulmasta.

Uhriuttavassa ja huolipuheeseen perustuvissa diskursseissa voidaan nähdä painottuvan naisten menneisyyden merkitykset maahan muuttoon liittyvässä historiassa. Tällaisessa ajattelumallissa on ongelmallista, että maahan muuttaneiden nuorten naisten historia nähdään määrittävän erityisesti heidän nykyhetkeään länsimaalaisessa elinpiirissä. Uhriuttavan kategorisoinnin sijaan maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aikaa tulisi tarkastella enemmänkin siitä näkökulmasta, millaisessa yhteiskunnassa ja vapaa-ajan kentässä

he aikaansa viettävät ja millaisia vapaa-ajan rakenteita ja mahdollisuuksia heidän ympäristöissään tuotetaan.

5.2 Uhriuttavasta puhetavasta paikantumisten merkitysten tunnistamiseen

Maailmaan paikantuminen luo liikkuvuuden ja kiinnittymisen merkityksiä maailmaan ja aikaan (Oikarinen-Jabai 2014, 136-138). Näin myös nuorten vapaa-aika voidaan nähdä rakentuvan monikerroksisista paikantumisista. Maahanmuuton ja diasporan merkitykset luovat maahan muuttaneiden nuorten naisten elämään globaaleja ulottuvuuksia. Tutkimukseni osoittaa, että maahan muuttaneet nuoret naiset paikantavat itseään maailmaan omien, vanhempien, sukulaisten ja kavereiden asuinmaiden kautta. Liikkuvuus ja pysyvyys on todettu kiinnittyvän maahan muuttaneilla naisilla usein perhesiteisiin (Di Liberto 2014, 76-77).

Globaalin liikkuvuuden myönteisten merkitysten valossa on tärkeää tunnistaa, että etenkin pakolaistaustaisten nuorten naisten liikkuvuuden myönteisiä merkityksiä ei tunnisteta riittävästi. Minna Nikunen (2013) kuvaa nuoruuden ikävaiheeseen liitetävän matkustelun ja maailmaan tutustumisen reppureissujen ja erilaisten opiskelu- ja työvaihtojen kautta. Myös työnantajat arvostavat työnhakijoita, jotka ovat nähneet maailmaa. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan halua tai pysty liikkumaan esimerkiksi taloudellisista syistä johtuen, ja toisten on pakko lähteä liikkeelle. Toisaalta liikkuvuudelle asetetaan arvoja uusliberaaleihin kilpailukykyideologioihin perustuen, jolloin pakolaistaustaisten nuorten naisten liikkuvuus ei saa samanlaisia myönteisiä merkityksiä. Pakolaisuuden tuottamaa liikkuvuutta ei tarkastella nuorten osaamisen ja tietotaidon laajentumisen näkökulmasta, eikä heidän toisaalta oleteta unelmoivan vapaa-aikaan sijoittuvasta matkustelusta kantasuomalaisten ikätovereidensa tapaan. Tällainen ajattelutapa tuottaa epätasa-arvoisia, jossa toisilta nuorilta suljetaan pois toisille itsestään selvinä pidettyjä liikkuvuuden mahdollisuuksia ja toiveita.

Globaalit kokemukset ja merkitykset eivät poissulje sitä, että maahan muuttaneet nuoret naiset tuottavat todellisuuttaan myös hyvin paikallisesti. Tällöin paikallisuus luo merkityksiä vapaa-aikaan, jota tulkitaan globaalien kokemusten kautta. Tutkimukseni osoittaa maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan muodostuvan moninaisista kokemuksista, toimijuudesta ja ympäristöistä, jonka vuoksi heidän vapaa-aikansa paikallisuuden tunnistaminen on tärkeää. Uhriuttava ja huoleen keskittyvä puhetapa pyrkii näkemään maahan muuttaneet nuoret naiset länsimaalaisesti tyypillisen yhteiskunnan ulkopuolella heidän materiaalisista paikantumisistaan huolimatta. Tällaisessa ajattelutavassa paikantumisten tulkitaan rakentuvan erityisesti alisteisesta asemasta perheen, kulttuurin ja uskonnon vaikutuspiirissä. On tärkeää huomata, että länsimaalaisissa vapaa-ajan paikantumisissaan maahan muuttaneet nuoret naiset neuvottelevat, tekevät päätöksiä ja ottavat vastuuta vapaa-ajastaan ja sen suunnittelusta kantasuomalaisten nuorten tapaan.

Tutkimukseni osoittaa, että maahan muuttaneet nuoret naiset liittyvät Suomeen uutena asuinmaana monia merkityksiä. Mahdollisuuksien ja turvallisuuden kokemusten lisääntymisen rinnalla nuoret naiset elävät monien ristiriitaisten kokemusten keskellä ensimmäisten maassaolovuosien aikana. Yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet voivat olla kokemuksina samalla rajoittavia, kun taloudellisiin resursseihin sidotut kouluttautumispolut voidaan kokea kuormittavina ja vapaa-ajan resursseja rajoittavina. Näin perheen perustaminen ja lasten hankkiminen voidaan nähdä ainoana vaihtoehtona kuormittaviksi koetuille yhteiskunnan vaatimuksille. Tällaiset nuorten naisten kuvaukset perheestä arjenhallinnan, levon ja turvan tilana eivät tue ajatusta kotiin pakotetuista ja alisteisista naisista kulttuurin ja uskonnon vaikutuspiirissä, vaan osoittavat heidän omaa toimijuutta yhteiskunnallisten paineiden hallinnassa.

Tutkimukseni osoittaa, että maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-aika, sinne sijoittuvat resurssit ja sisällöt määrittyvät etenkin yhteiskunnan rakenteiden kautta, jossa erityisesti opiskelu, työ ja loma-ajat määrittävät aikaresursseja ja niiden vaihteluita. Tutkimukseni osoittaa opiskeluiden tuottaman väsymyksen määrittävän merkittävällä tavalla vapaa-ajan resursseja ja sisältöjä. Mirja Määttä ja Tarja Tolonen (2011, 5) kuvaavat nuorten paikantavan vapaa-aikaan kokemuksia virkistymisestä, vapaudesta ja mahdollisuudesta päättää asioista itse. Vapaa-aika mahdollistaa siten kiireettömän ajanvieton ilman pakkoja. Tutkimukseni mukaan maahan muuttaneet nuoret naiset jakavat saman kokemuksen, kun

virikistyminen, vapauden ja energisyyden kokemukset paikantuvat etenkin viikonloppuihin ja loma-aikoihin vastapainona arjen kiireen ja kuormittavuuden kokemuksille.

Maahan muuttaneiden nuorten naisten osallistuminen vapaa-ajan ohjattuun toimintaan on tutkimukseni mukaan vähäistä. Nostan tässä esiin kolme näkökulmaa tähän. Ensinnäkin maahan muuttaneet nuoret naiset voivat kokea vapaa-ajan aktiviteetit liian kalliiksi, jolloin niukkoja taloudellisia resursseja ei käytetä harrastustoimintaan. Toiseksi tutkimukseni osoittaa kokemusta vapaa-ajan mahdollisuuksien suppeudesta ja vähäisyydestä. Uhriuttavan ja huolipuheen sijaan nuorten naisten vapaa-ajan osallistumisen esteet voidaan nähdä muodostuvan yhteiskunnallisista vapaa-ajan rakenteista kotiin pakotetun vapaa-ajan sijaan. Onkin tärkeää kysyä, otetaanko nuorten vapaa-ajalle suunnitelluissa palveluissa riittävästi huomiota maahan muuttaneiden nuorten naisten toiveista ja tarpeista. Kolmanneksi osallistumisen esteenä voi olla se, ettei tarjonnasta ole riittävästi tietoa. Haasteena on, että nuorten oletetaan tietävän harrastamisen ja vapaa-ajan toimintaan liittyvistä mahdollisuuksista. Maahan muuttaneita nuoria naisia uhriuttava puhetapa luo tulkintoja rajoitetusta vapaa-ajasta, jolloin tiedottamista ei suunnata heille lainkaan. Maahan muuttaneille nuorille naisille kohdistuvaan vapaa-ajan toimintojen tiedottamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota etenkin maahanmuuton alkuvaiheessa, jolloin nuori pyrkii aktiivisesti paikantumaan uuteen yhteiskuntaan. (Gretschel & Laine & Siivonen & Peltola & Myllyniemi 2011, 125; Honkasalo 2011.)

5.3 Helpot ja haastavat vapaa-ajan ihmissuhteet

Maahan muuttaneiden nuorten naisten vapaa-ajan sosiaaliset verkostot muodostuvat monista paikallisista ja globaaleista ihmissuhteista. Perhe on merkittävä sosiaalisten suhteiden yksikkö, jossa maahan muuttaneilla nuorilla naisilla on usein paikallisia ja transnationaalisia ulottuvuuksia. Perheen voimavaroja vahvistava emotionaalinen tuki ja turva on todettu tutkimuksissa maahan muuttaneille nuorille erityisen tärkeäksi (Leinonen 2013, 12; Peltola 2014). Tutkimukseni tulokset tukevat tätä tulkintaa perheen tärkeydestä ja merkityksestä.

Tällöin perheiden tulkitseminen uhriuttavan ja huolipuheen kautta nuoria naisia rajoittavaksi sosiaalisesti verkostoksi jättää huomiotta perheen myönteiset merkitykset vapaa-aikaan liittyvässä kontekstissa.

Samalla on tärkeä huomata, että maahan muuttaneiden nuorten naisten toiveita vapaa-ajanvieron monisukupolvisuudesta ei tunnisteta. Esimerkiksi nuorisotyön kentällä tämän voidaan nähdä johtuvan siitä, että nuorisotyön tiloja ja toimintoja on perinteisesti rajattu ikärajojen mukaan kohdistuen ne monisukupolvisuuden sijaan nuorille ja heidän ohjaajilleen. (Kiilakoski & Kivijärvi & Gretscher & Laine & Merikivi 2011, 90-91.) Tutkimukseni osoittaa, että maahan muuttaneet nuoret naiset viettävät monisukupolvista vapaa-aikaa kodin lisäksi erityisesti säännöllisissä uskonnollisissa tapaamisissa. Veronika Honkasalo (2011, 119) muistuttaa, että perhe ja sen eri sukupolvet ovat maahan muuttaneille nuorille voimavara ja verkosto, jossa pidetään toisista huolta. Monisukupolvisuuden merkitysten tunnistamattomuuden taustalla voi olla käsityksiä 'oikeenlaisesta nuoruudesta' suhteessa sukupolvien kohtaamiseen vapaa-ajassa. Tällöin nuoruutta pyritään tulkitsemaan kuohuntavaiheena, jossa vuorovaikutus eri sukupolvien kanssa nähdään ongelmalähtöisesti sekä länsimaalaisesti tulkittujen itsenäistymisen merkitysten kautta.

Perheen lisäksi kaverisuhteet tarjoavat maahan muuttaneille nuorille naisille monimerkityksisiä vapaa-ajan ihmissuhteita. Tutkimukseni osoittaa, että kaverisuhteet tarjoavat mahdollisuuksia yhteiseen hauskanpitoon, luottamukselliseen ja vastavuoroiseen vuorovaikutukseen sekä tukeen ja apuun. Kotiin sulkeva uhriuttava puhetapa estää tunnistamasta maahan muuttaneiden nuorten naisten kaverisuhteita ja niiden merkitystä. Tutkimukseni osoittaa, että nuorten naisten kaverisuhteet ovat merkityksellisiä, heterogeenisiä sekä paikallisia että globaaleja.

Maahan muuttaneiden nuorten naisten kohdalla on tärkeää tunnistaa monikulttuuristen kaverisuhteiden merkitys vertaisnäkökulmasta (Leinonen 2013, 13). Tutkimukseni osoittaa, että maahan muuton alkuvaiheessa nuorten naisten vapaa-ajan kaverisuhteet muodostuvat pääosin saman kulttuuri- ja kielitaustan omaavista henkilöistä. Maassaoloajan lisääntyessä kaveripiiri monikulttuuristuu, mutta maassaoloajasta riippumatta ja nuorten naisten toiveista huolimatta vapaa-ajan kaveripiireistä puuttuvat usein kantasuomalaiset nuoret. Toiveet kantasuomalaisista kaverisuhteista kariutuvat kokemuksiin kielitaidon riittämättömyydestä. Samalla kokemukset vuorovaikutuksesta toisten maahan muuttaneiden, ja

etenkin samasta kieli- ja kulttuuritaustaista tulevien kanssa, koetaan 'helpommiksi'. Kiinnostavaa on, että kaveripiirin rakentamisessa on tutkimukseni mukaan tunnistettavissa prosessia, jossa maahanmuuton alkuvaiheen ikävät kokemukset ja pettymykset kantasuomalaisten nuorten kanssa kääntyvät toimijuudeksi, jossa kaveripiiristä aletaan itse aktiivisesti sulkea kantasuomalaisia pois riippumatta siitä, että kielitaito on vahvistunut.

Kielitaidon osalta on tärkeää huomioida, että yhteisen kielen vähäisyys kääntyy maahan muuttaneiden nuorten naisten ominaisuudeksi sen sijaan, että vuorovaikutusta tarkasteltaisiin yhteisenä prosessina. Tällöin vastuu vuorovaikutuksen onnistumisesta tai epäonnistumisesta siirretään maahan muuttaneelle yhteisen vastuunoton sijaan. Kielitaitoon liittyvät yhteiskunnalliset keskustelut tukevat tätä ajattelutapaa, kun vähäinen kielitaito nostetaan julkisessa puheessa toistuvasti esiin kouluttautumista ja työllistymistä rajoittavana tekijänä. Nämä diskurssit voidaan nähdä ulottuvan myös vapaa-aikaan ja sinne sijoittuvaan vuorovaikutukseen.

Anna Germana Bucca (2014, 33) nostaa esiin, että päivittäinen kommunikointi rakentuu tiedoista, resursseista ja kyvyistä, joiden kautta kommunikoidaan totuttujen tapojen ja tulkintojen kehystämässä rajoissa. Monikulttuurisissa kohtaamisissa nämä tutut tavat ja tulkinnat eivät välttämättä päde, eikä aina ei voida välttyä epäselvyyksiltä ja väärinymmärryksiltä. Nämä ovat kuitenkin myös luonnollinen osa vuorovaikutusta. Maahan muuttaneiden nuorten naisten kohdalla vastuun kasaantuminen heille heikentää mahdollisuuksia kiinnittyä yhteiskunnan sosiaalisiin verkostoihin samalla, kun heitä tarkastellaan uhriuttavan ja huolipuheen kategorioiden kautta.

Tutkimukset osoittavat, että vähän aikaa maassa olleiden nuorten kaverisuhteet ovat vähäisiä, mutta osallistuminen nuorisotalotoimintaan lisää ja vahvistaa maahan muuttaneiden ja kantasuomalaisten nuorten ystävystymistä kielitaitohaasteista huolimatta. Toisaalta tutkimukset osoittavat, että nuorisotilatoiminta ei juurikaan kohtaa maahan muuttaneita nuoria naisia, jolloin he jäävät tämän kaverisuhteita luovan ja vahvistavan toiminnon ulkopuolelle. (Harinen 2005, 80.) Samalla on tärkeää huomioida, että kotoutumiskoulutusten piirissä olevat oppivelvollisuusiän ylittäneet nuoret naiset kohtaavat opiskeluympäristönsään enimmäkseen muita maahan muuttaneita, jolloin luonnolliset tilanteet kohtaamiin ja kaverisuhteiden solmimiseen kantasuomalaisten kanssa voivat olla hyvin vähäisiä.

Antti Kivijärvi (2015, 123, 127) muistuttaa, että vapaa-ajan tilat ja harrastukset eivät välttämättä itsestään tuota mahdollisuuksia kaverisuhteiden solmimiseen kantasuomalaisten nuorten kanssa. Kaverisuhteiden pysyvyyden vahvistaminen vaatii aikaa ja tuoreet kaverisuhteet katkeavat helposti esimerkiksi kohdennetun toiminnon päättyessä. Voidaankin olettaa, että maahan muuttaneiden ja kantasuomalaisten välisten kaverisuhteiden luomisen tukeminen ja vahvistaminen vaativat pitkäjänteistä tukea. Onkin tärkeää muistaa, että kaverisuhteiden solmiminen tapahtuu rakenteellisten tekijöiden ohjaamana. Tällöin yhteiskunta asemoi omalta osaltaan ihmissuhteiden luomisen ja ylläpitämisen rakenteita. (Aaltonen & Kivijärvi & Peltola & Tolonen 2011, 55-56).

Tutkimukseni osoittaa, että myös perheet rajoittavat nuorten kaverisuhteita ja niiden rakentumista. Vanhemmat toivovat kavereiksi luotettavia kavereita ja ei-luotettaviksi tulkitujen kavereiden tapaamista saatetaan rajoittaa. Veronika Honkasalo (2011) ja Marja Tiilikainen (2003) muistuttavat, että maahan muuttaneet nuoret naiset tuottavat toimijuutta liikkueissaan vanhempien toiveiden ja yhteiskunnan merkitysten rakenteissa. Vanhempien rajoitukset ja toiveet tulkitaan helposti uhriuttavan ja huolipuheen kautta, jossa korostuu kulttuuristetuksi mielletty kontrolli sen sijaan, että rajoituksia tarkasteltaisiin vanhemmuuden merkitysten kautta. Myös Suvi Keskinen (2009, 23) muistuttaa, että maahan muuttaneiden nuorten elämää tarkastellessa on usein läsnä kulttuuristamista, jossa selitysmalleja etsitään nimenomaan kulttuurin kautta. Tällainen kulttuuristaminen tuottaa vastakkainasettelua, joilla selitetään 'toisten' käyttäytymistä suhteessa 'meihin' tunnistamatta ilmiöiden yleisyyttä tai muita merkityksiä.

5.4 Ehdotuksia nuorisotyöhön

Olen peilannut tutkimukseni tuloksia tutkimusprosessin aikana suhteessa nuoristyön kenttään, jolla olen myös itse toiminut. Nuorisotyön sektorit ja toimijat tekevät arvokasta ja laadukasta työtä monikulttuurisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Nostan esiin

muutaman ehdotuksen, joilla voitaisiin tehostaa nuorisotyön kentän toimintaa entisestään.

Nuorisotyö ja kotoutumispalvelut

Nuorisotyön ja kotoutumista edistävien palveluiden yhteistyön tiivistämisellä voitaisiin vahvistaa maahan muuttaneiden nuorten naisten ja heidän perheidensä tietoa ja luottamusta nuorisotyöhön. Nuorisotyö on linkittynyt monella tapaa yhteiskunnan eri tasoille ja rakenteisiin erilaisilla kokeiluilla ja työmuodoilla. Yhtenä kokeiluna voitaisiin toteuttaa kotoutumisnuorisotyötä, jossa nuorisotyöntekijä toimisi kotoutumispalveluissa sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan rinnalla niissä perheissä, joissa on nuoria maahan muuttaneita. Kotoutumisnuorisotyöntekijä voisi toimia myös koulutuksen sektorilla koulunuorisotyön menetelmiä hyödyntäen. Näissä kotoutumisnuorisotyön muodoissa tavoitteena olisi tuottaa nuorisotyön palveluita sekä tarjota tietoa ja ohjausta vapaa-ajan mahdollisuuksista ja saattaa niiden pariin. Näin nuorisotyö pääsisi paremmin kiinni kotoutumistoimenpiteiden piirissä olevien maahan muuttaneiden nuorten arkeen tunnistamaan myös tarpeita, joita nuorilla ja heidän perheillään on liittyen nuorten vapaa-aikaan.

Nuorisotyö voimavaroja vahvistavana kenttänä

Koulun ja opiskeluiden tuottama kuormittavuus nousi merkittäväällä tavalla esiin tutkimuksessani. Voimavarojen vähyys ja väsymyksen kokemukset rajoittivat naisten kuvauksissa vapaa-ajan toimintaa ja toimijuutta. Nuorisotyössä voitaisiinkin kiinnittää entistä enemmän huomiota etenkin yli 18-vuotiaille nuorille tarjottavaan toimintaan, jossa keskiössä olisivat voimavaroja vahvistavat ja virkistystä tuottavat toiminnot. Nuorisotilojen toiminta on suunnattu usein alle 18-vuotiailla. Yli 18-vuotiaille nuorille suunnattu nuorisotyö keskittyy usein syrjäytymisen ehkäisyyn, jossa keskeisiä näkökulmia ovat koulutus- ja työelämäpolut. Etenkin maassaolon alkuvaiheessa maahan muuttaneet nuoret naiset eivät tarvitse tämän tyyppistä ohjausta nuorisotyön sektorilta toimivien kotoutumista edistävien palveluiden vuoksi. Kehittämistarpeena vapaa-ajan sektorilla voidaan tunnistaa tämän tutkimuksen perusteella tälle ikäryhmälle tarjottavien mielekkäiden virkistymistä tuottavien vapaa-ajan aktiviteettien tuottamisen.

Nuorisotiloilla voitaisiin kokeilla myös aukioloaikojen ulkopuolista toimintaa, jossa nuorisotila ja sen työntekijä olisi varattavissa oman ryhmän omaehtoiseen käyttöön. Tällaista mahdollisuutta voitaisiin tarjota etenkin maahan muuttaneiden nuorten naisten kaveriryhmille, jolloin kynnys nuorisotilan käyttöön madaltuisi ja ohjaajalle mahdollistuisi tilaisuus intensiiviseen tiedottamiseen ja luottamuksen rakentamiseen. Tällainen nuorisotilatoiminta voisi muodostua myös monisukupolviseksi mahdollisuudeksi.

Retket ja ulkomaan vaihdot

Tutkimukseni osoittaa haastattelemini maahan muuttaneiden nuorten naisten toiveet matkustamisesta Suomen sisällä ja ulkomailla. Erilaiset retket ovat tuttu toimintamuoto nuorisotyön kentällä ja niitä voitaisiin suunnata tehostetummin myös maahan muuttaneille nuorille naisille. Nuorten ulkomaille suunnattuja vaihtoja, leirejä yms. tulisi tehokkaammin suunnata myös maahan muuttaneille nuorille naisille, joilla tämän tutkimuksen mukaan on toiveita ja unelmia matkustelusta eri maihin.

Monikulttuuristen suhteiden rakentaminen

Nuorisotyö voisi tehokkaammin pyrkiä edistämään monikulttuuristen ihmissuhteiden solmimista arjessa. Maahan muuttaneilla nuorilla naisilla on suuri määrä tietoja ja taitoja, joita voitaisiin hyödyntää nuorisotyön kentällä. Nämä tiedolliset ja taidolliset kyvyt tulisi saada paremmin ja monipuolisemmin käyttöön. Nuorisotyössä olisi myös kehitettävä tehokkaammin tapoja tukea ja vahvistaa maahan muuttaneiden nuorten naisten ja kantasuomalaisten nuorten välisten kaverisuhteiden rakentumista. Toiseuttavasta, poissulkevasta, uhriuttavasta ja kielitaidon puutteisiin perustuvasta ajattelusta voidaan päästä vuorovaikutuksen tukemana uusiin kaverisuhteisiin, jotka eivät poissulje erilaisuutta. Samalla on tärkeää tunnistaa myös vertaissuhteiden tuottamat myönteiset merkitykset.

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna. 2009. Ei mitään tekemistä missään. Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti. <http://www.kommentti.fi/kolumnit/ei-mitaan-tekemista-missaan>. Viitattu 12.5.2017.

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja. 2011. Ystävyydet. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.). Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 29-56.

Aapola, Sinikka. 1992. Helsinkiläistytöjen ystävyyssuhteet. Ihanteina itsenäisyys, läheisyys ja monipuolisuus. Teoksessa Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana. (toim.). Letit liehu-
maan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. s. 83-102.

Andreassen, Rikke & Ahmed-Andresen, Uzma. 2014. I can never be normal: A conversation about race, daily life practices, food and power. *European Journal of Women's Studies* 21 (2014): 1. s. 25-42.

Athreya, Balu H & Mouza, Chrystalla. 2017. Thinking Skills for the Digital Generation. The Development of Thinking and Learning in the Age of Information. Switzerland: Springer International Publishing.

Baumann, Gerd. 1999. The multicultural Riddle. Rethinking National, Ethnic and Religious Identities. New York and London: Routledge.

bell hooks. 2007. Black Women and Feminism. Teoksessa Arrighi, Barbara A (ed.). Understanding Inequality. The Intersection of Race/Ethnicity, Class, and Gender. UK: Rowan & Littlefield Publishers, INC. s. 35-40.

Di Liberto, Elena. 2014. Perspectives of Female Migration: Between Political Geography and Feminist Geography. Teoksessa Di Giovanni, Elisabetta (ed.). Facets of Women's Migration. UK: Cambridge Scholars Publishing. s. 69-85.

Duits, Linda & van Zoonen, Liesbet. 2006. Headscarves and Porno-Chic. Disciplining Girls' Bodies in the European Multicultural Society. *European Journal of Women's Studies* 13 (2006): 2. s. 103-117.

Dunbar, Jr. Christopher & Rodriguez, Dalia & Parker, Laurence. 2003. Race, subjectivity and the interview process. Teoksessa Holstein, James A (ed.). Inside interviewing. New Lenses, New Concerns. Thousand Oaks, USA: Sage Publications. s. 131-150.

Eder, Donna & Fingerson, Laura. 2003. Interviewing children and adolescents. Teoksessa Holstein, James A. Inside interviewing. New Lenses, New Concerns. Thousand Oaks, USA: Sage Publications. s. 33-53.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2p. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8p. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 27-44.

Germana Bucca, Anna. 2014. Women, Sociality, and Language: Reflections on The Observation of a Group of Native and Non-Native Women in Palermo, Italy. Teoksessa Elisabetta Di Giovanni (ed.). Facets of Women's Migration. UK: Cambridge Scholars Publishing. s. 29-48.

Gordon, Tuula & Hynninen, Pirkko & Lahelma, Elina & Metso, Tuija & Palmu, Tarja & Tolonen, Tarja. 2007. Koulun arkea tutkimassa. Kokemuksia kollektiivisesta etnografiasta. Teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.). Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino. s. 41-64.

Gretschel, Anu & Laine, Sofia & Siivonen, Katriina & Peltola, Marja & Myllyniemi, Sami. 2011. Toiminnan esteet. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.). Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 109-127.

Harinen, Päivi. 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistointaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/mitahantekis.pdf>. Viitattu 18.5.2017.

Hakala, Juha T. 2015, Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 14-26.

Helander, Reetta. 2002. Somalitytöt kahden kulttuurin välissä. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.). Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura. s. 109-128.

Helve, Helena. 2005. Nuorten arvojen, maailmankuvien ja katsomusten muutokset. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Laine, Sofia & Laine, Jyrki (toim.). Mitä on tehtävä? Nuorison kappinan teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Loki-Kirjat. s. 205-222.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. 2003. Inside Interviewing: New Lenses, New Concerns. Teoksessa Holstein, James A. Inside interviewing. New Lenses, New Concerns. Thousand Oaks, USA: Sage Publications. s. 3-30.

Honkasalo, Marja-Liisa. 2006. "Aika aikaa kutakin". Naisnäkökulmia toistoon ja toimijuuteen. Teoksessa Kupiainen, Tarja & Vakimo, Sinikka (toim.). Välimatkoilla. Kirjoituksia etnisyydestä, kulttuurista ja sukupuolesta. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain seura. s. 103-121.

Honkasalo, Veronika. 2011. Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Honkatukia, Päivi. 1998. Sopeutuvat tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Honkatukia, Päivi & Suvi, Keskinen. 2017. The social control of young women's clothing and body: A perspective of differences on racialization and sexualization. *Ethnicities* 0(0) 1-20, 2017. s. 1-20.

Huraibi, Nahla al. 2014. *Islam, Gender and Migrant Integration. The Case of Somali Immigrant Families*. USA: The New Americans, Recent Immigration and American Society, a Series from LFB Scholarly.

Huttunen, Laura. 2005. Etnisyys. Luokittelusysteemejä ja elettyä yhteisöllisyyttä. Liebkind, Karmela. 2000. Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.). *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus. s. 171-182.

Huttunen, Laura & Löytty, Olli & Rastas, Anna. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylijäisiä suhteita. Teoksessa Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.). *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino. s. 16-40.

Högbacka, Riitta & Aaltonen, Sanna. 2015. Refleksiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Högbacka, Riitta (toim.). *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere: University Press. s. 9-31.

Isotalo, Anu. 2015. Mistä on hyvät tytöt tehty? Somalitytöt ja maineen merkitykset. Turku: Turun yliopiston julkaisuja. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/113010/Anna-lesC407Isotalo.pdf?sequence=2>. Viitattu 18.5.2017.

Jokinen, Kimmo & Pirskanen, Henna. 2015. Verkostokartta ja aikajana lasten moninaisten perhesuhteiden tutkimuksessa. Teoksessa Mustola, Marleena & Mykkänen, Johanna & Böök, Marja Leena, Kärjä Antti-Ville (toim.). *Visuaaliset menetelmät lapsuuden ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 46-54.

Juvonen, Tarja. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Kaivola, Taina & Rikkinen, Hannele. 2003. Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kananen, Jorma. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangas, Sonja. 2002. Tytöt bittien ja pikselien maailmassa. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.). *Tulkintoja tytöistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s. 21-41.

Kantola, Johanna & Harjunen, Hannele. 2013. Sukupuolentutkimus yhteiskuntatieteissä. Teoksessa Moisio, Olli-Pekka & Korhonen, Pekka & Wilska, Terhi-Anna (toim.). *Yhteiskuntatieteiden ovela*. Jyväskylä: SoPhi. s. 240-261. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41010/978-951-39-5101-6.pdf?sequence=3>. Viitattu 1.3.2017.

Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Harjunen, Hannele & Kantola, Johanna. 2012. Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Nais-tutkimus – Kvinnoforskning* 25 (2012): 4. s. 17-28.

Kautto, Virpi. 2009. Ootsä mun kaa? Ystävyys monikulttuuristen nuorten arjessa. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.). Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 62-75.

Keskinen, Suvi. 2013. Antifeminism and white identity politics: Political antagonisms in radical right-wing populist and anti-immigration rhetoric in Finland. *Nordic Journal of Migration Research*, 3(4) 2013. s. 225-232.

Keskinen, S. 2009. 'Me' ja 'muut'? Kunniaan liittyvä väkivalta median kuvauksissa. Teoksessa Tauro, T & Van Dijken, M (toim.). Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. s. 16-29.

Kestilä, Laura & Määttä, Mirja & Peltola, Marja. 2011. Rakenteet. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.). Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 129-144.

Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Gretscher, Anu & Laine, Sofia & Merikivi, Jani. 2011. Nuorten tilat. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.). Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 57-91.

Kivijärvi, Antti. 2015. Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, Antti & Harinen, Päivi. 2009. Omat ja vieraat. Rajanvetoja monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.). Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 76-93.

Kiviniemi, Kari. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty p. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 70-85.

Kokkonen, Lotta & Pyykkönen, Miikka. 2015. Tutkija, tukija vai ystävä? Neuvotteluja valasta ja luottamuksesta maahanmuuttajien haastattelututkimuksessa. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Högbacka, Riitta (toim.). Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: University Press. s. 89-114.

Korhonen, Pekka & Keränen, Marja & Lindroos, Kia & Nousiainen, Marko & Ojakangas, Mika & Tilli, Jouni. 2013. Kieli ja tulkinta. Teoksessa Moisio, Olli-Pekka & Korhonen, Pekka & Wilska, Terhi-Anna (toim.). Yhteiskuntatieteiden ovella. Jyväskylä: SoPhi. s. 97-124.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41010/978-951-39-5101-6.pdf?sequence=3>. Viitattu 1.3.2017.

Lahelma, Elina & Gordon, Tuula. 2007. Taustoja, lähtökohtia ja avauksia kouluetnografiaan. Teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.). Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino. s. 17-38.

- Laine, Sofia & Gretschel, Anu & Siivonen, Katriina & Hirsjärvi, Irma & Myllyniemi, Sami. 2011. Toiminnan motiivit. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.). Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 92-108.
- Laine, Sofia & Merikivi, Jani & Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja. 2011. Metodit. . Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.). Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 12-27.
- Leinonen, Elina. 2013. Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Lempiäinen, Kirsti. 2000. Rosi Braidotti. Nomadisen naissubjektiuden visioija. Teoksessa Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.). Feministejä – Aikamme ajattelijoita. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. s. 19-41.
- Liljeström, Marianne. 2014. Akateemisen feminismin historiallistaminen. Sukupuolentutkimus – Genusforskning 27 (2014): 1. s. 62-65.
- Liljeström, Marianne & Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsti. 2000. Nykyfeminismin ajattelijoita: Johdatus teemaan. Teoksessa Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.). Feministejä – Aikamme ajattelijoita. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. s. 9-18.
- Litja, Jukka-Pekka. 2009. Kulttuurinen identiteetti pelivälineenä. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.). Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 49-61.
- Löytty, Olli. 2005. Toiseus. Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa. Teoksessa Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.). Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino. s. 161-189.
- Maahanmuuttovirasto. Tilastot. <http://tilastot.migri.fi/#decisions/21205?start=540&end=551>. Päivitetty 5.9.2017. Viitattu 20.9.2017.
- Melin, Harri & Blom, Raimo. 2011. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Teoksessa Oksanen, Atte & Salonen, Marko (toim.). Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press. s. 194-213.
- Mennään niiden kotiin. Kotinuorisotyö tavoittamassa maahanmuuttajataustaisia tyttöjä ja nuoria naisia. Jyväskylän Katulähetys ry. <http://www.jklkl.fi/images/projektit/Mennaan-niiden-kotiin.pdf>. Viitattu 5.1.2018.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka. 2007. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysinmenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty p. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 46-69.
- Mustola, Marleena & Kärjä, Antti-Ville & Böök, Marja & Mykkänen, Johanna. 2015. Johdanto. Teoksessa Mustola, Marleena & Mykkänen, Johanna & Böök, Marja Leena, Kärjä Antti-Ville (toim.). Visuaaliset menetelmät lapsuuden ja nuorisotutkimuksessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 11-20.

- Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.). 2011. Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura ry.
- Myllyniemi, Sami. 2009. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi. 2013. Nuoria liikkeellä. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Nuorisosaian neuvottelukunta ja Nuorisotutkimusverkosto.
- Nikunen, Minna. 2013. Nuoret liikkuvat, eliitit kannustavat. Teoksessa Lehtonen, Mikko (toim.). Liikkuva maailma. Liike, raja, tieto. Tampere: Vastapaino. s. 215-231.
- Nuorisolaki. 1285/2016. Finlex. www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285. Viitattu 1.10.2017.
- Nyyssölä, Niina. 2015. Kuva puhuttaa. Teoksessa Mustola, Marleena & Mykkänen, Johanna & Böök, Marja Leena, Kärjä Antti-Ville (toim.). Visuaaliset menetelmät lapsuuden ja nuorisotutkimuksessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 25-34.
- Oikarinen-Jabai, Helena. 2014. Suomalaisia vai toisia. Maahanmuuttajataustaiset nuoret pohtimassa paikkojaan. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Matilda (toim.). Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot-vuosikirja 2014. Helsinki: Teveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisosaian neuvottelukunta ja Nuorisotutkimusverkosto.
- Paju, Petri (toim.). 2004. Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/09/Nuorten-elinolot-vuosikirja.pdf>. Viitattu 13.7.2017.
- Peltola, Marja. 2014. Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.
- Peltola, Marja. 2016. Respectable families: Discourses on family life, ethnic hierarchies and social positioning. Ethnicities 2016, Vol. 16 (1). s. 22-39.
- Pietilä, Ilkka. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastatteluiden diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuskenttinä. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Pulkkinen, Tuija. 2000. Judith Butler – Sukupuolen suorittamisen teoreetikko. Teoksessa Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.). Feministejä – Aikamme ajattelijoita. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. s. 43-60.
- Puuronen, Vesa. 2005. Methodological starting points and problems of youth research. Teoksessa Helve, Helena (ed.). Mixed Methods in Youth Research. Helsinki: Finnish Youth Research Network, Finnish Youth Research Society. s. 15-28.
- Puuronen, Vesa. 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Puuronen, Vesa & Saari, Kari (toim.). 2015. Nuoret, populismi ja nativismi. Kansallinen raportti. MYPLACE: FP7. European Commission. www.fp7-myplace.eu/documents/policy-forum/National-Policy-Finland.docx. Viitattu 13.7.2017.

- Rantonen, Eila. 2000. bell hooks: Toisin opettaja. Teoksessa Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsi & Liljeström, Marianne (toim.). *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Rastas, Anna. 2013. Nimeämisen politiikka ja rasismien rajaamat sosiaaliset suhteet. Teoksessa Lehtonen, Mikko (toim.). *Liikkuva maailma. Liike, raja, tieto*. Tampere: Vastapaino. s. 153-175.
- Ronkainen, Jussi. 2009. Suomalaisuuden kategoriat. Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja ”omanmaalaisuus”. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.). *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistointaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 25-43.
- Ronkainen, Suvi. 2000. Sandra Harding. Sijoittumisen ja sitoutumisen tietoteoreetikko. Teoksessa Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.). *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. s. 161-186.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. s. 9-36.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmäopetus/>. (Viitattu 30.01.2017.)
- Salonen, Marko & Oksanen, Atte. 2011. Yksilölliset ja yhteiskunnalliset ansat. Teoksessa Oksanen, Atte & Salonen, Matko (toim.). *Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press. s. 7-13.
- Strandell, Harriet. 2005. Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus. Teoksessa Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Helsinki: Stakes. s. 31-38.
- Tiilikainen, Marja. 2003. Arjen Islam. Somalilaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Tiilikainen, Marja. 2016. Somalialaisten nuorten yllärajaan liikkuminen. Teoksessa Kivajärvi, Antti & Peltola, Marja (toim.). *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot - vuosikirja 2016*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisotutkimuksen neuvottelukunta. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131342/Nuorten%20elinolot%20-vuosikirja%202016_WEB.pdf?sequence=1. Viitattu 18.5.2017.
- Tokio.fi. Anime ja Manga. <https://tokio.fi/anime-ja-manga>. Viitattu 1.9.2017.
- Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja. Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.). *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino. s. 89-112.
- Tuori, Salla. 2012. Monikulttuurisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Teoksessa Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät & Saari, Milja (toim.). *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus. s. 271-283.

Vehkalahti, Kaisa & Rutanen, Niina & Lagström, Hanna & Pösö, Tarja. 2010. Kohti eettisesti kestävä lasten ja nuorten tutkimusta. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.). Lasten ja Nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 10-23.

Vilka, Hanna. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virokannas, Elina. 2013. Kertomusten rakentuminen haastatteluvuorovaikutuksessa. Teoksessa Moisio, Olli-Pekka & Korhonen, Pekka & Wilska, Terhi-Anna. Yhteiskuntatieteiden ovella. Jyväskylä: SoPhi. s. 82-96. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41010/978-951-39-5101-6.pdf?sequence=3>. Viitattu 1.3.2017.

Vuorela, Ulla. 2009. Colonial Complicity: The 'Postcolonial' in a Nordic Context. Teoksessa Keskinen, Suvi & Tuori, Salla & Irni, Sari & Mulinari, Diana (ed.). Complying with Colonialism. Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region. England: Ashgate Publishing Limited. s. 47-74.

Worchel, Stephen. 2007. "They" Are All the Same, but Each Member of My Group is Unique. Teoksessa Arrighi, Barbara A (ed.). Understanding Inequality. The Intersection of Race/Ethnicity, Class, and Gender. UK: Rowan & Littlefield Publishers, INC. s. 27-31.

Ylikännö, Minna. 2011. Sopivasti työtä ja vapaa-aikaa? Tutkimuksia ajankäytöstä eri elämänvaiheissa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 117. Helsinki: Kelan Tutkimusosasto.

LIITTEET

LIITE 1: Teemahaastattelurunko

Esitiedot	Minun maailmani	Minun Suomi ja Jyväskyläni	Minun aikani	Minun ihmissuhteeni
Taustatiedot	Maa, kotimaa, muut tärkeät maat	Paikat, ympäristöt	Ajankäyttö	Ihmiset, perhe, sukulaiset, ystävät ja muut ihmiset
Henkilö Ikä Perhe Koti	<p>Tärkeät maat (syntymämaa, kotimaa, asuinmaa, vanhempien syntymämaa jne.)</p> <p>Maat, joissa asunut tai käynyt</p> <p>Maiden merkitykset elämässä</p> <p>Matka Suomeen</p> <p>Maiden yhtäläisyydet ja erot</p> <p>Ystävät ja sukulaiset maailmalla</p>	<p>Tärkeät kaupungit/kyllät Suomessa</p> <p>Tärkeät asuinalueet Jyväskylässä ja niiden merkitykset</p> <p>Ajanvietto ja eri alueet</p> <p>Kokemukset kaupungin tuttuudesta tai vierasta</p> <p>Yhtäläisyydet, erot ja niiden merkitykset verrattuna aiempiin kotikaupunkeihin</p>	<p>Ajankäytön jakaantuminen (opiskelu, työ, muu aika)</p> <p>Vapaa-ajan määrittely ja merkitykset</p> <p>Ajankäytön neuvottelut</p> <p>Yhtäläisyydet, erot ja niiden merkitykset verrattuna aiempiin asuinmaihin tai kaupunkeihin</p>	<p>Tärkeät ihmissuhteet</p> <p>Vapaa-ajan ihmissuhteet Suomessa ja Jyväskylässä</p> <p>Yhteydenpito teknologian avulla</p> <p>Ihmissuhteet ja ajankäyttö</p> <p>Ihmissuhteet ja Kansallisuudet</p> <p>Yhtäläisyydet, erot ja niiden merkitykset verrattuna aiempiin asuinmaihin tai kaupunkeihin</p>

KUTSU HAASTATTELUUN

Arvoisa lukija. Kutsun sinut haastateltavaksi tutkimukseen, joka on nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen opintojeni pro gradu -tutkielma. Teen tutkielmaa Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikköön.

Haastattelen tutkimukseeni noin 10 nuorta naista, jotka ovat iältään 15-28-vuotiaita ja ovat muuttaneet Suomeen lapsena tai nuorena. Olen kiinnostunut haastateltavien elämästä ja ajanvietosta Suomessa ja Jyväskylässä sekä tärkeistä ihmissuhteista. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa näistä kysymyksistä ja saada Suomeen muuttaneiden nuorten naisten ääntä kuuluviin. Lisäksi haluan pohtia, miten nuorisotyön käytäntöjä voitaisiin kehittää niin, että ne palvelisivat entistä paremmin monikulttuurista väestöämme.

Haastatteluiden pohjalta kirjoitan tutkimusraportin, jossa ei tuoda esiin haastateltavien nimiä tai muita tunnistettavia tietoja. Haastateltavat ei siten ole tunnistettavissa raportista. Haastattelut voidaan toteuttaa sinulle parhaiten sopivassa paikassa, ja niissä voidaan käyttää myös tulkkia.

Vastaan mielelläni tutkimustani koskeviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin

Milla Ukkonen
Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen opiskelija
Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteet
milla.ukkonen@gmail.com